

ДЕСЯТИЛІТТЯ В ЄС: СУСПІЛЬСТВО, ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІКА, КУЛЬТУРА

ЛИТВА

ІСТОРІЯ
УСПІШНОГО
ВИБОРУ

ВІТАУТАС
ЛАНДСБЕРГІС:
свою державу маємо
плекати, як сад

Легенда литовського
баскетболу
АРВІДАС САБОНІС

Очікуване
головування Литви в
Європейському Союзі

Повстала з кризи
економіка Литви

Погляд з Вільнюса
на Україну

Золота
дівчинка
Литви

ISBN 978-609-95488-4-5

9 786099 548845

Вільнюс: тут виростають таланти!

Справжнє щастя, якщо доля призначила комусь вчитися в такому місті, яким був Вільнюс. Це — найдивніше місто барокової та італійської архітектури, перенесеної в лісі Півночі; місто історії, відбитої в кожному камені; місто 40 костьолів та величезної кількості синагог, яке в той час іменували Північним Єрусалимом. Вільнюс видавав мені величезною можливістю щастя, либонь, саме через те зрощення міста та природи.

— Чеслав Мілош, лауреат Нобелівської премії з літератури литовського походження

Більше інформації: www.vilnius-tourism.lt

www.Lithuania.travel

Головний корпус Вільнюського
університету та Президентура
Литовської Республіки (праворуч).

Головне –
 послідовно йти
 до мети, не
 зупиняючись
 на півдорозі.
 Україна може та
 має показати,
 що вона
 спроможна бути
 як географічною,
 так і ціннісною
 частиною Європи.

Два десятиліття тому Литва рішуче та чітко вибрала шлях європейського розвитку. Сьогодні ми можемо пишатися результатами тодішнього вибору: Литовська Республіка стала модерною та безпечною країною. Вона отримала визнання та довіру Європи й цілого світу. Один з найкращих доказів цього – головування Литви в Раді Європейського Союзу, яке розпочинається в липні 2013 року.

Для того щоб опинилися там, де ми знаходимося нині, нам знадобилося пройти довгий та важкий шлях. При цьому головним викликом для нас було довести, що ми спроможні жити, дотримуючись європейських цінностей. Демократичний політичний процес, верховенство права, прозорість та звітність – усе це ми мусили перетворити на невід’ємну частину нашого повсякденного життя. Зробити це було нелегко, однак результат вартий того.

Дивлячись з перспективи сьогодення, я можу сміливо сказати – те, що виглядало в процесі втілення реформ невідомим тягарем, сьогодні окуповується вдсятеро. Литва користується економічними перевагами велетенського ринку ЄС, наші громадяни вільно подорожують по всій Європі, членство в Європейському Союзі перетворило Литву на привабливу країну для туристів та залучення інвестицій. Усе це має велике значення та прямо сприяє зміцненню безпеки й добробуту литовської держави та її громадян.

Я хочу побажати Україні не боятися ухвалювати сміливі рішення та наполегливо працювати, втілюючи їх у реальність. Сьогодні це може видаватися дуже важкою справою, проте після закінчення реформ вигода стане очевидною. Це я можу сміливо підтвердити, виходячи з литовського досвіду.

Головне – послідовно йти до мети, не зупиняючись на півдорозі. Україна може та має показати, що вона спроможна бути як географічною, так і ціннісною частиною Європи. Саме цього я від щирого серця й бажаю Вашій країні.

Даля Грібаускайте
 Президент Литовської
 Республіки

На лівому березі річки
Няріс створюється
модерний Вільнюс.

Литву та Україну з давніх часів єднає не тільки спільне історичне минуле, але й сучасні прагнення, серед яких — бажання влитися в сім'ю вільних демократичних країн.

Литву та Україну з давніх часів єднає не тільки спільне історичне минуле, але й сучасні прагнення, серед яких — бажання влитися в сім'ю вільних демократичних країн. У 2004 році Литва стала членом Європейського Союзу, й від самого початку свого членства в ЄС вона активно підтримує мету своїх східних сусідів, зокрема України, наблизитися до членства в цій спільноті.

Сьогодні 16-й за ліком Кабінет міністрів Литви продовжує цю традицію. В програмі Уряду ми передбачили підтримку політики розширення ЄС та сприяння зусиллям України влитися до простору євроатлантичного співробітництва. Друга половина 2013 року — це час головування Литви в Раді ЄС. Серед затверджених Сеймом Литви національних пріоритетів у процесі цього головування: допомога шістьом країнам ініціативи Східного партнерства, в т.ч. й Україні, реалізувати їхні плани наближення до членства в Євросоюзі. Саме тому головування Литовської Республіки в Раді ЄС — це сприятлива можливість для України зробити важливий крок у напрямку до своєї мети.

Разом з тим необхідно розуміти, що шлях до членства в Євросоюзі не буде легким. Критерії членства є доволі суворими, й Литва доклала чималих зусиль, аби втілити їх у життя. Це вимагало тісної співпраці з іншими державами-членами ЄС, злагоди та єднання поміж громадянами та політиками Литви, аж поки ми нарешті не вступили до Європейської спільноти. Цього ж року ми встанемо на чолі ЄС, задаючи тон європейському політичному процесові.

Вступ до ЄС дав можливість мешканцям Литви вільно пересуватися по Європі не лише заради бізнесу або знайомства з культурою різних країн, але й з метою працевлаштування або навчання в будь-якій країні ЄС. Завдяки цьому литовські громадяни отримують освіту найвищого європейського рівня та переймають західні методи роботи, які потім застосовують у Литві. Крім того, наша країна радо скористалася відкритими для неї товарними ринками держав ЄС, що сприяло переорієнтації литовської економіки на експорт. З огляду на довгострокову перспективу, це забезпечить для Литви стійке економічне зростання та добробут її громадян.

Я бажаю, щоб Україні, як свого часу й Литві, не забракло рішучості прямувати до членства в ЄС. Вірю, що в недалекому майбутньому представники Литви та України на рівних будуть дискутувати в Брюсселі щодо важливих та поточних питань порядку денного Євросоюзу, так само як і ділитимуться своїм досвідом головування в Раді ЄС.

Прем'єр-міністр Литовської Республіки
Альгірдас Буткявічюс

ФОТОГРАФІЯ ШАРІЯС МАНЕВІКА / ВРІ

ським рухом «Саюдіс» та українським Народним Рухом і взаємну підтримку в прагненні до незалежності Литви та України. Ніколи не забудемо людей з різних куточків України, які зібралися у Вільнюсі в січні 1991 року, аби підтримати Литву, котра стикнулася зі збройною агресією, а також тих українських добровольців, які в ті дні охороняли будівлю нашого парламенту. Думаю, що обопільна підтримка, яка супроводжувала наші народи протягом багатомісячної історії, й сьогодні сприяє дружній та теплій атмосфері між нашими державами та людьми.

Зараз багато говориться про євроінтеграцію України та спільні з Литвою проекти в цій сфері, однак чимало українців дивуються, коли чують, що Вільнюс – це найближча до Києва столиця Європейського Союзу, а відстань до Вільнюса така сама, як і до Донецька. Можемо лише радіти, що авіаперельоти між Києвом та Вільнюсом здійснюються нині двічі на день, щодня курсують і автобуси, тож дістатися один одного справді неважко. Не дивно, що за останні роки дедалі більше українців подорожують до Литви з туристичними цілями, зростає зацікавленість і в бізнес-можливостях у Литві. Можливо, нам дещо бракує прямого пасажирського залізничного сполучення (втім, я не маю сумнівів, що в майбутньому ми цього досягнемо), натомість вантажні залізничні перевезення між портами м. Клайпеди та Іллічівська впродовж останніх 10 років розвиваються дедалі інтенсивніше. І сьогодні регулярний вантажний потяг «Вікінг» є важливим проектом у царині співпраці Литви, України та Білорусі в транспортній сфері. Життєздатність «Вікінга» доводить і постійно зростаюча зацікавленість інших країн цим проектом, який сприяє розвитку бізнесу, забезпечуючи швидке та надійне перевезення вантажів між Балтійським та Чорноморським регіонами. Радіючи бізнес-зв'язкам між Литвою й Україною, які постійно зміцнюються, я водночас бачу і ще багато невикористаних можливостей. І хоча наша торгівля вже перевищує один мільярд доларів США на рік, а взаємні інвестиції поступово збільшуються, я вважаю, що результати можуть бути набагато кращими – тому як посол і надалі буду приділяти велику увагу двостороннім контактам між підприємцями наших країн, які можуть долучитися до реалізації конкретних бізнес-проектів на користь обох сторін.

Бачачи насправді безліч можливостей співпраці Литви та України, я запрошую всіх, особливо молоде покоління наших країн, ще раз віднайти один одного, відкрити для себе наш неоціненний історичний та культурний спадок, дізнатися про сучасні досягнення наших держав, більше подорожувати та плекати нашу багатірючу дружбу. Так ми разом зможемо сприяти створенню об'єднаної та міцної Європи майбутнього.

Петрас Вайтекунас

Посол Литовської Республіки в Україні

Щоразу, коли постає потреба стисло охарактеризувати стосунки між Литвою та Україною, я стикаюся з доволі важким завданням. Адже нелегко описати кількома словами ту надзвичайно широку й багатопланову мережу взаємовідносин, основи якої було закладено ще багато століть тому. Сьогодні Литва та Україна часто оцінюють свою співпрацю крізь євроінтеграційну призму. Однак, при цьому важливо пригадати, що наша спільна історія завжди була пов'язана з Європою, з європейською культурою та цивілізацією, яку ми творили разом.

Литовці та українці жили й творили разом в одній з найбільших на той час європейських держав – Великому князівстві Литовському, спадок якого об'єднує сьогодні Вільнюс та Луцьк, Тракай і Кам'янець-Подільський, Острог, Старокостянтинів, Хотин та багато інших міст; спільні історичні сліди можемо знайти навіть у Херсоні, закарпатському Мукачеві чи кримському Бахчисарай. Говорячи ж про дещо пізнішу історію, ми пишаємося тим, що у Вільнюському університеті навчався Тарас Шевченко, а в Київському університеті – великий литовський поет Майроніс. Існують і менш відомі, проте не менш цікаві факти. Наприклад, один з найстаріших в Україні металургійних комбінатів, розташований у сучасному Дніпродзержинську, наприкінці XIX сторіччя заснував І. Ясюковічюс, виходець з Литви. Багатьом відомо, що чимало литовських спеціалістів допомагають зараз популяризувати в Україні баскетбол, який в Литві є, можна сказати, другою релігією, проте не всі знають, що брати Віталій та Володимир Клички свій славний шлях перемог розпочинали з тренувань саме в Литві.

Усі історичні зв'язки годі перелічити, але, беручи до уваги сучасні взаємини між нашими державами, не можемо не згадати про тісні стосунки між литов-

Думаю, що обопільна підтримка, яка супроводжувала наші народи протягом багатомісячної історії, й сьогодні сприяє дружній та теплій атмосфері між нашими державами та людьми.

Головна мета цього видання – промоція в Україні засадничих цінностей європейської спільноти: верховенства права, демократії, прав людини та основ ринкової економіки.

Автори видання – литовські політики й громадські діячі, представники культури та спорту – прагнуть донести до української спільноти свій досвід і показати переваги членства України в ЄС як для країни загалом, так і для її громадян зокрема.

Вступ Литви до Євросоюзу був пов'язаний з певними проблемами, особливо в короткостроковій перспективі. Тому нам потрібно якомога глибше проаналізувати литовський досвід саме в цій площині. Литва є порівняно невеликою державою, в якій суспільні процеси відбуваються швидше, ніж в Україні, тож ми маємо чудову можливість у реальному часі вчитись як на її досягненнях, так і на помилках. Досвід Литви є дуже корисним «кейсом» у справі реалізації нашого українського національного проекту, в трансформації нашого суспільства від посттоталітарного до вільного, відкритого та розвинутого.

3-поміж усіх нинішніх країн-членів ЄС саме литовський досвід є для нас особливо цінним, зокрема, через те, що Україна та Литва мають величезну історію спільного перебування в різних державних утвореннях (Велике князівство Литовське, Річ Посполита, Російська імперія, Радянський Союз).

Спільність історії сформувала і схожість ментальностей обох суспільств. Упродовж багатьох років Литва засвідчує своє бажання допомоги Україні віднайти свої місце в спільноті успішних націй.

Якщо ми неупереджено розглянемося довкола, проаналізуємо приклади розвитку тих країн, які нас сьогодні оточують, то побачимо, що іншої альтернативи, крім інтеграції з ЄС у тій чи іншій формі, немає. Адже Євросоюз є інтеграційним проектом, який успішно – поступово, але впевнено – розвивається на нашому континенті вже понад 50 років. Це успішний економічний проект з 500-мільйонним ринком, високим рівнем життя та соціально-економічних стандартів.

Говорячи про інтеграцію з ЄС, я маю на увазі не лише питання набуття членства в Європейському Союзі в близькій чи віддаленій перспективі. Дуже

важливим для нас зараз є впровадження стандартів, відповідно до яких повинні функціонувати суспільство, економіка, управління. А впровадження та дотримання цих стандартів у нашому житті максимально наблизить Україну до ЄС, так само як і до членства в цьому добровільному об'єднанні успішних спільнот.

За останнє десятиліття в Україні сформувалися середовища, готові до того, щоб почати впорядковувати свій життєвий простір: розібратися та примиритися зі своїм минулим, аби воно не відволікало від вирішення нагальних проблем, активно взятися за своє сьогоднішнє та розпочати відповідально будувати своє майбутнє. Виросли нові люди, які прагнуть жити за новими стандартами. Тепер потрібно правильно спозиціонувати цей тренд і цілеспрямовано його розвивати.

Як керівник великої компанії я дуже чітко розумію роль маркетингових комунікацій у реалізації стратегій. Маркетингові комунікації – це універсальний інструмент, однаково ефективний як у бізнесі, так і в суспільному житті. Саме тому ми й ініціювали видання цієї збірки, адже вважаємо, що ідея інтеграції України до ЄС потребує більшої промоції та активнішого просування в нашому суспільстві.

Хочу подякувати учасникам проекту з литовського боку за їхню працю й підбір цікавих матеріалів та висловити сподівання, що Литва й надалі охоче проводитиме для нас подібні «майстер-класи» з «євроінтеграційної майстерності».

Віталій Антонов

Почесний генеральний консул Литовської Республіки у Львові

Президент ПАТ «Концерн Галнафтогаз» (мережа АЗК «ОККО»)

Президент Українсько-литовського фонду ім. Тараса Шевченка

Дуже важливим для нас зараз є впровадження стандартів, відповідно до яких повинні функціонувати суспільство, економіка, управління.

РЕДАКЦІЯ ВИДАННЯ

На замовлення Українсько-литовського фонду імені Т. Г. Шевченка (м. Львів, Україна) видання підготував «Центр студій Східної Європи» (м. Вільнюс, Литовська Республіка).

Партнер проекту – Міністерство закордонних справ Литовської Республіки.

Видано за сприяння мережі АЗК «ОККО», ПАТ «Концерн Хлібпром» та ТОВ «Конкорд Консалтинг»

АВТОР ІДЕЇ ВИДАННЯ
Віталій Антонов

КООРДИНАТОР ПРОЕКТУ
Беатріче Белявців

РЕДАКТОР
Довіле Шукіте

АВТОРИ:
Ріте Кукульскіте
Антанас Манставічюс
Донатас Пусліс
Симона Жямайтіте

ПЕРЕКЛАД:
Беатріче Белявців
Аушряле Тараненко
Джулія Федіркене
Петро Білінський
Вітаутас Вайтекаускас

ЛІТЕРАТУРНИЙ РЕДАКТОР
Олександр Краштовський

ФОТОГРАФІ:
Кароліс Каволеліс
Томас Капочюс

АВТОРИ ДИЗАЙНУ:
Дарюс Абромайтіс
Контіс Шатунас

ОБКЛАДИНКА:
Міхаель Каппелер/dpa/Scanpix

Надруковано в друкарні
«Летувос Рітас» (Литва).

Наклад 45000 прим.

12 Вітаутас Ландсбергіс: свою державу маємо плекати, як сад

36 Литва у Шенгенському просторі: можливість безперешкодно подорожувати

38 Повстала з кризи економіка Литви

17 П. Ауштрявічюс: Сильніші на спільній кухні

20 Легенда литовського баскетболу Арвідас Сабоніс

26 Золота дівчинка Литви

28 Л. Донскіс: Події, що сформували недавню історію Литви

32 Р. Каробліс: Очікуване головування Литви в Європейському Союзі

35 Серед пріоритетів головування Литви в ЄС – сильні відносини зі східними сусідами

41 «Вікно у майбутнє» – успішне поширення комп'ютерної грамотності

42 Біотехнолог Даумантас Матуліс: «Лише важкою щоденною працею ми створюємо свій успіх»

44 Трансформація Литви – від товарів до енергетики

48 Наступник «Дружби»

50

Про сільський сир та екологічне вирощування лікарських трав

53 Започатковану дідами справу продовжать онуки
 54 Інвестуй у Литві: ворота до світу
 58 Ілля Лаурс: Успіх підприємства неможливо звести до однієї простої формули

70

Погляд з Вільнюса на Україну

60 «Створюй для Литви»: молоді спеціалісти повертаються додому

62
 Республіка Ужупіс — «несерйозна серйозність»

76

Кухня Беати

64

Сігітас Станюнас: важливо любити те, що робиш

78 «Біплан»: рок-гурт поза рамками

68 Крилата творчість Сігута Ах приносить радість українським дітям

80

Розмова з джазовим віртуозом Леонідом Шинкаренком

Тюремна камера. На лаві, одягнений у чорно-білу смугасту тюремну робу, поважно сидить голова Ради сейму литовського руху «Саюдіс» **Вітаутас Ландсбергіс**. Перед ним з похмурих виразом обличчя в уніформі тюремного наглядача стоїть ініціатор перебудови в радянській тюрмі Михайло Горбачов. У його руці – рахунок Литві за нібито вчинені тут радянською владою добрі справи. Литовців закликають розплатитися за ґрати, дроти, собак; коротко кажучи, за все, що протягом п'ятидесятиріч пригнічувало свободу та гідність людей. Проте спокійний погляд В. Ландсбергіса свідчить: платити не будемо, тим паче, що й ґрати з віконця тюремної камери, за яким яскраво світить весняне сонечко, несучи з собою відродження, вже видалені. Свобода вже близько, і нас не зупинять навіть радянські танки, виведені на вулиці Вільнюса 13 січня 1991 року.

Вітаутас Ландсбергіс: свою державу маємо плекати, як сад

ДОНАТАС ПУСЛІС

Провісник свободи

Ця промовиста карикатура, що з'явилася в одному канадському виданні, чудово розкриває сутність не лише боротьби Литви за власну незалежність, але й роль у цій боротьбі самого професора В. Ландсбергіса. Ми говоримо з ним не тільки про період «Саюдісу», за якого визріло найголовніше – незалежність, а й про сьогоденні актуальні питання литовської політики, перспективи Євросоюзу, а також про мистецтво. Професор, який протягом багатьох років займався педагогічною діяльністю та навчав дітей і студентів грі на фортепіано, є одним з найкомпетентніших знавців та популяризаторів творчості литовського композитора Мікалоюса Константінаса Чюрльоніса.

Роль В. Ландсбергіса в процесі здобуття Литвою незалежності важко переоцінити. 1988 року його було обрано до ініціативної групи литовського «Саюдісу», а в жовтні, на установчих зборах руху, він стає також і членом Ради сейму «Саюдісу». У листопаді того ж року професора обирають головою Ради. Крім того, 1989 року В. Ландсбергіс став народним депутатом СРСР, а в лютому наступного року ввійшов також до складу Верховної ради Литовської РСР. Саме він вів історичне засідання Верховної ради 11 березня 1990 року, на якому було проголошено відновлення незалежності Литовської

Республіки, а пізніше став одним з провідних засновників теперішньої політичної партії Союз Вітчизни - Литовські християнські демократи. І попри те, що в 2012 році він зустрів свій 80-річний ювілей, В. Ландсбергіс і сьогодні не йде з політики – активно працює в Європарламенті, не віддаляючись і від власне литовських справ.

Згадуючи шлях Литви до незалежності, професор у своїй книзі «Поговоримо. Про Литву, Європу та життя» стверджує, що в епоху радянського панування його Батьківщина стала ареною зіткнення двох протилежних сил. «У Литві ще раз зіткнулися два світи. Один з них походить від Учителя людства, який жив майже 2000 років тому, вважався сином теслі з Назарета й сказав перед самою своєю земною смертю: «Ніхто не має більшої любові, ніж той, хто віддає своє життя за друзів», – пише В. Ландсбергіс. Водночас друга сила під прикриттям комуністичної ідеології приховувала в собі ненависть. Як відзначає професор, Литва, що боролася за незалежність, у той час означала не так географічне поняття, як «свобода, відторгнення насильства та рабства».

Держава – творіння ідеалістів

На думку В. Ландсбергіса, сучасна Литва – це творіння ідеалістів, які у важкі часи не склали руки та мріяли про свободу. «Я був одним з людей, які мали ідеал Литви, а потім поступово з'ясувалося, що той

► У 2004 році, коли Литва вступила до ЄС, Вітаутас Ландсбергіс разом з 12-ма іншими депутатами був обраний представником Литви в Європейському Парламенті. Нині європарламентарій працює там уже другу каденцію.

Україні бажаю прагнути до справжніх європейських цінностей, особливо в політичній культурі, відокремлюючись таким чином від Росії. Лише в цей спосіб можна допомогти й самій Росії

ідеал вільної Литви розуміються неоднаково, – пише п. Ландсбергіс. – Усе ж такі вистачило сили зробити те, що сьогодні узагальнено називаємо Литвою 11-го березня. Ідеалізм зумовив також і деякі наші помилки. Я був схильний вважати, що свобода є найголовнішою річчю – настільки важливою, що вільні люди знайдуть до неї шлях, адже людина з народження є доброю. Тут також спостерігається ідеалізм. Подібні міркування та сподівання, що все

Політика невідривна від відповідальності

Політик, який нині працює в Європарламенті, підкреслює особисту відповідальність кожного громадянина за свою державу. «Якщо хтось хоче звалити відповідальність на партії, значить, він теж прагне тільки сидіти на печі, спостерігаючи, як партії «відповідають на завдання». Натомість слід було б керуватися старим добрим висловом: «А що я зробив? Що я зробив для своєї Батьківщини?», – риторично запитує В. Ландсбергіс, для якого політика не обмежується лише відданим раз на кілька років голосом на виборах, а означає щоденні зусилля плекати той сад, що зветься Вітчизною.

Поза тим, Литві, яка 2004 року приєдналася до ЄС, доводиться сьогодні опікуватися не тільки власними справами, але й долею всього Євросоюзу. Про це останнім часом точиться особливо багато розмов: економічна та фінансова криза є важким випробуванням для суспільства, яке, здається, зіткнулося не лише зі слабо впорядкованими фінансами та браком грошей, але й з духовною кризою. В. Ландсбергіс стверджує, що криза, яка дошкуляє Європі, має духовне коріння. На переконання професора, Європа не має відвертатися від свого християнського коріння, на якому постала. «Відкидаючи християнство, Європа відкидає саму себе. Залишається колгосп, який пересварився, а не громада близьких за духом людей, на яку сподівалися», – відзначає В. Ландсбергіс, стверджуючи, що й більшість сучасних мислителів погоджуються з тим, що наша Європа стає дедалі більш гедоністичною, споживацькою. «Я не раз зауважував: скидається на те, що керівниками всього світу є зараз самі лише марксистки, котрі говорять тільки про економічне зростання, що є для них найважливішою річчю, а про духовний розвиток або занепад ніхто не говорить», – зазначає В. Ландсбергіс.

«Куди поділося бажання Європи жити довше, ніж «до понеділка»?», – риторично запитує європарламентар у своїй книзі «Поговоримо», в такий спосіб наче підкреслюючи, що Європі, яка засумнівалася в своїх духовних основах, починає бракувати довготривалої візії, котра може ґрунтуватися тільки на міцному фундаменті. Проте, на відміну від деяких скептиків, В. Ландсбергіс не поспішає ховати ЄС. «Я колись уже казав: хочу, щоб вони обидві залишилися: і Європа, і Литва. Якщо вони залишаться ще на двадцять років, то лишаться й на довше», – стверджує професор. За його словами, як Литву, так і Європу мали б вести вперед ціннісне мислення і порядність поведінки. Найголовніше – не втратити себе. «Нехай інші собі гавкають, а караван має йти», – запевняє політик.

Європа повинна спиратися на любов

Пан Ландсбергіс підкреслює, що, хоча в сучасному ЄС і можна помітити певні негативні тенденції, проте боротися з ними варто, перебуваючи, власне, в самому ЄС. «Виходити немає куди, тільки в болото СРСР/Росії», – лаконічно відзначає професор. Останнім часом не лише в Литві, але й в інших країнах чути певні голоси, які стверджують, що глибша інтеграція до Євросоюзу означала б кінець національної держави. Крім того, у лавах оглядачів

В. Ландсбергіс у Європейському Парламенті в Брюсселі.

має само собою йти на краще, могли зумовити й те, що деякі справи не було зроблено до кінця».

Як пише сам професор, Литва обрала свій шлях, проте остаточно визволитися від тої ідеології ненависті, яка протягом півстоліття силоміць нав'язувалася в країні, не так легко. В своїй книзі В. Ландсбергіс стверджує, що певною мірою в Литві лишилося ще багато Росії, особливо коли йдеться про відносини між владою та людьми, культуру чи богів користолюбства, які заволодівають умами людей. Отже, з відновленням незалежності виклики далеко ще не закінчилися. В. Ландсбергіс переконаний, що на свою державу слід дивитися як на город, як на сад, що його слід плекати, аби врожаю вистачило на всіх. «Матеріалісти на неї дивляться по-іншому: як на миску, з якої зручно самому посьорбати», – так різницю між двома світоглядами окреслює п. Ландсбергіс.

Країна має змінюватися, ставати привабливою, як пише сам професор у своїй книжці, не лише небом Вітчизни, а й у всіх інших аспектах. «Тоді й тим, хто вирушає подивитися на широкий світ, здобувати знання або шукати щастя, Литва скаже просто, як мати: «А коли ти вернешся, дитино? А що привезеш, аби ми далі жили краще?», – розмірковує В. Ландсбергіс.

Політика для професора невіддільна від загально-го добра, прагнення працювати на користь не тільки собі, але й іншим. Колись у президентській передвиборчій кампанії він навіть використовував слова з приспіву популярної литовської народної пісні: «Що мені від того щастя і від тої слави, якщо я один буду радіти, а сотні сумуватимуть?». Питаю в професора, чи саме ці слова з пісні найточніше відбивають його розуміння місії як політика. «Ці слова могли й повинні були б бути суттю будь-якої іншої діяльності, не тільки політика. Егоїзм – це загибель», – говорить Вітаутас Ландсбергіс.

1. У 1990–1992 рр. В. Ландсбергіс був Головою Верховної Ради Литви, яка виступала за відновлення литовської державності.

2. В. Ландсбергіс виголошує промову на мітингу Литовського руху за перебудову «Саюдіс» на Кафедральній площі Вільнюса 10 січня 1990 р.

3. Верховна Рада Литви 11 березня 1990 р. ухвалила Акт про відновлення незалежної Литовської держави.

4. 4 травня 1994 р. В. Ландсбергіс та представник Російської Федерації Ф. Шелов-Коведяєв обмінялися ратифікованими договорами про встановлення двосторонніх відносин між Литвою та Росією.

5. Зустріч В. Ландсбергіса з Президентом США Джорджем Бушем у Вашингтоні 8 травня 1991 р.

1

ФОТОГРАФІЯ А. САМАТУТІ

2

ФОТОГРАФІЯ З. ВІЛЬСКОГО АРВУ

3

ФОТОГРАФІЯ З. ВІЛЬСКОГО АРВУ

4

5

ФОТОГРАФІЯ ЯСТЮТІС ЯНІШКАС / ЕЛА

правих поглядів чути розмови, що ЄС відвертається від таких базових цінностей, як сім'я або віра. Проте В. Ландсбергіс підкреслює, що найбільша загроза – це в жодному разі не ЄС. «Наша найбільша загроза – це ми самі. Немає загрози, якщо ми є ми», – акцентує професор. На його думку, ми самі прирікаємо себе на несвободу, відмовляючись від самотності. «Несвободою є й мимовільне розчинення, асиміляція, пристосуванство, бажання пристати до сильнішого, немовби піднявшись од стану приниженого раба або кріпака до псевдовищої культури, самому стати паном або схожим на пана», – пише у своїй книжці Вітаутас Ландсбергіс.

Таким чином, ми самі часто відмовляємося від своєї ідентичності, тож і звинувачувати можемо тільки себе. А якщо залишаємося собою за будь-яких обставин – тоді нічого не страшно. Адже той час, коли литовці мусили захищати свою ідентичність у радянській імперії, на думку професора, був складнішим, проте вони пережили його та навіть вибороли свободу. В. Ландсбергіс підкреслює: важливо боротися за те, у що ти віриш. Важливо захищати в Європі християнські цінності. «Ми не йдемо проти Європи. Захищаємося не від Європи, а захищаємо її саму. Або ж захищаємося як її частина, однак аж ніяк не проти неї, дарма що вона хвора. Боремося за Європу, яка могла б жити», – відзначає автор книги «Поговоримо».

Значну частину свого життя В. Ландсбергіс присвятив дослідженню та популяризації творчості литовського композитора М. К. Чюрльоніса.

Розмірковуючи, яким має бути подальший курс Євросоюзу, В. Ландсбергіс зазначає, що все наше життя має спиратися на любов. «Особливо на якомога ширшу любов до найменших, яка переплітається з турботою, співчуттям та захистом», – стверджує один з головних архітекторів незалежності Литви. Любов, на його думку, є розв'язанням сучасних проблем. Ось і сьогоднішня демографічна криза Європи, за твердженням професора, є не тільки соціальною проблемою. Її коріння криється дещо глибше. «Це брак любові. Адже вона – це не тільки почуття в стосунках дорослих людей двох статей. Проте, коли немає любові, сфокусованої на дитині, яку ти могла би народити та любити, не з'являється й самої ди-

тини. Або дітей немає більше тому, що ти не хочеш любити більше. Можливо, ти не вмієш, а можливо, ти є скнарою», – розмірковує професор.

Говорячи про те, як і куди далі має розширюватися ЄС, європарламентар насамперед зазначає, що розширення можемо розуміти не тільки в географічному аспекті – вшир, але так само і вглиб. У такому разі йдеться про зміцнення загального ціннісного фундаменту. Проте В. Ландсбергіс закликає не забувати й про нових членів, які стукають у двері. «Україні бажаю прагнути до справжніх європейських цінностей, особливо в політичній культурі, відокремлюючись таким чином від Росії. Лише в цей спосіб можна допомогти й самій Росії», – стверджує В. Ландсбергіс, розмірковуючи про перспективи України в ЄС.

Небайдужий до мистецтва

Коли переглядаєш офіційну інтернет-сторінку політика, увагу відразу привертає те, що, крім звичних для політичного діяча рубрик, там фігурують також і розділи, присвячені мистецтву та культурі. Окрема частина сайту зосереджена на М. К. Чюрльонісі, творчості якого В. Ландсбергіс присвятив не одне десятиліття. Завдяки професорові побачила світ ціла низка книжок, присвячених видатному композиторові та художникові, серед них і «Листи до Софії», де представлено листи митця своїй нареченій, а пізніше й дружині. «Працюватимемо, будемо вірити в краще майбутнє для людства, вірячи в себе, що додамо хоча б по одній цеглинці до палацу, який розбудовується впродовж сотні років» – ці слова Мікалоюса Чюрльоніса, адресовані ним своїй супутниці життя, влучно характеризують діяльність і самого В. Ландсбергіса. До речі, професор майже два десятиліття був також головою ради Міжнародного конкурсу піаністів та органістів імені М. К. Чюрльоніса. «Музика перевіряє, чого ти вартий. А політика та публічне вираження – це одне й те саме», – відповідає на запитання про важливість музики і творчості в своєму житті п. Ландсбергіс.

Наприкінці зустрічі запитуюмо професора про ще одну галузь його творчості – вірші. Свої доробки він часом публікує під псевдонімом Йонас Жямкальніс. У них відображені не так пошуки краси та гармонії, як пильний, всеохоплюючий, часто в'дливий, подекуди навіть іронічний погляд на сьогодення. На прохання поділитися якимось актуальним для нього сьогоденні віршем, В. Ландсбергіс обирає цей:

*Може так статися, що знову настануть ті
часи негідників.*

*Може так статися: знову підсунуть вони
Литву під Росію.*

*А коли Росія знов повалиться –
радітимуть литовки.
Звісно, як будуть ще такі,
які захочуть свободи.*

Лишається тільки сподіватися, що цей вірш слугуватиме як попередження, як стимул змінюватися, розбудовувати свою державу, радіти свободі та йти шляхетними шляхами, й тоді ті часи негідників ніколи більше не настануть.

АНТАНАС МАНСТАВІЧЮС

Обговорювати європейські справи для члена Сейму (парламенту) Литви – не новина. Для багатьох литовців він і досі залишається «Містером Європа» – людиною, яка привела країну до ЄС. Справді, П. Ауштрявічюс не з чуток знає, як важко потрапити до спільноти, що об'єднує 500 млн людей, і чого можна очікувати, коли туди вже потрапив. Для інших держав, які ще тільки хочуть зблизитися з ЄС, він має добру звістку: раніше чи пізніше зусилля неодмінно окупляться.

Нобелівську премію миру 2012 року отримав Євросоюз. Як Ви оцінюєте це досягнення?

Для мене як європейця це означає визнання Європи другої половини ХХ століття. Це оцінка реальних досягнень і змін, що відбулися в Європі післявоєнній, Європі розділеній, де європейці люто боролися між собою. Довготривалий проект нелегко втілити в життя. А ЄС якраз і є взірцем такого проекту. Результати тих процесів, що відбулися після 1950 року, на мою думку, здивували би навіть хрещених батьків Євросоюзу.

Я особисто вірю в цей проект. Визнаю, що ЄС стикається сьогодні з великою кількістю проблем, проте вважаю, що єдність Європи, яку важко оцінити кількісно або з точки зору економіки, її спроможність разом розв'язувати найскладніші питання та навіть заохочувати до цього інших – а розширення ЄС не є завершеним проектом – заслуговує на високу оцінку.

Ваша політична кар'єра, здається, нерозривно пов'язана з європейськими справами. Так склалося випадково чи було скоріше свідомим вибором?

За географією своїх інтересів я є справжнім «європеїдом». Мене більше приваблює стиль життя маленького європейського містечка, ніж політика великої азійської країни. Мені цікаве минуле Європи, її культура та економіка. Проте одним з найважливіших стимулів, чому я почав цікавитися конкретно Євросоюзом, є те, що в 1993-1998 роках мені довелося працювати послом у Фінляндії. Я бачив, як ця держава, подавши заявку на вступ до ЄС, дійсно суттєво просунулася в цьому напрямку.

Сильніші на спільній кухні

Литві пощастило потрапити до кухні, де ухвалюються головні європейські рішення, – тож тепер ми знаємо, що і чому там готується. Саме таким чином колишній керівник переговорної групи з питань вступу країни до Євросоюзу **Пятрас Ауштрявічюс** охарактеризував одне з найважливіших досягнень Литви з моменту відновлення її незалежності – членство в Європейському Союзі.

У багатьох аспектах Фінляндія дуже схожа на Литву. До Другої світової війни це була, можна сказати, одна з чотирьох країн Балтії. Тільки пізніше вона повернула в напрямку Північної Європи. Ця подібність надихнула мене. Я бачив, що Литва була в досить важкому становищі після відновлення незалежності. Ми не могли залишатися на стадії очікування й гадати, що з нами буде далі. Нам було ясно, що маємо йти до ЄС.

Коли Фінляндія 1995 року стала членом Євросоюзу, мені також довелося пережити ці перші роки. Країна, яку в Литві довгий час критикували за її залежність від східної політики, змінювалася просто на моїх очах: інакшими ставали висловлювання її політиків, відчувалося більше свободи, що зненацька перетворювала країну Півночі на частину великої Європи. Пізніше в мене не виникало жодних запитань, що я маю робити і чому Литва має стати членом ЄС. Мені було зрозуміло, що це треба робити організовано, достатньо швидко і не озираючись навсібіч.

У Литві часто можна почути думку, що країна є своєрідним мостом між Сходом та Заходом. Як Ви вважаєте, чи справді вона є мостом – а може, міцно стоїть на якомусь одному боці?

Я завжди опонував ідеї мосту. Міст часто буває підвішеним у повітрі, через нього проїжджають та з'їжджають. Тому це більше скидається на концепцію служіння комусь іншому, а мені здається, що людям Литви вже час жити повноцінно тут, на Заході; жити так, як ми самі свідомо захотіли. Іншого вибору й бути не може.

Загалом, слід визнати, що Литва була сильною доти, допоки була міцно пов'язана із Заходом. Навіть Велике князівство Литовське було державою західного зразка – можливо, архаїчною за певними ознаками стилю життя та моди, проте по суті своєї західною. Так, ми зазнавали великого впливу зі Сходу, проте сильними ми були доти, доки були спроможними конкурувати із Заходом на тій самій основі.

Тому я не можу погодитися, що концепція мосту є життєздатною або корисною. Це не означає, що ми не повинні торгувати. Раціонально впорядкована економіка країни фактично не залишає інших шляхів, окрім торгівлі, але це не означає, що мусимо комусь служити. Я вважаю, що на очах усього демократичного світу слід визначитися, хто ти є, і домовитися, як житимеш із сусідами.

Литва буде сильною державою доти, доки ми будемо спроможними інтегруватися до ядра Євросоюзу. Інтеграція є нашою стратегічною метою. Чим більше переваг перебування в ядрі ЄС ми зможемо використати, тим більше користі відчують і наші сусіди, в т.ч. і Росія. На нас очікує ще багато роботи, однак наше стратегічне завдання – бути в європейському ядрі та формувати його.

Якими, на Вашу думку, були найбільші досягнення Литви після її вступу до ЄС?

Дуже важливо, що ми ввійшли до кухні, де ухвалюються рішення Євросоюзу. Ми є не там, де роздають їжу, а там, де її готують. Ми знаємо рецепти, нам відомі прізвища кухарів та страви, які готуються, а також те, чому саме вони готуються. Доступ до цієї кухні для малої держави набагато корисніший,

аніж для великої, позаяк остання має набагато більше можливостей стежити за цими процесами ззовні.

Нині, коли я бачу, що в делегації ЄС або НАТО, яка відправляється до зарубіжної країни, є також і представники Литви, мене охоплює гордість. І той вплив, який ми там маємо (сподіваюся, обґрунтований та відповідний нашій компетенції), – це одне з найбільших наших досягнень.

Ще один успіх, якого ми досягли, полягає в зміцненні стосунків з іншими державами ЄС. Адже Євросоюз – це також і форум національних держав. Міжурядове співробітництво в рамках Європейського Союзу є дуже активним. Неформальні відносини, знайомство один з одним, можливість звертатися по імені навіть на найвищому рівні – це все завдяки нашому входженню до європейської родини. Всього того не навчишся так легко, досягнути цього можна тільки перебуваючи всередині. Для Литви як невеликої держави це дуже корисно.

Ви були відповідальним за литовські переговори щодо членства в ЄС. Які були найбільші труднощі, з якими Вам довелося зіткнутися?

На одному з етапів нашої історії ми забарилися з соціальними та економічними реформами. Слід визнати, що неможливо стати членом ЄС, не пройшовши крізь певні зміни, які тебе так чи інакше наближають до Євросоюзу. Це не варто сприймати надто особисто: що ось, мовляв, від мене вимагають якихось реформ, тоді як від інших того не вимагалось. Всі пройшли через це. Проте деякі мали на це десятиліття, а інші – лічені роки. Дехто робив це рівномірно, дехто – стрибками. Так і ми: в останньому десятилітті минулого століття дещо забарилися з реформами й самі це бачили.

Таке запізнення нам зашкодило: ми опинилися в другій групі кандидатів. І добре відчули, що буває, коли тебе ставлять до кола ненайкращих. Це б'є по авторитету, національній гордості. Інша річ, що разом із загальним переліком переговорних пунктів (їх було 31), який повинна була вирішити кожна з дванадцяти держав тієї «великої хвилі» розширення ЄС, ми мали розв'язати ще й три додаткові питання: про закриття Ігналінської атомної електростанції (АЕС), про транзит до Калінінграда, чого не було навіть у наших сусідів, а також про особливості сільського господарства.

У Литві зараз гаряче обговорюється питання про будівництво нової АЕС у Вісагінасі. А чому потрібно було закривати стару станцію?

Суперечка щодо безпеки в радянських реакторах типу РБМК є одночасно і теоретичною, і практичною. Слід визнати, що ми також відчули на собі наслідки Чорнобильської катастрофи. Реактори типу РБМК були визнані такими, що є небезпечними в принципі, оскільки, крім інших особливостей конструкції, вони не мали захисного ковпака. Споруджувати ж його на Ігналінській АЕС було б шалено дорого, певно, десь 2 млрд літів. Не знаю, хто б наважився інвестувати в застарілу АЕС – ба більше, в нас тоді просто не було таких грошей!

Слід зважати на те, що цикл експлуатації АЕС дуже простий: він складається з великих інвестицій на початку та тривалого періоду експлуатації, протягом якого назбирується потрібна для закрит-

Нині, коли я бачу, що в делегації ЄС або НАТО, яка відправляється до зарубіжної країни, є також і представники Литви, мене охоплює гордість. І той вплив, який ми там маємо (сподіваюся, обґрунтований та відповідний нашій компетенції), – це одне з найбільших наших досягнень.

тя кількість грошей. Ці кошти збираються щороку, щодня. Так от, ми цього фонду закриття на початку 2000 року не мали. Там було, може, 30 млн доларів, а на закриття потрібно було хоча б 4 млрд.

У той час ми зважували багато різних факторів. Однак захисний ковпак був абсолютно принциповим питанням, яке, з огляду на те, що Ігналінська АЕС більша за Чорнобильську і наслідки від катастрофи могли би бути більшими, все вирішило. Тож після оцінки всіх «за», яких було багато, та всіх «проти», яких, визнаю, було не менше, ми ухвалили правильне рішення.

Чого в Литви могли б навчитися інші держави, які тільки прагнуть до членства в ЕС?

Політичний урок один: спростовувати свою європейськість, шукати пояснень, чому створена в країні політична та соціальна система не спирається на європейську тотожність, просто невігідно. Адже тоді можна застрягнути в створеній системі, яка часто не має більш-менш зрозумілої перспективи. Звичайно, я не хочу декларативно заявляти, що кожна країна Європи має стати членом ЕС, – можуть бути й винятки. Однак тим державам, які утворилися після розвалу СРСР, які пережили ту кризу, потрібна була ця європейська тотожність, підтвердження того, що ми не є штучним утворенням, що нам треба було тільки відродитися якісно та по-новому.

В аспекті управління вступ означав для нас європеїзацію в широкому сенсі. Ми перейняли найкращі зразки. Так, іноді вони мають деякі бюрократичні нюанси. Так, подекуди вони дорого коштують. Проте ми в своїй країні реорганізували інституції, ознайомили державних службовців з новими методами роботи, з новою політикою та засобами її формування: які є набагато прозорішими та приносять більше користі. Мені як лібералу це дуже важливо, тому що суспільні інтереси в такій державі охороняються, безумовно, краще.

З точки зору економіки нам як державі, що є повністю залежною від зовнішньої торгівлі, нові великі ринки з платоспроможними споживачами є просто даром Божим. Забезпечити собі доступ до демократичних і найбільш розвинених ринків, од-

ним з яких і є ЕС, – чого ще можна бажати?! Такими можливостями не розкидаються. Ми розширили свій єдиний ринок з 3 млн до 500 млн – вражаючий коефіцієнт зростання! Для бізнесу відкриваються зовсім інші можливості та перспективи. Все це, разом з європейською солідарністю, яка проявляється у використанні коштів європейського бюджету, є дуже важливим для країни, рівень розвитку якої ще точно не перевищує 70 % середнього рівня ЕС.

Якими, на Вашу думку, є перспективи України й надалі успішно продовжувати євроатлантичну інтеграцію?

Інтеграція України, як і деяких інших сусідніх держав, залежить від кількох чинників. Передусім має бути чітке політичне рішення. Цього точно не зробиш через силу, без відповідної волі людей або політичної еліти. Адже в такому разі цей рух буде дуже уривистим, з несподіваними падіннями та, цілком можливо, неочікуваними результатами.

Другий чинник – повинен бути досягнутий певний рівень якості соціальних та політичних реформ, їхньої незворотності. Без цього говорити про інтеграцію ніяк не можна. Знаю, як це важко, особливо коли затягнуто з реформами, коли два десятиліття людей переконували, що вони здійснюються, а потім приїздить службовець середньої ланки з Єврокомісії й каже, що багато чого ще доведеться змінювати. Це звучить боляче, проте на це треба зважитися, оскільки це робота не для Брюсселю – це робота для себе, для своїх людей.

Третій фактор – необхідні терпіння й послідовність. Час швидких перемог, якщо говорити про розширення, в Євросоюзі вже минув. Ті держави, які особливо старалися та дуже цього хотіли, грюкали в двері, може, й не тільки руками, зрештою їх відчинили. Тим же державам, які через різні причини спізнилися, ймовірно, доведеться зачекати. Цей період невизначеності, перебування в холодному передпокої може бути важким, проте роз'яснити це – справа політиків. Вони мають говорити відверто та по-діловому, роз'яснювати, чому так відбувається, і не шукати винних лише в Брюсселі або в національних столицях. Це було б непродуктивним.

▲ 16 квітня 2003 р. у столиці Греції м. Афіни підписано договір про вступ Литви до Європейського Союзу. Договір підписали тодішні Прем'єр-міністр Литви Альгірдас Бразаускас (ліворуч) та міністр закордонних справ Антанас Вальюніс.

Слід визнати, що неможливо стати членом ЕС, не пройшовши крізь певні зміни, які тебе так чи інакше наближають до Євросоюзу.

АРВІДАС САБОНІС

Легенда литовського
баскетболу

Литовці вже давно звикли, що за кордоном ім'я їхньої країни пов'язується з легендою литовського баскетболу **Арвідасом Сабонісом**. Упродовж своєї багаторічної кар'єри Сабас, як називають його шанувальники, не раз одягав зелено-білу майку баскетбольної збірної Литви, а сьогодні ділиться з іншими своїм багатим досвідом, обійнявши посаду керівника Федерації баскетболу Литви. З Арвідасом ми говоримо як про минулі битви на баскетбольному майданчику, так і про його нову посаду, а також спільні проекти з Федерацією баскетболу України, яку представляє багатолітній товариш Арвідаса Олександр Волков.

ФОТОГРАФІЯ АНДРЕЙС УАРАТІС / ВЕЛ

1. Шляхи Арвідаса Сабоніса та Олександра Волкова перетнулися ще на змаганнях юніорів. Пізніше обидва завойовували лаври переможців у складі радянської збірної з баскетболу.

ФОТОГРАФІЯ ШАРУНАС МАЖЕНЬКА / ВЕЛ

А. Сабоніс разом з Президентом Литовської Республіки Даулюс Грібаускайте спостерігають матч між каунаської командою «Жальгіріс» та вільнюської «Летувос Рітас» у фіналі Литовської баскетбольної ліги.

ФОТОГРАФІЯ АНДРЕЙС УАРАТІС / ВЕЛ

Під час Олімпійських ігор 1992 р., що відбувалися в Барселоні, А. Сабоніс виступав уже за збірну незалежної Литви

ДОНАТАС ПУСЛІС

Шлях до баскетбольного олімпу

Свою спортивну кар'єру Сабоніс розпочав 1981 року в каунаському клубі «Жальгіріс». При цьому важливо зазначити, що на той час «Жальгіріс» уособлював собою для підрадянської Литви дещо більше, ніж просто спортивний клуб. Саме навіть його ім'я, запозичене від назви славетної Грюнвальдської (лит. Жальгіріської) битви литовців, поляків та русинів проти хрестоносців на початку 15 століття, символізувала тоді боротьбу маленької нації проти окупантів. Трибуни були одним з тих місць, де литовці могли дещо вільніше виявляти свої національні почуття. Саме А. Сабоніс та його соратники – Рімас Куртінайтіс, Вальдемарас Хомічюс, Сергеюс Йовайша – спромоглися кинути виклик команді московського ЦСКА і, починаючи з 1985 р., тричі поспіль виграти чемпіонат Радянського Союзу.

Не варто дивуватися, що невдовзі юний баскетбольний талант привернув до себе увагу клубів НБА. У 1985 р. його під 77-м номером драфту (відбору) запросила до себе команда Atlanta Hawks. Щоправда, пізніше виклик було анульовано, адже на день відбору Сабонісові ще не виповнилося 21 року. За деякий час центровий гравець зазнав важкої травми ахіллесового сухожилля, проте вже наступного року команда Portland Trail Blazers усе-таки запрошує до себе Арвідаса під високим 24-м номером драфту. Однак двері НБА лишилися для гравця закритими, тому що Радянський Союз його просто не випустив. Відчинити їх для себе Сабоніс зміг лише 1995 року після своїх вражаючих виступів у Європі. Причому в першому ж сезоні в НБА він став другим у номінаціях Найкращий новачок та Найкращий шостий (запасний) гравець. А в сезоні 1997-1998 рр. середня результативність центрального за матч складала дабл-дабл, тобто двозначний результат одразу за двома основними статистичними показниками.

Однак повернімося дещо назад. У 1988 р. збірна Радянського Союзу з Арвідасом Сабонісом виборола Олімпійське золото. За лаштунками змагань подекували, що влада тиснула на Сабаса, який ще не повністю відновився після травми ахіллесового сухожилля, аби той приєднався до збірної. «Присутність Сабоніса була б дуже важливою. З ним ми могли би думати навіть про золото», – писав тоді в газеті «Советский спорт» журналіст Володимир Гескін. «Ризик надто великий. Чи нам справді потрібна слава коштом здоров'я?», – запитувало видання The Moscow News, критикуючи рішення тренерів узяти А. Сабоніса на Олімпіаду. Портлендські медики, які допомагали ставити Сабаса на ноги, стверджували, що баскетболіст ще не цілком поновив свої сили, а тренер збірної США Джон Томпсон навіть звинувачував їх у сприянні команді Радянського Союзу. Допомога Сабаса виявилася дійсно вельми значущою, і радянська команда, яка у півфіналі перемогла тих-таки американців, здобула золоті нагороди.

Бронзова Барселона

Під час Олімпійських ігор 1992 р., що відбувалися в Барселоні, А. Сабоніс виступав уже за збірну незалежної Литви. Вдягнені в майки рок-гурту Grateful Dead з черепом, що кладе м'яч у кошик, литовці вразили геть усіх, виборовши Олімпійську бронзу. При цьому в боротьбі за медалі було подолано команду СНД (тимчасову правонаступницю радянської збірної), а Сабас відзначився в тому матчі 27 очками та 16 підборами м'яча. Недаремно збірну Литви тих років називають «Іншою командою мрії», що конкурувала зі збіркою «дрім-тім» зірок НБА. Саме таку назву має створений у США фільм про цю легендарну команду, який вийшов на екрани 2012 р. «Більшість олімпійців мріють про золото. Їхньою мрією була свобода», – написано на афіші, призначеній для американського кінопрокату. «Коли свобода дорожча за золото», – наголошується, в свою чергу, в литовській рекламі фільму. Очевидно, що медалі Ігор у Барселоні мали не тільки спортивне, але й політичне значення. Світ почув про Литву та її прагнення до свободи.

Через чотири роки в Атланті литовці знову раділи бронзовим нагородам Олімпіади. У боротьбі за медалі збірна Литви здолала Австралію, при цьому Сабас здобув 30 очок та 13 підборів. А до цього було ще й срібло Чемпіонату Європи 1995 року...

Двері НБА Сабас прочинив у 31 рік, а закінчив кар'єру за океаном у 38-річному віці. В Америці йому довелося зіткнутися і з українцем Віталієм Потепенком, який також грав у НБА. Щоправда, Арвідас стверджує, що один проти одного їм зіграти так і не випало. «Доводилося грати проти його команд, однак наші сантиметри [зросту] помітно відрізняються, тому один одного ми не накривали. Потепенко був хорошим баскетболістом. Зрештою, якщо потрапив до НБА, то був того вартий», – відзначає А. Сабоніс.

Після закінчення кар'єри в НБА Сабас ще один сезон відіграв у зелено-білій формі каунаського «Жальгіріса». В сезоні 2003-2004 рр. каунаська команда на чолі з Сабасом була лише за крок від змагань у «Фіналі чотирьох» Євроліги – найпрестижнішого клубного турніру Старого Світу. При цьому

Арвідаса Сабоніса було обрано до символічної збірної найкращих гравців сезону, він був також визнаний найкращим гравцем як регулярного сезону, так і змагань ТОП-16. І всіх цих успіхів феноменальний баскетболіст досяг у віці 39 років!

Лишається в світі баскетболу

Після закінчення кар'єри А. Сабоніс не залишився осторонь баскетбольних справ. Сьогодні він є пре-

зидентом Федерації баскетболу Литви, а в 2011 р. був офіційним послом баскетбольного чемпіонату Європи, що проходив у Литві. «Ці змагання було визнано найкращими за всю історію проведення європейських чемпіонатів», – запевняє А. Сабоніс. За його словами, набутий Литвою досвід буде корисним також і для інших держав, у яких в майбутньому проводитимуться чемпіонати Європи з баскетболу. Зокрема, в 2015 р. ці змагання відбуватимуться якраз в Україні. «Ми матимемо спільний проект з Федерацією баскетболу України, тож обов'язково поділимося своїм досвідом», – розповідає А. Сабоніс. Ділитися досвідом для нього буде вдвічі приємніше ще й через те, що українську Федерацію очолює старий товариш Сабаса Олександр Волков.

На його думку, чемпіонат, що відбуватиметься в Україні, поза всяким сумнівом, має популяризувати цей вид спорту всередині держави. «Я впевнений, що європейський чемпіонат здійме в Україні справжній баскетбольний бум. Так буває скрізь», – стверджує А. Сабоніс. – «У Литві баскетбол і без того є дуже популярним, у нас це спорт №1. І все одно після чемпіонату кількість дітей, які виявили бажання займатися в баскетбольних школах, зросла на 15-20%. Тож я не сумніваюся, що й в Україні спостерігатиметься щось подібне. Проте, до цього треба як слід підготуватися, щоб цим дітям було де тренуватися, щоб діяли баскетбольні школи». Арвідас каже, що він не дуже уважно стежить за Українською баскетбольною лігою, де грає декілька литовців, серед яких, зокрема, і Дарюс Сонгайла, який скуштував хліба НБА та сяяв свого часу в збірній Литви. Однак загалом, за спостереженнями легендарного гравця, рівень баскетболу в Україні підвищується. «Потрібна послі-

Президент Федерації баскетболу Литви А. Сабоніс нагороджує переможців Чемпіонату Європи з баскетболу 2011 р. – збірну команду Іспанії.

Ці змагання було визнано найкращими за всю історію проведення європейських чемпіонатів», – запевняє А. Сабоніс

1. На Олімпійських іграх у Барселоні в 1992 році литовська чоловіча збірна з баскетболу виборола бронзову медаль. У півфінальній грі з США А. Сабоніс блокує кидок Девіда Робінсона.

2. А. Сабоніс відіграв 7 сезонів у команді Trail Blazers з американського м. Портленд. У 1999 р. баскетболіста було названо гравцем, який найбільше вплинув на NBA з-поміж усіх іноземців.

3. У 2011 р. А. Сабоніса було увічнено в Музеї слави NBA.

▲ Голова Верховної Ради Литви Вітаутас Ландсбергіс вітає Арвідаса Сабоніса з перемогою на Олімпіаді в Барселоні 1992 року.

довна праця, і за декілька років Україна, можливо, матиме свій клуб у змаганнях Євроліги», – малює Сабас обнадійливу перспективу для українського баскетболу.

Без допомоги ЄС не було б чемпіонату

Від українських справ розмова повертається до Литви. За твердженням А. Сабоніса, одне з найбільших досягнень незалежної Литви – це членство в Євросоюзі. «На мою думку, найбільша позитивна риса Європейського Союзу – це відсутність кордонів, можливість подорожувати без віз. Це, мабуть, най-

більше впадає в око людям, що виростили за «залізною завісою», – твердить А. Сабоніс. – «Про плюси Євросоюзу більше можуть розповісти політики чи економісти. Проте для Литви членство в ЄС корисне в найрізноманітніших аспектах: від уже згаданої свободи пересування й відкритих ринків до найскладніших проєктів, які можна втілити, лише використовуючи кошти структурних фондів ЄС. Потрібні тільки ідеї та бажання, й можна зробити дуже багато!».

На думку Сабаса, якби не підтримка ЄС, європейський баскетбольний чемпіонат у Литві насправді не міг би відбутися. «Можна сказати, що тільки завдяки коштам ЄС і було проведено той чемпіонат у Литві. Адже на гроші структурних фондів будувалися майже всі арени Чемпіонату Європи з баскетболу», – визнає А. Сабоніс. – «Причому ці арени несуть величезну користь не тільки для баскетболу, але й для всього литовського спорту. Наприклад, на арені «Цидо» в м. Панявежис є велосипедний трек, на інших аренах можна влаштувати змагання з різних видів спорту, як-от міні-футболу, гандболу, волейболу. Можна проводити чемпіонати найвищого рівня. Це відкриває величезні перспективи. Великі міжнародні заходи гарантують для Литви промоцію за кордоном, до того ж приносять гроші в бюджет країни завдяки різноманітним послугам: транспортування, поселення, харчування тощо». За твердженням Арвідаса Сабоніса, гроші Євросоюзу інвестуються сьогодні не лише в будівництво арен, а й у безліч інших проєктів, реалізація яких, певно, нікому б не спала на думку, якби не можливість залучити для цього допомогу з фондів ЄС.

ІНША КОМАНДА МРІЇ

«Фільм про спорт, який залишиться в пам'яті», – так оцінив цю кінострічку оглядач *The Los Angeles Times* Кенет Туран.

Створений американським режисером литовського походження Марюсом Маркявічюсом фільм «Інша команда мрії» розповідає про Олімпійські ігри в Барселоні 1992 року, під час яких баскетболісти Литви, яка щойно відновила свою незалежність, зійшлися у двобої зі збірною держав колишнього СРСР та вибороли бронзові медалі. За словами творця стрічки, фільм відображає боротьбу малої держави за своє існування. На той час баскетбол був своєрідною частиною загального прагнення свободи, тож здобута бронза стала для Литви насправді дорожчою за золото. У фільмі демонструються раніше невідомі історичні кадри та інтерв'ю з легендарними литовськими баскетболістами. Фільм «Інша команда мрії» не лише зібрав рекордну глядацьку аудиторію в Литві, але й відзначився неочікувано високою популярністю в кінотеатрах США.

Критик авторитетного видання *The Wall Street Journal* Джо Моргенстерн назвав фільм «надихаючим».

ФОТОГРАФІЯ © ШВЕТЛОБАРДІА

Каунас — місто відкриттів

З нагоди першої річниці незалежності Литви центральну вулицю другого за величиною литовського міста було названо алеєю Свободи (Лайсвес алея). Сьогодні це — найдовша пішохідна вулиця не лише в Литві, а й в усій Східній Європі. Обсаджена липами алея розпочинається в новій частині міста біля неовізантійського собору св. Архангела Михаїла й тягнеться впродовж більше 1,5 км до викладеної бруківкою Вільнюської вулиці, якою можна дійти до Старого міста, яке пам'ятає ще XII століття.

У серці каунаського Старого міста — Ратушна площа, оточена дивовижними ренесансними, бароковими та неоготичними костелами й монастирями. В центрі площі стоїть Палац одружень, який місцеві мешканці за витонченість його пропорцій називають «Білим лебедем». Історичні пам'ятки міста обрамляють найбільші річки Литви — Няріс (Вілія) та Нямунас (Німан), на місці злиття яких височіє символ міста — Каунаський замок XIV століття.

Більше інформації: www.kaunastic.lt

www.Lithuania.travel

У півфінальному запливі на 100 метрів брасом під час лондонської Олімпіади Рута показала результат 1 хв. 05,21 сек., покращивши таким чином рекорд Європи.

ФОТОГРАФІЯ П. ГАНГ / XINHUA PRESS/SCARPIX

П'ятнадцятирічна плавчиня **Рута Мейлутіте**, яка виборола золоту медаль на Олімпійських іграх в Лондоні, присвячує свою перемогу рідній Литві

Золота дівчинка Литви

ДОНАТАС ПУСЛІС

Приклад Руті, яка нині мешкає, вчиться та тренується у Великій Британії в місті Плімут, засвідчує, що велика відстань – це ще не перешкода для любові до Батьківщини. Британська преса неодноразово замучувалася з приводу того, що спортсменка представляє Литву, а не, власне, Британію. Однак Рута в своїх переконаннях залишається твердою. «Ніколи я не буду громадянкою Великої Британії. Так, я там мешкаю, проте я – литовка, і громадянства не змінюватиму», – запевняє дівчина, яка на останніх Олімпійських іграх покращила рекорд Європи та потрапила до трійки найкращих європейських плавчинь 2012 року.

ФОТОГРАФІЯ ПІМ КІВЕРТОН / SCARPIX

► Рута сподівається, що її перемоги допоможуть розвитку спортивного плавання в Литві.

ФОТОГРАФІЯ ПО ДУВЕНІ / ХІННА ПРІСС/САНРІХ

Р. Мейлутіте каже, що у Великій Британії для неї створені кращі умови для тренувань. Утім, дівчина мріє та сподівається, що її перемоги допоможуть у розвитку спортивного плавання також і в Литві. Нинішній її тренер Джонатан Руд [Jonathan Rudd] неодноразово визнавав, що спортсменка є справжньою патріоткою своєї країни, тож литовцям не слід боятися, що Рута заради кращих умов для тренувань або більшої платні спокуситься британським паспортом. Зі слів її тренера, Рута просто закохана в рідну країну, тож щиро радіє можливості репрезентувати Литву на світовій арені. Зокрема, під час Олімпіади Рута прикрасила свої руки манікюром кольорів національного прапора Литви – жовтим, зеленим та червоним.

Цікаво, що займатися плаванням Рута почала не відразу. В ранньому дитинстві вона пробувала грати у баскетбол, проте, як каже спортсменка, внаслідок перелому ноги їй довелося від цього відмовитися. Пізніше вона пробувала себе також у танцях та легкій атлетіці. А власне до секції з плавання дівчинка прийшла просто з бажання навчитися плавати. Перший її тренер Гедрюс Мартіноніс якось навіть обмовився, що Рута була першою дитиною, яка тонула під час його тренувань. Однак природжений дар, сильна воля та прагнення до перемог здійснили

Руту до самих вершин. У Литві слава цієї спортсменки почала ширитися ще 2011 року, після Європейського молодіжного олімпійського фестивалю, з якого 14-річна дівчина повернулася відразу з трьома медалями. На лондонській Олімпіаді Руті передікали 4-8 місце, однак у підсумку Рута не лише стала першою плавчинєю незалежної Литви, що піднялася на олімпійський п'єдестал, але й здобула золото Олімпіади 2012 року!

Як жартує сама Рута, перемога на Олімпіаді примусила її поміняти вміст власної шафи з одягом. Прийоми на її честь вимагали нарядних суконь, хоча до того найбільше місця в шафі спортсменки займав зручний спортивний одяг. Після перемоги в Лондоні Р. Мейлутіте повинна була зникати до тієї величезної уваги, в центрі якої вона зненацька опинилася. Проте дівчина каже, що найбільшим її бажанням є просто лишитися самою собою: «Я намагаюся бути простою. Після тренувань мені подобається вийти з друзями до міста, потанцювати. Вважаю, що я така сама, як і інші підлітки». На запитання, як вона уявляє життя через 10 років, Рута відповідає, що мріє все ще продовжувати плавати й тішити своїх шанувальників гарними результатами. Крім того, дівчина розповіла, що мріє також і про навчання, зокрема, залюбки вибрала би кінезотерапію.

▲ Мешканці Литви обрали Руту найкращою спортсменкою 2012 року.

Рута просто закохана в рідну країну, тож щиро радіє можливості репрезентувати Литву на світовій арені.

До того як стати членом Європейського Парламенту, філософ, есеїст, історик ідей та соціальний аналітик **Леонідас Донскіс** був керівником Інституту політичних наук і дипломатії при Університеті Вітаутаса Великого (м. Каунас), а також ведучим програми політичних та культурологічних дискусій «Без злості»

на литовсько-му телебаченні. З притаманною йому прозорливістю та простотою думки Л. Донскіс оглядає актуальні питання розвитку литовської держави.

ФОТОГРАФІЯ ГРЕГОРІЯ ПЕЛІЖ

1. Л. Донскіс на урочистостях в Європарламенті з нагоди 100-ї річниці письменника литовського походження Чеслава Мілоша.

2-3. Презентація нової книжки Л. Донскіса «Литовський лібералізм II» та зустріч із читачами на Вільнюському книжковому ярмарку в 2012 р.

Події, що сформували недавню історію Литви

ЛЕОНІДАС ДОНСКІС

Вступ Литви до Європейського Союзу, як і її приєднання до НАТО, став однією з ключових подій в литовській історії. Ця подія змушує переглянути все, що відбулося в Литві за останні шістнадцять років. Безсумнівно, в історії Литви настав переломний момент, який можна порівняти хіба що з хрещенням країни в XIV столітті. Попри те, що Литва пізно долучилася до християнства та західної модерності й характеризується сьогодні наявністю декількох пластів культурної та цивілізаційної ідентичності, на даному етапі Литва, схоже, остаточно стала на шлях інтеграції до західної системи торгівлі та безпеки.

В історичному аспекті Литва – давня держава, початки якої датуються ще раннім Середньовіччям. Вона має старовинну мову та культуру, що їх згадали та відновили у період національного відродження в XIX столітті. Свого часу Литва належала до наймогутніших держав середньовічної Європи, територія якої простягалася від Балтійського до Чорного моря, проте згодом країна розпалася та втратила свій вплив у сучасній Європі. Зважаючи на те, що Литва в період 1795-1918 рр. була частиною царської Росії, а литовська еліта прийняла польську мову, і що, зрештою, Литва пережила ще й значну русифікацію

в XIX столітті, поява Литовської Республіки у 1918 році була справжнім дивом.

Однак парламентська демократія панувала в Литві лише впродовж восьми років. З часу перевороту 1926 р. і до 1940 р. демократичний режим замінило помірковано авторитарне правління. До речі, так сталося з усіма трьома державами Балтії. Загалом, у стислому викладі культурна історія Литви скидається на захоплюючий роман, а може й на пригодницьку історію. Тож не дивно, що нашим друзям з Європи ще багато чого потрібно дізнатися про неї. Як і нам – адже лише тепер Литва видається по-справжньому спроможною ставити перед собою складні завдання та пропонувати нову інтерпретацію свого непростого історичного минулого.

Сучасна Литва постала на карті як типова країна Центрально-Східної Європи, де акцентувалася увага на вшануванні історії та вирішальній ролі культури й мови в процесі політичної емансипації. Її можна було цілком обґрунтовано описати як націю мови, культури та історичної пам'яті. А оскільки Литва пройшла кризу ув'язнення у світі тотального контролю, суворої цензури, насильства, цинічної брехні, згубної ідеологічної інтоксикації та брутальних порушень усіх основних прав людини, то їй, як і ін-

ФОТОГРАФІЯ З ВЛАСНОГО АРХІВУ

Найважливішим є те, що траєкторії литовської та балтійської самобутності краще за будь-що інше дозволяють нам зрозуміти історію ХХ століття.

1

2

3

ФОТОГРАФІЯ З ВЛАСНОГО АРХІВУ

ФОТОГРАФІЯ З ВЛАСНОГО АРХІВУ

шим націям Центрально-Східної Європи, смак та ціна свободи знайомі краще, ніж будь-якій країні Європи Західної. Будучи відірваною та ізольованою від сім'ї вільних націй впродовж півсторіччя, Литва нарешті повернулася до тієї сім'ї, до якої належала століттями – до західного світу, як простору спільних цінностей.

Чеслав Мілош, який народився та виріс у Литві, одного разу дотепно зауважив, що сучасну Литву створив гурток філологів. Якщо можна стверджувати, що культура передує політиці та визначає її, то Литва якнайкраще ілюструє це твердження. Бо-

увійшов до кола великих російських символістів), а також політолог Александрас Штромас (Велика Британія, США). Усі вони значно вплинули на литовську культуру.

Загалом, литовські емігранти відіграли вирішальну роль у політиці та культурі Литви в ХХ столітті. Якби вони не відстоювали інтересів Литви на Заході, країна навряд чи змогла б відновити незалежність. Певно, ще важливішою була їхня роль у формуванні альтернативного бачення майбутнього країни або «іншої Литви». Саме вони зробили вагомий внесок у те, що Томас Венцлова, великий поет і літературоз-

ФОТОГРАФІЯ З ВЛАСНОГО АРХІВУ

1

2

1. Колишній Президент Литви Валдас Адамкус на презентації книжки Л. Донскіса «Литовський лібералізм II» на Вільнюському книжковому ярмарку в 2012 р.

2. Зустріч євродепутата Л. Донскіса з громадою біля стенду Інформаційного бюро Європейського Парламенту. Вільнюський книжковий ярмарок у 2012 р.

ротьба за виживання литовської мови неминуче вела до її модернізації, а також до політичної мобілізації інтелігенції.

Водночас Литва добре розуміє, що таке політичний та культурний плюралізм, оскільки колись вона була багатонаціональною, поліконфесійною та багатокультурною країною. Хоча політичний, мовний і культурний націоналізм суттєво змінив характер сучасного політичного існування в Литві та за її межами, в Литві однаково мирно співіснують релігії, культури й етнічні групи. Це, без сумніву, є однією з сильних сторін та джерел литовської політичної культури, які підтверджують її вкоріненість у центральноєвропейські традиції культурного розмаїття.

Литва – країна емігрантів, і так було завжди. Попри невеликі розміри держави, литовська культура поширена по всьому світі. Впродовж ХХ століття литовці були нацією емігрантів, які оселялися в Західній Європі, Північній та Південній Америці, Австралії, сформувавши особливо активну та впливову діаспору в Сполучених Штатах Америки. Відтак варто згадати деяких вчених-емігрантів, які вносили та продовжують вносити суттєвий внесок у розвиток литовської культури.

Згадаймо лише кількох із них: археолог і вчений-міфолог Марія Гімбутас (США), теоретик цивілізацій і соціолог культури Вітаутас Каволіс (США), семіотик та літературознавець Альгірдас Юлюс Греймас (Франція), мистецтвознавець Юргіс Балтрушайтіс молодший у Франції (син Юргіса Балтрушайтіса, литовського дипломата в Москві, який став російським поетом, що писав російською мовою та

навіть, викладач літератури в Єльському університеті США, охрестив другим голосом культури: голосом, який стає добре чути, коли перший голос або змовкає, або ж наспівує неправильну мелодію чи ту мелодію, яку його змушують співати.

Які відносини між Литвою та двома іншими країнами Балтії? Литва багато в чому відрізняється від Латвії та Естонії. Незалежно від того, наскільки потужними в ній є сформовані релігійні спільноти та меншини, римо-католицька Литва через свої історичні зв'язки з Польщею та іншими народами зі сходу та центру Європи є куди ближчою до держав Центрально-Східної Європи, ніж лютеранські Латвія та Естонія. Було б абсолютно неправильним вважати, що всі країни Балтії пройшли ідентичний шлях та посідають однакове місце в сучасній історії.

Історію Литви неможливо зрозуміти, не беручи до уваги такі країни, як Польща, Білорусь та Україна, в той час як Латвію не можна уявити без впливу Німеччини та Швеції, а Естонію – поза впливом Швеції та Данії, не кажучи вже про її тісні зв'язки з Фінляндією. Як уже згадувалося, Литва є давньою державою, чия присутність добре помітна на карті Європи часів Середньовіччя та епохи Відродження, тоді як Латвія й Естонія з'явилися на політичній арені лише в ХХ столітті.

Саме тому цілком логічно, що після 1990 року, коли Литва та дві інші держави Балтії стали незалежними, політики та журналісти почали жартувати з приводу єдності трьох балтійських сестер, якої вони досягли завдяки спільному досвіду ув'язнення в одній камері одної й тої самої в'язниці. Це призведе-

ло до того, що колишній міністр закордонних справ Естонії та її теперішній президент Тоомас Гендрік Ільвес описав Естонію як скандинавську, а не балтійську країну. Насправді країни Балтії після своєї появи на світовій політичній арені зазнали дуже суттєвих змін у XX столітті. Варто пригадати, що до Другої світової війни Фінляндія також вважалася балтійською країною. Тобто, в міжвоєнний період у Європі існували 4 країни Балтії, а те, що в XXI столітті перейшли лише 3 з них, – це всього лишень примхи новітньої історії.

Однак слід наголосити також і на деяких схожих та споріднених рисах країн сучасної Балтії. Всі три нації стояли на одному історичному перехресті після Першої світової війни; всі вони були пов'язані долею з Росією в плані (не)залежності й емансипації; всі три існували як незалежні держави в період 1918-1940 років; у той час усі три впроваджували ліберальну політику щодо меншин, надаючи своєрідну особистісну, нетериторіальну культурну автономію своїм більшим за чисельністю меншинам: Литва – власній єврейській меншині, Латвія – німецькій, а Естонія – німецькій та російській; усі три черпали сили та натхнення в своїх давніх мовах і культурах; всі мають у своїй історичній пам'яті та самосприйнятті відчутні елементи романтизму; і останнє, проте не менш важливе – усі вони мали зиск від своїх емігрантів та їхньої ролі в політиці й культурі.

Достатньо згадати, що президенти всіх трьох країн Балтії були або є емігрантами, які чимало часу провели за кордоном та повернулися до своїх країн після відновлення їхньої незалежності у 1990-1991

рр. – Валдас Адамкус у Литві, Вайра Віке-Фрейберга в Латвії та Тоомас Гендрік Ільвес в Естонії. Найважливішим є те, що траєкторії литовської та балтійської самобутності краще за будь-що інше дозволяють нам зрозуміти історію XX століття.

Історичний стрибок від Радянського Союзу до Європейського Союзу супроводжувався напруженою боротьбою країн Балтії за своє невід'ємне право повернутися на політичну карту світу. І якщо ми намагаємося зрозуміти жахливий політичний і психологічний спадок тоталітарного режиму, болісний відхід від європейського громадянського простору та системи цінностей із поступовим поверненням до них, або перехід від планової до ринкової економіки, то ми повинні дослідити сучасну сагу, як сказав би Арнольд Дж. Тойнбі, про віддалення-та повернення країн Балтії.

Пам'ятаючи про те, що сучасна політика Литви має дещо історично спільне з політикою України, ми маємо підстави не піддаватися песимізму щодо перспектив України на майбутнє. Литва домоглася свого. Тож немає причин, чому б це не вдалося й Україні.

Парламентська демократія панувала в Литві лише впродовж восьми років. З часу перевороту 1926 р. і до 1940 р. демократичний режим замінило помірковано авторитарне правління.

▲ Л. Донскіс під час роботи в Парламенті Європи – дискусія про права дитини та їхній захист у державах-сусідах Євросоюзу.

ФОТОГРАФІЯ ПОСТІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ЛИТВИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

«Головування в ЄС – це завжди надзвичайно складне завдання. Сотні найкращих державних службовців працюватимуть у Брюсселі, а багато інших будуть надавати їм підтримку з Литви», – зазначає посол Литовської Республіки, постійний представник Литви при ЄС **Раймундас Каробліс**. Він люб'язно погодився поділитися своїми думками щодо цього складного завдання, яке стоїть перед Литвою, а також представити основні пріоритети Литви під час її головування в ЄС, яке планується в другій половині 2013 р.

Очікуване головування Литви в Європейському Союзі

Моя країна також виступила одним з ініціаторів політики Східного партнерства ЄС, що допомагає таким країнам, як Україна наблизитися до європейських стандартів, і продовжує всіляко підтримувати цю політику.

В Європі немає кращого пам'ятника євроінтеграції, ніж могутній Луцький замок. Саме в цьому українському місті майже шість століть тому відбувся перший справжній європейський саміт, у якому взяли участь більше десяти лідерів найвпливовіших країн, що намагалися знайти спільну мову не шляхом війни, а шляхом проведення переговорів. Те, що зараз, через багато століть, ми настільки вже звикли до зустрічей у верхах та компромісів у Європі й геть відвикли від війн, засвідчує, що Європейський Союз – це найуспішніший приклад регіональної інтеграції. В 2013 році Литва вперше головуватиме в цьому європейському проекті – йдучи слідами не лише одного з організаторів зустрічі в Луцьку, Великого князя Вітаутаса (Вітовта), але й засновника столиці Литви, Великого князя Гядімінаса (Гедеміна), який ще раніше усвідомив, що торгівля та інтеграція призведуть до процвітання та могутності.

Литва розпочне головування в ЄС через 10 років після свого приєднання до ЄС і НАТО. Моя країна вже міцно вкоренилася в Європейській спільноті та здобула безліч переваг. Як одна з 27 країн-членів, Литва бере участь у формуванні політики Євросоюзу, ефективно сприяє реалізації своїх інтересів та отримує користь від того, що є частиною найбіль-

шого єдиного ринку світу, а також від коштів, що виділяються на зменшення розриву між багатшими та біднішими регіонами Європи.

Проте Литві довелося витратити багато часу й зусиль, аби домогтися цього. Ми мусили виконати чимало домашніх завдань, навіть піти на деякі жертви, щоб стати рівноправною частиною спільноти загальних цінностей, а також найбільшої економіки світу, в якій 500 мільйонів людей виготовляють близько однієї п'ятої частини всієї світової продукції. Важко переоцінити те, який стимул дає вільний рух громадян і переміщення товарів для економіки перехідного періоду, що її має Литва. Наші компанії вийшли на європейські ринки та отримують зиск завдяки існуванню на них чітких та узгоджених правил, і як наслідок – усього лише за 5 років ВВП Литви подвоївся!

Фонди ЄС – це також найкращий засіб нівелювання регіональних відмінностей. Подібно до того, як Німеччина два десятиліття тому інвестувала після об'єднання кошти в свої східні землі, що зумовило процвітання всієї країни, сьогодні Євросоюз серйозно прагне стимулювати економічне зростання шляхом надання допомоги своїм менш заможним регіонам. За період 2004-2013 рр. Литві було виділено

Сотні найкращих представників працюватимуть у самому Брюсселі, а інші допомагатимуть їм у їхній роботі, працюючи в Литві

майже 9 мільярдів євро, і моя країна, як зазначають чільні європейські посадовці, є саме тією державою-членом ЄС, котра якнайкраще використовує ці кошти. Кожен має змогу побачити це, коли їде новими дорогами та мостами, коли життя людей рятують за допомогою нового медичного обладнання чи коли громадяни покращують свої кар'єрні можливості завдяки новим навчальним центрам. Фермери Литви одержують прямі виплати від ЄС – і попри те, що вони поки що є меншим, аніж виплати в багатших країнах Європи, все ж таки це набагато більше, ніж та підтримка, яку Литва могла би надавати їм із власного бюджету.

Проте ще важливішою є можливість озвучити свої думки так, аби їх почули інші країни-члени. Незважаючи на те, що Євросоюз – це велика та розмаїта спільнота, вона надає кожній з держав-членів механізми та можливості ставити на порядок денний важливі питання, сприяти ухваленню рішень, відстоювати свої інтереси та стимулювати вирішення своїх проблем. До прикладу, Литва пишається тим, що вона постійно виступає лідером в обговоренні енергетичної політики ЄС: і в контексті зміцнення внутрішнього ринку, і в переговорах із зовнішніми постачальниками від імені єдиного цілого. Моя країна також виступила одним з ініціаторів політики Східного партнерства ЄС, що допомагає таким країнам, як Україна, наблизитися до європейських стандартів, і продовжує всляко підтримувати цю політику.

У 2013 році Литва як голова Ради міністрів ЄС зможе ще краще впливати на формування порядку денного Європейського Союзу, оскільки саме вона головуватиме за спільним європейським столом. Кожна країна-член ЄС позмінно впродовж 6 міся-

ців очолює процес ухвалення законодавчих норм та стандартів Євросоюзу, і з 1 липня 2013 року настає черга Литви. Вона перестане бути просто однією з країн-членів, а візьме на себе величезну відповідальність, водночас отримавши чудову можливість: стати надійним і нейтральним суддею, основна мета якого – стимулювати просування ЄС уперед, сприяючи порозумінню між усіма країнами-членами спільноти, як великими, так і малими. До того часу в ЄС, мабуть, буде вже 28 країн-членів, адже очікується, що в перший день головування Литви до Євросоюзу вступить Хорватія.

Дозвольте мені внести повну ясність: головування в ЄС – це завжди надзвичайно складне завдання,

▲ Зустріч із президентом Європейської Комісії Жозе Мануелем Баррозо.

Посол Р. Каробліс з колишнім головою Європарламенту Єжи Бузеком.

▼

особливо для менших держав, не кажучи вже про тих, хто бере на себе таку відповідальність уперше. Литовським посадовцям доведеться головувати на тисячах зустрічей – як круглих столів за участю експертів у сотнях спеціалізованих сфер, так і політичних нарад на рівні міністрів країн-членів ЄС. На таких зустрічах не вестимуться розмови на вузько-професійні теми: там будуть розглядати близько 500 документів, які є важливими для пересічних людей, компаній і неурядових організацій – починаючи від нормативних документів з питань формування на-

куємо, але й з будь-якими непередбачуваними обставинами. Наші нещодавні дипломатичні досягнення допомогли набутти відповідний досвід: в 2011 році Литовська Республіка головувала в Організації з безпеки та співробітництва в Європі, а в період 2009-2011 рр. – у Спільноті демократій.

У цих організаціях, як і в Європейському Союзі, Литва завжди підтримувала поглиблення співпраці зі своїми сусідами. Саме тому Східне партнерство є серед пріоритетів Литви разом зі здоровою європейською економікою, енергобезпекою, надійніши-

ми кордонами та покращенням співпраці в регіоні Балтійського моря. Саміт лідерів ЄС і країн Східного партнерства у Вільнюсі стане знаковою подією для всього періоду її головування, до того ж він супроводжуватиметься форумами громадянського суспільства, бізнесу, молоді та органів місцевого самоврядування. Наша мета – зробити конкретні кроки в напрямку політичної асоціації та економічної інтеграції країн Східного партнерства та ЄС. Оскільки ми знаємо, наскільки важливим є вільний рух людей та

ідей для сприяння демократії, то активно підтримуємо співробітництво громадянських суспільств і конкретні кроки, спрямовані на спрощення візового режиму. З власного досвіду нам також відомо, що ніхто інший, окрім самих країн-партнерів, не зможе належним чином виконати їхню частину роботи та дотримуватися європейських цінностей, однак, перебуваючи в унікальному становищі, ми здатні допомогти їм, наскільки це лише можливо.

У Литви склалися дуже особливі історичні відносини з Україною. Ми переконані, що Україна – це частина Європи, частина її культури, цінностей та її майбутнього. Проект європейської інтеграції не може бути завершеним, якщо він не включатиме в себе також і України. Тож ми сподіваємося, що й Україна, й Євросоюз і надалі робитимуть все можливе для того, аби підписати Угоду про асоціацію до моменту проведення Вільнюського саміту 2013 р. Це стане ще одним кроком славного українського народу на шляху свого повернення додому, назад у коло європейської сім'ї.

Ми теж намагалися повернутися до цієї сім'ї, й на сьогодні вже можемо пишатися важливими здобутками. Членство в ЄС допомогло нам зробити значний крок уперед, а головування в Євросоюзі – це остаточний вияв довіри до нас з боку інших країн-членів, унікальна можливість та дуже велика відповідальність для нас. І ми скористаємося цією можливістю для того, щоб посприяти загальному добробуту Європейського Союзу та наблизити держави-партнери до Європейської спільноти.

Посол Р. Каробліс з президентом Ради Європи Германом ван Ромпеєм.

ФОТОГРАФІЯ ПОСЛА ІГОРЯ ПІСІЯКОВИЧА ПЕРЕДСТАВЛЯЄ ЛІТВИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

дійнішого банківського середовища й якості поштових послуг до питань харчової безпеки в Євросоюзі. І попри те, що Литва, звісно, має свої національні пріоритети, на початку 2011 р. всі парламентські партії Литовської Республіки домовилися між собою, що пріоритетом має стати те, що є важливим для всього ЄС: стимулювання економічного зростання та конкурентоспроможності через сприяння створенню робочих місць, формуванню фінансової відповідальності та енергобезпеці.

Наш спільний успіх вимірюватиметься тим, скільки угод Литва зможе ініціювати, скільки законів ЄС буде ухвалено та наскільки рівно проходилимуть ці процеси. Зрозуміло, незважаючи на те, що переговори діяльність здебільшого вестиметься в Брюсселі, головування надасть також і унікальну можливість представити мою країну та її культуру тисячам людей з усього Євросоюзу й країн-партнерів, які відвідають біля двохсот подій, що проводитимуться в Литві. Тож ми з нетерпінням очікуємо на можливість продемонструвати всім, наскільки прогресивною, творчою та гостинною є Литва.

До цього мають докласти спільних зусиль усі державні інституції моєї країни: сотні найкращих представників працюватимуть у самому Брюсселі, а інші допомагатимуть їм у їхній роботі, працюючи в Литві. При цьому ми завжди знали, що для досягнення успіху необхідна добра підготовка. Тому ми розпочали підготовку до головування ще багато років тому. Розпланували все якомога точніше, щоб дати собі раду не лише з навантаженням, на яке очі-

Ми переконані, що Україна – це частина Європи, частина її культури, цінностей та її майбутнього. Проект європейської інтеграції не може бути завершеним, якщо він не включатиме в себе також і України.

Успіх головування Литовської Республіки в Європейському Союзі в другій половині 2013 року залежатиме не лише від належної підготовки державних установ та службовців країни, але й від підтримки різноманітних неурядових організацій, що працюють у Литві.

За словами директора Центру студій Східної Європи Крістіни Вайчюнайте, Литва лишається однією з тих країн, що найбільше підтримують європейські амбіції України.

Серед пріоритетів головування Литви в ЄС – СИЛЬНІ ВІДНОСИНИ ЗІ СХІДНИМИ СУСІДАМИ

Центр студій Східної Європи (RESC), що базується у Вільнюсі, є одним з провідних аналітичних центрів, який бере участь у формуванні закордонної політики Литви та її втіленні в східноєвропейському регіоні. Крім політичного, економічного та соціального аналізу таких країн Східної Європи, як Україна, Молдова, Білорусь та Грузія, RESC реалізує також проекти, скеровані на розвиток громадянського суспільства, метою яких є посилення структурної інтеграції та зближення згаданих країн з Європейським Союзом.

У 2012 році RESC разом зі своїми партнерами в Польщі та Німеччині вислав довго- та короткотривалих спостерігачів до України, які спостерігали за підготовкою та організацією виборів до Верховної Ради в різних регіонах країни. На місцевому рівні Центр організує дискусії та діалоги з литовськими та українськими політиками, науковцями та громадськими діячами. Директор RESC Крістіна Вайчюнайте впевнена, що головування Литви в Європейському Союзі відкриє нові можливості для діяльності Центру та його співпраці з партнерами в Україні.

Під час свого головування в ЄС Литва приділятиме велику увагу розвитку ініціативи Східного партнерства ЄС, в якій бере участь Україна. За словами К. Вайчюнайте, ця ініціатива, започаткована 2009 року, поглиблює взаємини Євросоюзу та його східних сусідів, а також забезпечує платформу для дискусій, у ході яких відбувається корисний обмін досвідом та обговорення багатьох важливих питань: спрощення візового режиму з ЄС, поглиблення економічних відносин, співпраця у сфері енергетичної безпеки і, звісно, членство в ЄС. Зокрема, восени 2013 року голови країн-членів ЄС та країн Східного партнерства зберуться у Вільнюсі, щоб разом знайти спільні рішення зі згаданих питань.

В ініціативі Східного партнерства ЄС беруть участь шість країн: Україна, Молдова, Грузія, Білорусь, Вірменія та Азербайджан. У бюджеті Євросоюзу на 2013 рік передбачено виділення 785 мільйонів євро на соціальний та економічний розвиток і утвердження демократичних принципів у країнах Східного партнерства.

KU-DIR-KA

**МОЖНА БЕШКЕТУВАТИ, ПОЧУВАЮЧИСЬ БЕЗПЕЧНО.
Крісло з 10-ма ніжками не дасть занудьгувати!**

Крісло-гойдалка молодого литовського дизайнера Паулюса Віткаускаса KU-DIR-KA вирізняється класичним дизайном з футуристичним забарвленням. KU-DIR-KA уже встигло з'явитися на сторінках найвідоміших у світі журналів та виставках з дизайну. Зокрема, в Україні його востаннє бачили восени 2012 року, під час проведення Днів балтійсько-українського дизайну.

Голова відділу України та Молдови Міністерства закордонних справ Литовської Республіки **Аста Андріяускене**, яка в 2006–2010 рр. працювала консулом у Посольстві Литви в Україні, розповідає про переваги вільного пересування в Європейському Союзі та приєднання Литви до Шенгенського простору.

Литва у Шенгенському просторі: можливість безперешкодно подорожувати

Коли в 1993 році я, на той час ще студентка юридичного факультету Вільнюського університету, йшла до посольства Франції у Вільнюсі, щоб відкрити свою першу шенгенську візу, дозвіл подорожувати по всій Європі протягом цілого року видавався мені та моїм батькам справжнім дивом. А сьогодні моїй 15-літній доньці вже важко назвати країну ЄС, яку вона ще не відвідала. Для неї моя розповідь про радість від отримання студентської шенгенської візи звучить наче легенда з минулого століття. Однак для тисяч п'ятнадцятилітніх підлітків України, які хочуть подорожувати Європою, необхідність стояти в чергах біля посольств, аби отримати візу, все ще є не легендою, а реальністю.

Можливість вільно пересуватися по всій території Європейського Союзу – це одна з фундаментальних свобод ЄС. У сучасному світі литовському підприємцеві вже звично прокинутися вранці у Відні, пообідати в Парижі, а потім, повертаючись до Вільнюса, ще й відвідати друзів у Варшаві. Від Фінляндії до Португалії – такий безвізовий простір відкрився для громадян Литви після найбільшого в історії розширення Шенгенської зони.

При цьому Шенгенська угода, до якої Литва приєдналася 21 грудня 2007 року, відкрила можливість вільного пересування не лише для литовських громадян. Громадянам третіх країн усередині Шенгенської зони потрібна тільки одна віза – отже, маючи видану Литвою візу, громадянин, наприклад, України може відвідати також і всі інші держави, що ухвалили Шенгенську угоду.

У 2006 році, коли я очолила консульський відділ посольства Литовської Республіки в Україні, Литва тільки готувалася приєднатися до Шенгенського простору. Потрібно було переобладнати приміщення консульського відділу та реорганізувати його роботу, щоб забезпечити відповідність шенгенським стандартам. І ми справді зробили чимало – провели реконструкцію приміщення, подвоїли кількість віконець, що обслуговують відвідувачів, навчилися

Аста Андріяускене (друга праворуч) разом з працівниками Посольства Литви в Україні під час консульської місії у Криму, 20 травня 2010 р. Також на фотографії (зліва направо): почесний консул Литви в Криму Сергій Петриченко, посол Литовської Республіки в Україні Пятрас Вайтекунас, міністр-радник Посольства Литви в Україні Даля Сукацкене та комерційний аташе Литви в Україні Кястутіс Масальскіс.

працювати з новими інформаційними системами. Однак найважливішим було те, що після двох років кропіткої підготовки громадянин України з візою, яку ми видали, вже міг поїхати не лише до Литви, але й продовжити свою подорож іншими Шенгенськими країнами.

1 січня 2008 року набула чинності угода між Євросоюзом та Україною про спрощення видачі віз, яка передбачає меншу плату за розгляд візового клопотання для громадян України: 35 євро замість звичних 60-ти. Угодою було передбачено також безкоштовний розгляд прохань про видачу візи для багатьох категорій осіб (учні, студенти, пенсіонери, журналісти тощо), а кількість необхідних для отримання віз документів було зменшено до мінімуму. Все це ще більше полегшило поїздки громадян України до держав Європейського Союзу.

Тішить і те, що Посольство Литовської Республіки в Україні щороку видає дедалі більше віз. У 2012 році цей показник сягнув рекордної кількості – 26 979 віз протягом року. Оскільки більшість з них є багаторазовими, це означає, що українці отримали можливість сотні тисяч разів відвідати Литву та інші Шенгенські країни в бізнесових, навчальних чи інших цілях. Однак при цьому, на жаль, існує й інша статистика, яка свідчить, що 70% громадян України досі ніколи не були за кордоном.

У 2010 році було зроблено ще один важливий крок у справі полегшення поїздок українських громадян. Саме Україні – першій з-поміж держав ініціативи Східного партнерства ЄС – було запропоновано план дій з лібералізації візового режиму, втілення якого відкриває шлях до безвізового режиму з Євросоюзом. Вірю, що український уряд рішуче займеться необхідними реформами та втілить у життя передбачені планом заходи. Тоді 15-річна Віка з Тернополя разом зі своїми друзями з Литви зможе поїхати на концерт гурту Viplan у Лондоні, навіть не заїжджаючи до Києва та не турбуючись про візи.

Візи, видані
Посольством
Литовської Республіки
в Україні у 2008–2012
роках:

2008 р. – 17 865 віз;
2009 р. – 15 044 візи;
2010 р. – 14 916 віз;
2011 р. – 21 842 візи;
2012 р. – 26 979 віз.

БУРШТИНОВІ ПРИКРАСИ

«Працювати з бурштином – це невимовне задоволення, яке вимагає великої старанності й таланту в «спілкуванні» з іще не розкритим твором», – так характеризує свою роботу творець-дизайнер бурштинових прикрас Сімона. Свої творчі ідеї вона черпає в унікальному закутку природи Литви – на Куршській косі, де простягаються безкраї дюни рухливих пісків, увиразнених зеленню соснових лісів, а узбережжя омиває багате на янтар Балтійське море. Цей балтійський бурштин Сімона поєднує з коштовними металами, які підкреслюють виняткову текстуру мінералу та розкривають усю гаму його кольорів.

Фотографії салону бурштинових прикрас «Сімон Амбра»

ФОТОГРАФІЯ ТОМАСА ПАКШІС / БЕ

П'ять років кризи залишили більшість держав ЄС у невідомості. Литва за цей час пережила драматичне падіння, однак майже так само швидко й піднялася, маючи амбіції повернути образ конкурентоспроможної та стрімко зростаючої економіки. Складна операція з порятунку державного бюджету дістала схвальні відгуки закордонних експертів, і частина з них, без сумніву, адресовані **Інґріді Шімоніте**, яка очолювала Міністерство фінансів Литви у 2009-2012 роках. Саме в неї ми запитали, які уроки винесла Литва зі світової фінансової кризи.

Повсталала з кризи

ЕКОНОМІКА ЛИТВИ

АНТАНАС МАНСТАВІЧЮС

«Якби ми мали більше часу, лише глибше б застрягли, й одного дня точно не почали би готуватися до скрутніших часів, – згадуючи докризовий період, стверджує пані Шімоніте. – Жити відповідно до наявних фінансових статків важко, адже завжди хочеться кращого. І якщо хтось такі можливості надає – починається життя в борг».

Чим хворієш, від того й лікуйся

У Міністерстві фінансів І. Шімоніте почала працювати ще в 1997 році на посаді головного економіста податкового відділу. Вона послідовно підіймалася вгору кар'єрними сходами, доки влітку 2009 року тогочасний міністр фінансів Литви Альгірдас Шемета не став єврокомісаром, а пані Шімоніте було довірено посаду керівника міністерства. При цьому новопризначений міністр взялася до роботи в доволі

скрутному становищі, до якого, за її словами, держава не була належним чином підготовлена.

Погляд на передісторію кризи дозволяє зрозуміти, чому так сталося. Членство в ЄС збіглося в часі з майже найшвидшим темпом зростанням економіки: у 2004 році валовий внутрішній продукт (ВВП) Литви збільшився на 7,4 %, у 2005 та 2006 роках – на 7,8 %, а в 2007 році – навіть на 9,8%. В той час, коли в Європі почали дедалі більше говорити про трьох стрімко зростаючих «балтійських тигрів»

(Литву, Латвію та Естонію), брати позики на міжнародних ринках стало зовсім просто, чим активно й користалися, збільшуючи таким чином фінансові зобов'язання держави.

Однак уже в 2008 році, коли почали з'являтися перші ознаки кризи на ринках великих країн, ВВП Литви зріс лише на 2,9%, а 2009 року впав одразу на 14,8%. Відповідно зменшилися й надходження до бюджету, а ціна запозичень, навпаки, сягнула давно небачених висот. Тож щойно призначеній міністру І. Шімоніте довелося разом з усім урядом терміново гасити пожежу, яка вже загрожувала самим основам держави. На думку п. Інґріди, найголовнішим було чітко ідентифікувати проблему – і налаштуватися на важкий період економії.

«Метушня та сподівання, що всі проблеми вирішаться самі собою, діють у таких випадках дуже негативно. В економіці достатньо багато неочевидних речей, але в цьому разі актуальним є якраз дуже простий принцип – чим хворієш, від того й лікуєшся, – стверджує І. Шімоніте. – Застосування болючих засобів було єдино можливим рішенням, яке дало можливість і зменшити зростаючу прірву між доходами та витратами, і раціоналізувати ціну запозичень, повернувши довіру інвесторів, утрачену 2008 року. Це дозволило бізнесу відновити свої конкурентні позиції, адже попри те, що фінансова стабільність не є всім, без неї нема нічого».

Національна валюта літ, незважаючи на всі потрясіння, залишилася міцно прив'язаною до євро. Уже в 2010 році, після запровадження податкової реформи та болючого зменшення державних витрат (скорочувати довелося навіть пенсії), ВВП країни зріс на 1,5%, а в 2011 році зростання економіки сягнуло завидних 5,9%. На момент написання цієї статті статистична служба Європейського Союзу «Євростат», зважаючи на негативний вплив кризи в зоні євро, давала для Литви на 2012 рік більш повільний прогноз зростання на рівні 2,9%, однак в цілому прогноз залишався позитивним.

Опора – кошти ЄС

А яку роль у боротьбі Литви з наслідками кризи відіграло її членство в ЄС? На думкою І. Шімоніте, особливо значимою була можливість певні важливі завдання, такі як інвестиції в інфраструктуру, вирішувати за рахунок коштів бюджету ЄС, а не Литви.

«Часто стверджують, що країни мають боротися зі спадом шляхом вливання більшого обсягу коштів. Цей рецепт не лише є сумнівним з точки зору стабільності, але й погано працює, коли малу й відкрити економіку з фіксованим валютним курсом (як у Литві) вражає криза такого типу, яка вразила нас, – говорить І. Шімоніте. – Як країна ЄС, що отримує справді значну фінансову допомогу з бюджету Європейського Союзу, ми мали змогу використовувати для вирішення цих питань не запозичені гроші, а саме кошти ЄС. І нам це вдавалося: за показниками освоєння коштів ми були першими в Євросоюзі».

За словами І. Шімоніте, належним чином використати кошти європейської допомоги було непросто ще й через те, що в той період, коли планувався довгостроковий бюджет ЄС на 2007-2013 роки, ніхто ще не міг собі уявити важких часів, які невдовзі наста-

ють. Тож з початком кризи довелося дуже швидко змінювати плани освоєння коштів.

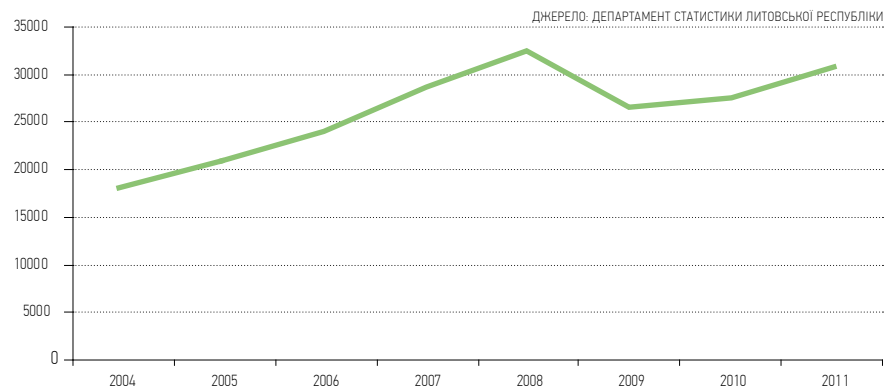
«Чимало програмних рішень були схвалені в зовсім інших економічних умовах, – стверджує п. Шімоніте. – Через що в 2009 році довелося переорієнтуватися на цілком інші проблеми, ніж здавалося до кризи: нестачу робочої сили раптом змінило швидко зростаюче безробіття – довелося концентруватися на його зменшенні». До цього часу залишається реальна можливість того, що в бюджеті ЄС на 2014-2020 роки для Литви буде передбачено менше коштів на допомогу зі структурних фондів, аніж у поточній фінансовій перспективі. Проте І. Шімоніте сподівається, що на переговорах тих країн, які найбільше сплачують до бюджету ЄС, з тими державами, які отримують кошти з нього, знайдеться місце для компромісу, що відповідатиме інтересам Литви. «Економічне становище Литви ще не є таким добрим, аби запропоноване зменшення обсягу структурних фондів можна було б обґрунтувати раціональними аргументами», – стверджує вона.

Загалом, від інституцій ЄС надходили не лише кошти, призначені для Литви відповідно до попередніх домовленостей. За словами І. Шімоніте, важливою була й моральна підтримка, спонукання до самостійного продовження започаткованих реформ. Врешті-решт, Литва встояла, хоча в той самий час сусідня Латвія змушена була просити про допомогу Міжнародного валютного фонду (МВФ) та брати

Особливо значимою була можливість певні важливі завдання, такі як інвестиції в інфраструктуру, вирішувати за рахунок коштів бюджету ЄС, а не Литви.

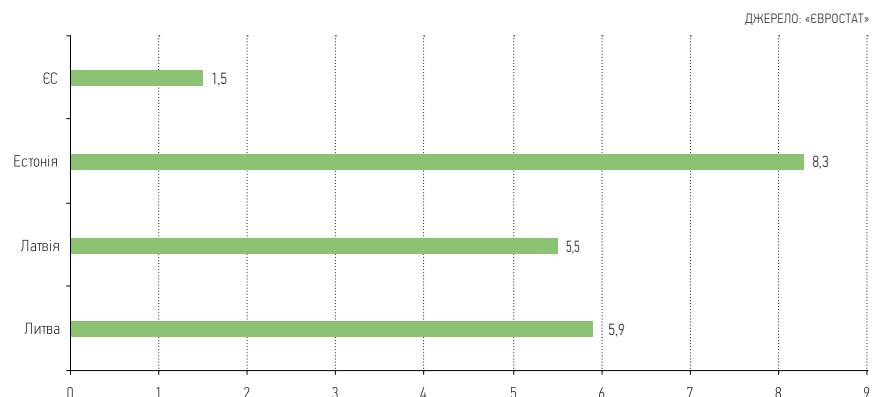
Валовий внутрішній продукт

Показники: роки
ВВП у цінах того часу, млн євро

Зростання ВВП у країнах Балтії та ЄС

в 2011 році, %

ФОТОГРАФІЯ ШАРУНАС МАНЕЖАУПЕ

Як країна ЄС, що отримує справді значну фінансову допомогу з бюджету Європейського Союзу, ми мали змогу використовувати для вирішення цих питань не запозичені гроші, а саме кошти ЄС. І нам це вдалося: за показниками освоєння коштів ми були першими в Євросоюзі.

▲
І. Шімоніте з Президентом Литовської Республіки Далею Грібаускайте на заходах зі сприяння підприємництву «Підприємництво Литва».

на себе зобов'язання виконувати суворі рекомендації донорів.

Запровадженню євро заважає інфляція

На думку І. Шімоніте, євро все ще залишається для Литви однією з найважливіших стратегічних цілей. «Прагнення Литви до запровадження євро обґрунтоване не лише зобов'язаннями за Договором вступу до ЄС, але й практичними міркуваннями – прив'язана в своєму валютному регулюванні до курсу євро Литва відчуває на собі всі коливання єврозони, проте не може скористатися з її привілеїв. Окрім того, я вбачаю тут і геополітичний фактор – адже це ще більше інтегрувало би нас до Західної Європи, куди ми інтегруємося через торговельні та інші зв'язки», – стверджує колишній міністр.

За її твердженням, один із двох критеріїв, за якими Литва в своєму прагненні стати членом єврозони досі не відповідає Маастрихтському договору, цілком реально виправити вже найближчим часом. «Вірогідно, що надлишкового дефіциту в Литві вдасться уникнути вже наступного року, проте це залежатиме від нових бюджетів, які будуть ухвалюватися вже новим Сеймом (парламентом) Литви», – говорить І. Шімоніте.

Водночас боротьба з інфляцією викликає в неї більше занепокоєння. В 2006 році до запровадження євро Литві не вистачило зовсім малого – лише показника інфляції, меншого на одну десяту відсоткового

пункту. У жовтні 2012 року річна інфляція в Литві сягала 3,2 % – це на 0,7 відсоткових пунктів більше за середній показник у єврозоні. За Маастрихтським критерієм інфляція не може перевищувати більше ніж на 1,5 % середній показник трьох країн єврозони, що мають найменшу інфляцію. «Забезпечення критерію інфляції є складнішим у малій відкритій економіці, яка є залежною від коливань на міжнародних ринках нафти та продуктів харчування», – стверджує п. Шімоніте.

Рівняння потреб і можливостей

Колишня міністр фінансів поки що не поспішає надто радіти тому, що у важких умовах вдалося підвищити конкурентоспроможність Литви, оскільки виробничі витрати останнім часом зростали повільніше, ніж продуктивність. «Це короткострокова користь, легкодоступні плоди. В довгостроковій перспективі необхідне постійне зростання продуктивності праці, підвищення додаткової вартості, а для цього потрібні інвестиції, – говорить вона. – Тому інвестиції в інновації, в людський капітал є такими важливими».

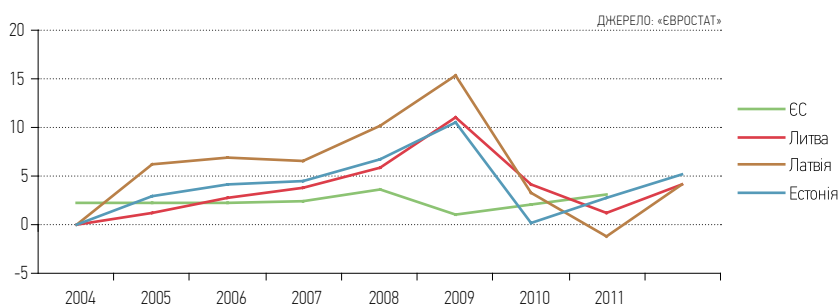
На переконання п. Інґріди, чи не найбільший тягар для литовської економіки, як і для державних фінансів, – це все ще глибоко вкорінена в суспільстві віра в комуністичний принцип «Від кожного – за здібностями, кожному – за потребами».

«Цього не може бути, – категорично стверджує вона. – Очевидно, що потреби повинні відображати можливості. Якщо є бажання «більшої держави», більшої кількості суспільних послуг, значить, повинні бути й більші податки. Якщо ж є бажання низьких податків, то не варто чекати значного перерозподілу. Багато що має опиратися на приватну ініціативу, інакше воно стає непідйомним борговим тягарем. Ми всі бачимо приклад із проблемами західних країн, коли екстенсивне розширення в борг було жорстко зупинено цією кризою».

«На мою думку, головним гальмом є страх змін», – стверджує І. Шімоніте, яка за час свого керування Міністерством фінансів довела: змін вона точно не боїться.

▼ Інфляція в країнах Балтії та ЄС

у 2004–2012 роках, %

2011 р. директор «Вікно в майбутнє» Лорета Кріжінаускене (ліворуч) отримує нагороду ЄС за розвиток комп'ютерних навичок у литовських жінок.

Асоціація соціально відповідальних підприємств «Вікно у майбутнє» використала допомогу структурних фондів ЄС, а також міжнародних компаній на кшталт Microsoft, заради навчання основам комп'ютерної грамотності більше ніж 90 тис. (6 відсотків) мешканців Литви. Широкі можливості доступу до інтернету забезпечили литовським громадянам шлях до перетворення на більш зріле, соціально інтегроване та освічене європейське суспільство.

«ВІКНО У МАЙБУТНЄ» — успішне поширення комп'ютерної грамотності

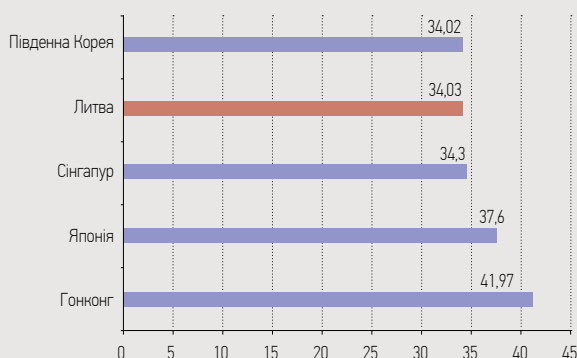
У 2002 році провідні компанії банківського, телекомунікаційного та IT-секторів Литви згуртувалися в асоціацію «Вікно у майбутнє» на чолі з директором Лоретою Кріжінаускене, поставивши собі за мету розвиток в країні сучасного інформаційного суспільства. В той час за показниками розповсюдження інтернету Литва значно відставала від інших країн ЄС, тому першу ініціативу асоціації було сфокусовано на покращенні навичок користування інтернетом серед жителів країни. Зокрема, 2003 року було організовано наймасштабніші на той час у Литві курси, які закінчили 20 000 (0,7 відсотків) громадян.

Із плином часу Асоціація не лише навчала основам комп'ютерної та інтернет-грамотності, але й розширювала спектр своїх послуг, пропонуючи курси для просунутих користувачів, які прагнули поглибити свої знання з використання комп'ютера. Разом з організацією курсів асоціація опікується також і можливостями мешканців Литви користуватися публічними точками доступу до мережі Інтернет.

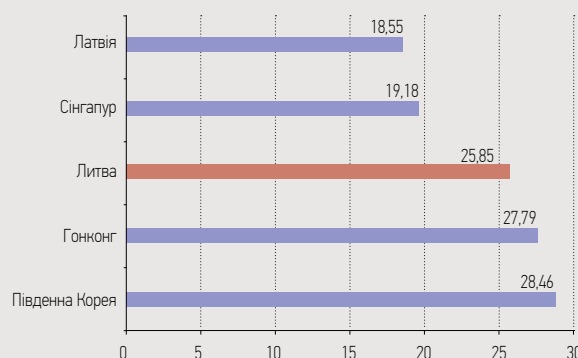
З цією метою впроваджено проект, результатом якого стала єдина мережа точок доступу литовського сегмента Всесвітньої павутини, що об'єднує понад 800 точок по всій країні.

Діяльність Асоціації регулярно відзначається почесними нагородами з боку різних інституцій Євросоюзу. Зокрема, в 2008 році Європейська Комісія нагородила Асоціацію золотою медаллю в категорії «Цифрова грамотність», що визначає переможця в діяльності, метою якої є формування інформаційного суспільства, доступного всім. У 2011 році в Брюсселі під час Європейського форуму працевлаштування (European Employability Forum) Асоціації була вручена нагорода за розвиток комп'ютерних навичок серед литовських жінок. На сьогодні «Вікно у майбутнє» приділяє найбільшу увагу безпечнішому використанню інтернету, а також навчає громадян користуватися електронними послугами влади та бізнесу.

▼ Швидкість скачування даних з мережі Інтернет, Мбіт/с

▼ Швидкість завантаження даних у мережу Інтернет, Мбіт/с

Біотехнолог Даумантас Матуліс: «Лише важкою щоденною працею ми створюємо свій успіх»

РІТЕ КУКУЛЬСКІТЕ

Молодий вчений **Даумантас Матуліс**, який провів у США 12 років, повернувся в Литву та керує зараз відділом біотермодинаміки й досліджень ліків Інституту біотехнологій Вільнюського університету, що здійснює дослідження в галузі пошуку та розробки протиракових препаратів. Що змусило вченого повернутися, відмовившись від кар'єрних перспектив за кордоном?

Поверненню сприяла допомога ЄС

Після закінчення в 1993 році Вільнюського університету та отримання ступеню дипломанта біохіміка Д. Матуліса запросили продовжити навчання в Міннесотському університеті США, де він здобув ступінь доктора молекулярної біології та біофізики. Після навчання він працював у концерні Johnson & Johnson понад 3 роки, однак з часом лише зміцнився в своєму переконанні, яке сформувалося в нього ще до приїзду в США: отримавши необхідні знання та досвід, він має повернутися до Литви, аби застосувати їх на Батьківщині. Тож відмовившись від можливості залишитися, Даумантас розпочав пошуки перспектив роботи в Литві. «Сьогодні, гадаю, я вчинив би навпаки – лишався би в Литві, виїхавши лише на значно короткий термін, оскільки перспектив тут значно побільшало. Вчені нашої спеціальності мають більше можливостей виїжджати на наукові стажування, ніж вони здатні використати», – стверджує Д. Матуліс.

Науковець пригадує, що цілих три роки довелося шукати місце роботи в Литві, яке відповідало б його кваліфікації. Ситуація змінилася, коли Литва вступила до Європейського Союзу, адже з'явилася можливість подавати заявки на фінансування з фондів ЄС. У 2004 році Даумантас Матуліс виграв європейську дотацію з реінтеграції за Програмою Марі Кюрі, яка означала для молодого науковця не лише міжнародне визнання та підтвердження того, що здійснювані ним наукові дослідження є достатньо високого рівня, але й стала, власне, його довгоочікуваним квитком додому. Після повернення до Литви Д. Матуліс зібрав дослідницьку групу, ставши завідувачем лабораторії в Інституті біотехнологій Вільнюського університету.

І хоча, залишившись з родиною в США, він жив би, очевидно, в кращих економічних умовах, науковець переконаний, що не все вирішують гроші. «Для мене дуже важливо зробити якомога більше там, де

я потрібен, а не проводити час у країні, де добробут уже кимось за тебе створений. І попри складніші економічні умови, в Литві є багато відданих своїй справі дослідників, тут можна знайти чудові умови для праці та прекрасну робочу атмосферу», – зазначає вчений.

Відтік мізків – збитки чи можливості?

Д. Матуліс, якому також випала честь працювати громадським консультантом з питань еміграції та репатріації Президента Литви Валдаса Адамкуса, оптимістично оцінює можливості Литви повернути вчених, які виїхали за кордон. За його словами, лише в Інституті біотехнологій Вільнюського університету працює більше 30-ти науковців, які повернулися з-за кордону. Даумантас відзначає, що штучна замкненість аж ніяк не допомагає втримати обдарованих студентів та вчених. Набагато легше втримати тих, кому принаймні раз на рік забезпечуються умови для участі в міжнародних наукових заходах. Можливість обговорити свої дослідження та обмінятися ідеями з колегами за кордоном зменшує спокусу до виїзду з країни.

Нога в ногу з Європою

За відносно невеликого державного фінансування біотехнологічна наука в Литві розвивається ефективніше, ніж у сусідніх країнах. Сьогоднішній високий рівень розвитку біотехнологій певною мірою зумовлює те, що в Литві діють такі великі компанії, як Sico Biotech та Fermentas, що входять до складу світового концерну ThermoFisher. «Ці два підприємства є основою нашої біотехнології, однак маємо

надію, що в майбутньому таких підприємств у Литві будуть сотні», – сподівається Д. Матуліс.

На думку вченого, прогрес Литви в біотехнологічній науці визначили роботи, здійснені науковцями ще в радянські часи. Втримати ці напрацювання на належному рівні сьогодні допомагає фінансування з боку ЄС та можливості міжнародної співпраці. Власне, беручи участь у керівництві асоціацією ScanBalt, що об'єднує спеціалістів з охорони здоров'я, природничих та біомедичних наук, бізнесменів і політиків з країн Скандинавії та Балтії, Литва й закріпилася у колі регіональних лідерів.

Уперед веде оптимізм

Д. Матуліс повсякчас намагається дивитися в майбутнє позитивно. Найголовніше, на його думку, самому докласти якомога більше зусиль та формувати оточення, в якому хотілося би перебувати. Зокрема, Даумантас особисто активно долучився як до створення асоціації науковців Futura Scientia, так і до заснування організації Sugrizus, що об'єднує литовців, які повернулися на Батьківщину. На його переконання, лише згуртувавшись, люди отримують можливість допомагати один одному та реально впливати на розвиток Литви й рішення влади.

За словами молодого вченого, перевагою Східної Європи є не тільки дешевша робоча сила, що допомагає меншим коштом досягти більшого. Найважливіша чеснота нашого регіону – високоосвічені та допитливі люди, які прагнуть йти в ногу з технологічним прогресом. «Лише важкою щоденною працею ми створюємо успіх», – не сумнівається Даумантас Матуліс.

Сьогодні, гадаю, я вчинив би навпаки – лишався би в Литві, виїхавши лише на значно коротший термін, оскільки перспектив тут значно побільшало, – стверджує Д. Матуліс.

Європейський Союз підтримує розвиток литовської науки

На сьогодні в трьох найбільших містах Литви створюються відразу 5 цілісних науково-дослідних та підприємницьких технополісів. Уряд Литви інвестує в них близько 1 мільярда літів (біля 3 млрд грн) за рахунок коштів зі структурних фондів ЄС на 2007-2013 роки. В технополісах діятимуть не лише лабораторії з найновішим науковим обладнанням, але й наукові підприємства, що вироблятимуть інноваційну продукцію. Головні цілі заснування цих технополісів – шляхом зміцнення співробітництва між науковцями та бізнесменами створити інфраструктуру найвищого рівня для наукових досліджень та підвищити конкурентоспроможність литовської науки в світі.

Колишній заступник міністра енергетики, незалежний експерт і лектор Вільнюського університету

Ромас Шведас

ділиться своїми міркуваннями щодо успіхів Литви в засвоєнні принципів вільної торгівлі та регіонального співробітництва в процесі інтеграції до енергетичного ринку Європейського Союзу (ЄС).

Трансформація Литви – від товарів до енергетики

Відновили незалежність – що далі?

Наприкінці дев'яностих років литовська нація прагнула єдиної мети – незалежності! Аж ось, нарешті, після п'ятдесяти років радянської окупації її здобуто. Зроблено історичний крок, який на той час навіть важко було досягнути. Проте, як виявилось згодом, найбільший виклик чекав нас ще попереду. Цей виклик – що ж робити далі? До здобуття незалежності нас вела потужна сила опору та згуртованість нації. Всі люди в Литві без зайвих спонукань знали, що та як мають робити. Але після відновлення незалежної литовської держави їй слід було зміцнити та забезпечити загальний добробут громадян країни. А як цього досягти?

Найбільші виклики

Символічно, що першою визнала незалежність Литви маленька держава Ісландія. Згодом країна отримала визнання інших країн і набула членства в Організації Об'єднаних Націй. Русійною силою у прагненні до незалежності були величезні сподівання людей Литви на свободу та краще життя. Отже, найважливішою тогочасною метою було зміцнити відновлену незалежність та розбудувати зовсім нове

економічне життя країни, яке ґрунтувалося б на приватній власності та законах ринкової економіки. В той час Литва зосередилася на трьох головних напрямках діяльності: 1) гарантія безпеки держави, яка фактично була забезпечена членством Литви в Організації Північноатлантичного договору (НАТО), 2) реформування економіки, яка пройшла через приватизацію, впровадження національної валюти та інші суттєві процеси, 3) міжнародні економічні відносини, тобто Литва повинна була заново вибудувувати економічні зв'язки зі всіма державами світу чи їх групами.

Перший крок – вільна торгівля

У 1992 р. до Литви прибула делегація Швеції та запропонувала укласти Угоду про вільну торгівлю. Після півстоліття, проведеного в умовах планової економіки, коли попит і пропозиція визначалися «згори», а повсякденний нормальний бізнес, тобто купівля з метою перепродажу, називався «спекуляцією» та переслідувалося в карному порядку – таку пропозицію шведів нам тоді просто важко було збагнути. Я сам брав участь у тогочасних переговорах зі шведами, тож зараз мені смішно навіть згадувати, як

тоді делегація Литви розповідала шведам, що, відповідно до наших планів, нам потрібні дуже конкретні речі – радіоприймачі, автомобілі швидкої допомоги і таке інше, а у відповідь чула – любі литовці, отямтеся, ми пропонуємо вам торгівлю між нашими двома державами без усяких обмежень, ви зможете купляти чи продавати все, що тільки забажаєте. Це був революційний момент для нашої свідомості, нашого мислення, подальшого розвитку держави тощо. Після підписання договору зі Швецією Литва уклала угоди про вільну торгівлю зі всіма країнами Північної, Центральної Європи та Балкан, а також, звісно, з Латвією та Естонією. Таким чином, були створені можливості для розширення литовського експорту. Також було укладено Угоду про вільну торгівлю між Литвою та Україною. І хоча її структура не повною мірою відповідала тогочасним міжнародним стандартам, вона успішно діяла та сприяла розвитку торгівлі, тим самим забезпечуючи також і розвиток та зміцнення економічних і культурних зв'язків між двома країнами.

У напрямку глибокої економічної інтеграції

Наступним етапом були переговори щодо членства в Світовій організації торгівлі (СОТ) та Європейському Союзу. Процес вступу Литви до СОТ затягнувся на шість років. Перемовини не були легкими, однак членство в СОТ забезпечило стабільний режим торгівлі відразу з півтори сотнями країн світу. Україна, як відомо, увійшла до цієї організації 2008 року. В середині дев'яностих років минулого століття

Литва уклала Угоду про вільну торгівлю, а згодом й Угоду про асоційоване членство з ЄС. Ці угоди були життєво важливі для Литви, яка додала наслідки фінансової кризи в Росії кінця дев'яностих років. Цю кризу можна вважати точкою неповернення, коли торгівля Литви по суті переорієнтувалася на країни ЄС та Заходу. З того часу ЄС є найбільшим торговим партнером Литовської Республіки. Повноправне членство Литви в ЄС разом із вільною торгівлю товарами відкрило ще більше можливостей, зокрема для вільного руху послуг, робочої сили та капіталу. Тепер громадяни Литви можуть без жодних обмежень пересуватися та працювати скрізь у ЄС, де так само забезпечуються їхні соціальні гарантії, визнаються їхні дипломи про освіту та наукові ступені. Отже, глибока інтеграція в спільний внутрішній ринок ЄС відкрила для Литви великі можливості, суттєво зміцнивши таким чином литовську державність.

Енергетика – останній етап

Сьогодні маємо доволі парадоксальне становище – за останні два десятиліття Литва увійшла в НАТО, є повноправним членом внутрішнього ринку ЄС, однак сектор литовської енергетики від часів Радянського Союзу і досі є залежним від Російської Федерації.

Останніми роками Литва разом з Естонією та Латвією почала здійснювати істотні перетворення в електроенергетичному секторі: три країни Балтії за сприяння Європейської Комісії домовилися 1) узгодити правову базу своїх електроенергетичних секторів, забезпечуючи, таким чином, спільний

Глибока інтеграція в спільний внутрішній ринок ЄС відкрила для Литви великі можливості, суттєво зміцнивши таким чином литовську державність.

▼ Енергетика Литви

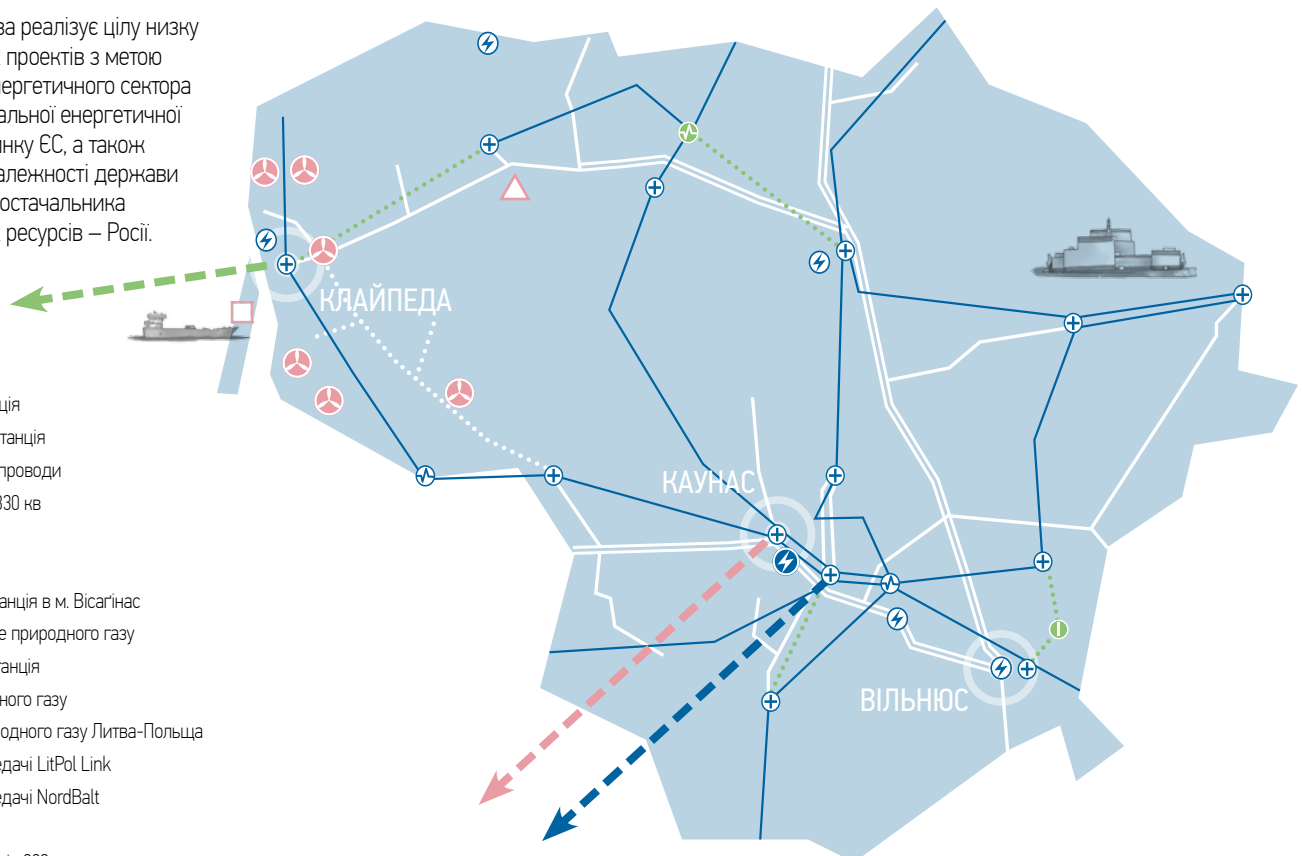
Сьогодні Литва реалізує цілу низку енергетичних проектів з метою включення енергетичного сектора країни до загальної енергетичної системи та ринку ЄС, а також зменшення залежності держави від єдиного постачальника енергетичних ресурсів – Росії.

НАЯВНІ ОБ'ЄКТИ:

- гідроелектростанція
- теплова електростанція
- магістральні газопроводи
- лінія з напругою 330 кВ

МАЙБУТНІ ОБ'ЄКТИ:

- атомна електростанція в м. Бісагінас
- підземне сховище природного газу
- вітряна електростанція
- термінал скрапленого газу
- трубопровід природного газу Литва-Польща
- лінія електропередачі LitPol Link
- лінія електропередачі NordBalt
- підстанція 330 кВ
- розподільна станція 330 кВ
- лінія 330 кВ
- газопроводи на стадії будівництва та проектування

Сектор енергетики є останньою ланкою в процесі трансформації економіки Литви.

ринку електроенергії та можливість без будь-яких обмежень торгувати між собою електроенергією; 2) побудувати лінії електропередачі з Фінляндією (Estlink I та Estlink II), Швецією (NordBalt) та Польщею (LitPolLink) – усі вони повинні запрацювати з 2016 року; 3) інтегруватися в систему торгівлі електроенергією країн Північної Європи Nord Pool. Уже сьогодні литовські виробники мають змогу продавати електроенергію, а споживачі купляти її на спільній біржі електроенергії країн Північної Європи Nord Pool, що забезпечує чесну конкуренцію, найкращі ціни для споживачів та повну прозорість.

Інший спільний проект трьох країн Балтії – нова атомна електростанція у м. Вісагінас (Литва), яку заплановано побудувати неподалік теперішньої Ігналінської атомної станції, що була остаточно зупинена в 2009 р. і зараз демонтується. Стратегічний партнер та постачальник технології – корпорація «Гітачі» (Hitachi). За планом нова атомна станція має почати виробляти електроенергію 2022 року. Говорячи про ядерну енергетику, слід згадати й будівництво нових атомних станцій у Калінінграді (Росія) та Білорусі. Сучасні білоруські енергогенеруючі потужності є вже досить поважного віку, неефективні, тому підлягають заміні, водночас мета спорудження нової атомної станції у Калінінграді лишається незрозумілою. Впроваджені нині в Калінінградській області виробничі потужності електроенергії є більшими за поточне споживання електроенергії, тож для місцевих потреб нові надвеликі ядерні виробничі потужності є справді надлишковими. Пояснення авторів проекту, що вироблену новою станцією електроенергію експортуватимуть, також сумнівне, адже Калінінградська область має лишень одну лінію електропередачі з Литвою, в той час коли Литва разом з Латвією та Естонією вже розпочали втілення проекту ядерної електростанції в м. Вісагінас. У ситуації, коли інвестуються мільярдні кошти в проект, призначення якого є незрозумілим, напрошується один висновок – мета проекту Калінінградської атомної

електростанції є не так економічною, як геополітичною, орієнтованою на те, аби штучно створити конкуренцію проєктові країн Балтії.

На відміну від ситуації з електроенергією, в сфері реформування газового сектору поступ уперед дуже малий. В усіх трьох балтійських країнах міцно утвердилася монополія єдиного постачальника природного газу – компанії «Газпром». Литва, Латвія та Естонія перебувають немов на енергетичному острові, а будь-які дії в напрямку реформування цього сектору сильно політизуються. На сьогодні поміж монопольним постачальником газу та литовськими установами, що стоять на сторожі інтересів суспільства, точиться відкрита боротьба. На заяву уряду Литовської Республіки про те, що Литва, керуючись законами Європейського Союзу та міжнародною практикою, планує розділити основні види діяльності в газовому секторі, тобто відокремити продаж газу від його транспортування, офіційна Москва заявила, що це було би «пограбуванням». Внаслідок чого, з незрозумілих нібито причин, рівень цін на природний газ для Литви став одним з найвищих у всьому Європейському Союзі. Литва почала домагатися розв'язання цього питання, наводячи аргументи щодо зловживання домінуючим становищем і викривлення чесної конкуренції на спільному внутрішньому ринку ЄС. Розпочалися арбітражні та судові процеси з ініціативи як уряду Литви, так і «Газпрому». Важливим є те, що Європейська Комісія не залишилась осторонь цього процесу, а також ініціювала розслідування зі свого боку щодо можливого зловживання «Газпромом» своєю домінуючою позицією в понад десятих країнах-членах ЄС. Разом з цим уряд Литви рішуче взявся втілювати в життя проект побудови терміналу зрідженого природного газу: вже виконані роботи з планування та проектування, підписані контракти та розпочате виробництво ємностей для перевантаження й зберігання зрідженого природного газу, провадяться переговори з потенційними постачальниками стосовно умов постачання. Планується, що термінал зрідженого газу розпочне свою роботу наприкінці 2014 р. Інший проект уряду Литви – литовсько-польський газопровід природного газу, що з'єднає регіони Центральної Європи та країн Балтії, також на довгий час застряг був у дискусіях. Роботи з втілення в життя цього проекту зрушилися лише після обіцянки Європейської Комісії фінансово підтримати будівництво газогону.

Сектор енергетики є останньою ланкою в процесі трансформування економіки Литви. Мета всіх реформ в енергетичному секторі – створити реальний ринок. Як у сфері електроенергетики, так і в газовій сфері країн Балтії мають з'явитися альтернативні шляхи постачання енергії та енергетичні ресурси альтернативного походження, має бути створено можливість для споживачів енергії вибирати постачальників енергії, останні ж повинні боротися за споживачів, оскільки енергія має стати звичайним товаром. Слід зламати стереотипи пострадянського простору, коли люди є залежними від енергетиків та умов, що вони диктують. За нормальних ринкових умов та чесної конкуренції енергетичний сектор повинен працювати на благо людей.

▼ Фінансова допомога ЄС на реалізацію енергетичних проєктів Литви

Проект	Вартість проєкту	Фінансова допомога ЄС
Лінія електропередачі до Швеції NordBalt	1,9 млрд літів / 5,9 млрд грн (частка Литви - 800 млн літів / 2,5 млрд грн)	- 452 млн літів / 1,4 млрд грн – загальна допомога для Швеції та Литви
Лінія електропередачі до Польщі LitPol Link	1,28 млрд літів / 3,9 млрд грн (частка Литви - 600 млн літів / 1,8 млрд грн)	- 6,9 млн літів / 21 млн грн – допомога Литві, без урахування структурної допомоги ЄС
Трубопровід природного газу Литва-Польща	- 1,86 млрд літів / 5,7 млрд грн (частка Литви - 558,3 млн літів / 1,7 млрд грн)	- 2,9 млн літів / 8,9 млн гривень
Підземне сховище природного газу	Стандартна ціна біля 1,2 млн літів / 3,4 млрд гривень	- 10,3 млн літів / 31,7 млн грн на виконання сейсмічних та геологічних розвідувальних робіт

ДЖЕРЕЛО: МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

ВИРОБИ З ЛЬОНУ

Гєдрюс Шаркаускас відомий як дизайнер, що впродовж усього останнього десятиріччя працює винятково з натуральним льоном. Цю традиційну, властиву для литовського народного мистецтва тканину майстер зумів вдало ввести у контекст сучасного дизайну одягу. Стиль Гєдрюса поєднує витончену елегантність з сучасною простотою, а кожен предмет одягу шиться на найвищому рівні майстерності.

Єдиний в Литві нафтопереробний завод «Орлен Летува» у м. Мажейкяй діє вже понад три десятиліття. За ці роки змінювалися не лише його власники, назви, ідеали, але й обличчя. Сьогодні колишній завод з первинної переробки нафти – одне з найсучасніших підприємств країни. Спробуємо зрозуміти, яким чином вдалося зберегти завод у непростих перипетіях відновлення незалежності Литви, а згодом вивести його в лідери галузі всього регіону, перетворивши на один з найсучасніших нафтопереробних заводів Європи.

НАСТУПНИК «ДРУЖБИ»

СИМОНА ЖЯМАЙТІТЕ

Концерн «Орлен Летува» відіграє зараз провідну роль в регіональній енергетиці та економіці країни. Саме він є на сьогодні найбільшим платником податків у Литві. За рік нафтопереробний завод здатен переробляти до 15 млн тон сировини. На цей час в енергетичному концерні працює приблизно дві з половиною тисячі робітників. Висока ефективність діяльності цього сучасного підприємства визнається не тільки всередині держави, але й на міжнародному рівні. Зокрема, в 2011 році керівники країн Гельсінкської конвенції вилучили концерн зі списку забруднювачів Балтійського моря.

Паливо – Україні

Ось уже вісім років поспіль «Орлен Летува» здобуває від Конфедерації промисловців Литви почесне звання «Експортер року». При цьому ринок самої Литовської Республіки малий, тож левову частку продуктів концерн експортує. Керівники концерну стверджують, що головні принципи його діяльності – це відповідальність та постійне вдосконалення. Зараз на частку «Орлен Летува» припадає приблизно 20% українського ринку імпортного пального, причому таке успішне співробітництво триває вже понад десять років. З огляду на зростання попиту на пальне найвищої якості, концерн послідовно збільшує обсяги продажу своєї продукції в Україні, співпрацюючи як з великими національними, так і з локальними паливними мережами, й постачає споживачам усіх регіонів України пальне преміум-класу, яке відповідає найвищим стандартам якості Євросоюзу. «Мажейкяйський нафтопереробний завод є дуже надійним та якісним партнером для українських операторів, – відзначає президент Асоціації «Об'єднання операторів ринку нафтопродуктів України» Леонід Косянчук. – Це стосується як якості пального, так і якості його бізнес-процесів. У співробітництві з ними ніколи не виникає несподіванок. І сьогодні «литовське пальне» є синонімом найвищої якості на українському ринку».

Народжене в радянські часи

Єдине в країнах Балтії нафтопереробне підприємство почали проектувати ще в радянські часи – в 60-х роках, коли планувалося розширення системи

нафтопроводів «Дружба». Через Литву вирішено було прокласти відгалуження нафтопроводу «Полоцьк-Вентспілс». Нафтопереробний завод розпочав свою роботу 1980 року, однак будівництво основних виробничих потужностей було завершено щойно перед відновленням незалежності країни – у 1989-му році. Тоді ж був збудований і комплекс глибокої переробки мазуту. При цьому Мажейкяйський нафтопереробний завод став найсучаснішим підприємством цієї галузі в усьому Радянському Союзі. Зокрема, наприкінці 80-х років минулого століття завод виробляв продукцію 36 різних найменувань, 12 з яких відзначалися найвищою категорією якості за тодішніми стандартами СРСР. Загалом, за перших 9 років роботи заводу обсяг переробки нафтопродуктів виріс з 2 до 12 млн тон нафти.

Зміни в ногу з часом

Невдовзі в Литві та Радянському Союзі відбулися доленосні зміни. В 1990-му році у зв'язку з блокадою з боку СРСР постачання нафти було припинено на чотири місяці. Після відокремлення від Радянського Союзу підприємства нафтової промисловості Литви також були від'єднані від нафтопроводу «Дружба». Поставали питання щодо подальшої долі та роботи нафтопереробного заводу в м. Мажейкяй. Обсяги переробки нафти почали зменшуватися, зокрема в 1992-му році вони сягали заледве 4 млн. тонн. Вихід треба було шукати якнайшвидше.

Упродовж року з моменту відновлення незалежності Литви було засновано державне нафтопереробне підприємство «Нафта», а в 1992-му році після від'єднання від «Дружби» – державне підприємство з транспортування нафти «Нафтотекіс». У цей же час ДП «Нафта» розпочало спорудження Бутінгського терміналу. Цей проект мав на меті забезпечити нафтопереробний завод та Литву загалом нафтою з альтернативних Росії джерел. У 1995-му році ДП «Нафта» було реорганізовано в акціонерне товариство «Мажейкю нафта», 90% акцій якого належало державі. В тому ж році зареєстровано було й акціонерне товариство «Бутінгес нафта». Згодом, заради залучення іноземних інвесторів, «Нафтотекіс» та «Бутінгес нафта» приєднали до АТ «Мажейкю нафта». Іноземний капітал був необхідним для мо-

дернізації підприємства та будівництва Бутінгського терміналу в незамерзаючому балтійському порту.

Етапи модернізації

За час володіння пакетом акцій нафтопереробного заводу (1998–2002 рр.) товариством Williams International (США) було побудовано парову котельню, запущено обладнання для очистки бензину від сірки, завершено будівництво Бутінгського терміналу, а також нафтопроводу від заводу до селища Бутінге тощо. Невдовзі по нафтопроводу розпочалося постачання імпортованої нафти. Крім того, було завершено монтаж обладнання водяної очистки дизельного палива. На підприємстві почали виробляти ДП для арктичних умов.

У 2002-му контрольну частину акцій та пов'язаних з ними прав і обов'язків АТ придбала російська компанія «Юкос», яка керувала нафтопереробним заводом до 2006-го року. В цей час потужності Мажейкяйського заводу та Бутінгського терміналу використовувалися краще. Зокрема, в 2003-му році засновано дочірнє підприємство для торгівлі продукцією «Мажейкю нафта», завершено один з етапів модернізації підприємства. У 2004-му році тут розпочали виробляти бензин зі зменшеним вмістом сірки. 2005-й рік став найуспішнішим в історії підприємства: одержано найвищий прибуток серед усіх компаній за роки незалежності Литви. Ще через рік постачання нафти нафтопроводом «Дружба» остаточно припинилося, й відтоді завод забезпечується сировиною винятково через Бутінгський термінал.

Інтеграція Литви в ЄС відкрила для підприємства нові можливості, пов'язані з вільним рухом товарів та послуг. Спростився, зокрема, продаж продуктів

до Західної Європи, так само як і залучення підрядників до проектів з модернізації.

А таким проектам підприємство завжди приділяло особливу увагу, дотримуючись та оперативно реагуючи на дедалі жорсткіші вимоги Євросоюзу щодо екологічності палива. Ще в 2007 році «Орлен Летува» ввів у експлуатацію новий комплекс устаткування з гідроочищення бензину та розпочав виробляти безсірковий бензин, а в 2008-2009 роках після модернізації обладнання гідроочищення дизельного палива – також і безсірковий «дизель». Таким чином концерн вчасно відреагував на зміни на ринку, підготувавшись до вимог, які набули чинності в країнах ЄС з 2009 р. Відповідно до них, дозволяється здійснювати продаж лише такого автомобільного палива, вміст сіркових сполучень якого не перевищує 10 ppm.

Екологічні вітри

Відтоді, як 6 років тому головним акціонером «Мажейкю нафта» став польський концерн PKN Orlen (завдяки якому підприємство й отримало своє сучасне ім'я «Орлен Летува»), компанія продовжує не впинно оновлюватися. При цьому важливим чинником модернізації є підвищення ефективності виробництва та глибини переробки нафти. З огляду на зростання цін на енергоресурси підприємство намагається підвищувати продуктивність своєї діяльності та знижувати змінні витрати, що безпосередньо залежать від споживання електроенергії, палива та пари. Покращуючи ці показники, підприємство робить також і свій внесок у реалізацію енергетичної політики ЄС, суть якої полягає в зменшенні викидів парникових газів.

Інтеграція Литви в ЄС відкрила для підприємства нові можливості, пов'язані з вільним рухом товарів та послуг. Спростився, зокрема, продаж продуктів до Західної Європи, так само як і залучення підрядників до проектів з модернізації.

Підхід до сільського господарства та самого господарювання в Литві стрімко змінюється. Набувають популярності екологічні ідеї, з'являються альтернативні форми господарств. Ще декілька років тому годі було й сподіватися на комерційний успіх у великих містах лікарських трав чи сільського сиру. Про те, що є найголовнішим у реалізації сміливих ідей, ми розмовляли з господарниками країни.

Про сільський сир та екологічне вирощування лікарських трав

СИМОНА ЖЯМАЙТІТЕ

Кожен, хто пам'ятає радянські часи та перші роки незалежності, знає, яке захоплення викликав тоді екзотичний «імпортований» товар. Однак невдовзі ставлення до нього в Литві стало дещо критичнішим. Сьогодні люди більш прискіпливо вивчають етикетки на покупках. У містах дедалі популярнішими стають маленькі пересувні ринки: фермери торгують тут найрізноманітнішим добром – від домашнього хліба

Допомога ЄС сільському господарству Литви в 2012 р.

- Допомога на заходи з розвитку села – 76,9 млн літів (2,3 млрд грн)
- Допомога на розвиток рибного господарства – 1,13 млрд літів (3,4 млрд грн)
- Прямі виплати сільгоспвиробникам та виплати на заходи з регулювання ринку – 43 млн літів (1,3 млрд грн)

ДЖЕРЕЛО: МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

▲ Модернізацію фермерського скотарського господарства Саулюса Ясінявічюса розпочала його мама. Сьогодні це господарство виготовляє молочні продукти найвищого рівня.

Фермер-вівчар Гедрюс Пракапавічюс дотримується в своїй роботі стандартів екологічного фермерства.

до екологічних овочів та лікарських трав. Зростання свідомості людей, так само як і сприяння з боку держави та фондів Європейського Союзу, стимулюють прибічників сучасного екологічного фермерства сміливіше реалізовувати свої ідеї.

Проміняли місто на село

Попри те, що на наші запитання Гедрюс Пракапавічюс відповідав розпалюючи піч, це не завадило йому ані вогонь вдало розпалити, ані за короткий час пояснити нам тонкощі вівчарства. Досить було обмінятися з фермером лише кількома репліками, щоб зрозуміти, наскільки серйозно ставиться він до своєї роботи та проповідуваних екологічних ідей. Зараз Гедрюс тримає 2 тисячі м'ясних та 150 молочних овець, має 7 найманих працівників, а площа його господарства становить 400 гектарів землі.

Вся продукція успішно реалізується в Литві, проте заради набуття нового досвіду Гедрюс часто подорожує за кордон. «Намагаюся виїжджати принаймні декілька разів на рік. Уже побував у Франції, Данії, Німеччині, Великій Британії», – розповідає вівчар.

Цікавою є історія й самого Гедрюса. Деякий час він мешкав у місті, мав навіть власну продуктову крамницю, пункт обміну валют і бар. «Повсякчас відчував, що мені чогось бракує, що подібний бізнес – не для мене», – щиро зізнається господар. Його бентежили спогади дитинства: село, вівці, єдина дідусева корова (більше тримати за радянської влади не дозволялося). І Гедрюс вирішив повністю змінити своє життя: переїхав до провінції та розпочав займатися фермерством. «Не розчарувався. Виявилось, що саме цього мені й бракувало», – радіє він зі свого вибору.

Гедрюс прагнув розвивати екологічне господарство. «Як можна не помічати тієї шкоди, яку неекологічне господарювання завдало та завдає природі?! У Франції існують настільки забруднені землі, що й за сто років навряд чи очистяться», – не приховував свого розпачу фермер. – «Треба бути сліпим, аби не бачити, що сидиш на бомбі». Екологічне фермерство насамперед є викликом для самого власника. Адже воно передбачає більше роботи, неудобрювані ґрунти, менше трави для тварин. До речі, вирощені подібним чином тварини майже не потребують лікування. Проте Гедрюс орієнтується більше на якість, аніж на кількість, і твердо дотримується головного принципу: жити у злагоді з природою, не шкодити їй.

Фермер сміливо й дотепно поділяє всіх вівчарів на декілька категорій: «Існують фермери-невдахи, фермери-виробничники та фермери-митці». До якої

категорії зараховує себе? Гедрюс не вагається – до виробничників. Сьогодні йому не дає спокою одна невтілена мрія: почати виробляти овечі та козячі сири. Свої плани він збирається реалізувати вже в найближчому майбутньому. Для цього вже придбав півтори сотні овець, а цього року планує докупити ще сто кіз. Утілити в життя цей задум йому допомогла й підтримка фондів ЄС. «Плани – амбітні», – сміється господар. У подальшому він планує ще й крамницю в столиці відкрити: там торгуватимуть екологічною бараниною, овечими та козячими молокопродуктами – від морозива та йогурту до сиру.

Екологічне фермерство – це спосіб життя

Дайва та Арунас Гедрікаси, які вже понад десять років ведуть екологічне господарство в селі Кіршоняй Біржайського району, кажуть, що їхня діяльність – це не підприємництво, а спосіб життя. За любов до природи та нелегку працю сім'ю господарів навіть декілька разів винагороджували: у 2008 та 2011 роках вони ставали національними переможцями міжнародного конкурсу «Найлояльніший до довкілля господар Балтії».

Займатися фермерством сім'я почала 11 років тому. Розпочавши з одного гектара та декількох сортів овочів, господарі швидко збагнули, що можуть вирощувати добрі продукти не тільки для себе, а й для інших. Згодом це стало головним джерелом прожитку. Чим екологічне фермерство відрізняється від звичайного? «Для фермера це означає насамперед більше роботи», – сміється Арунас. Коли так господарюєш, то вже нічим овочі не обприскаєш – усю гусінь доводиться вибирувати вручну. Техніка в господарстві Гедрікасів також лише найнеобхідніша: маленький трактор, борознонарізувач, картоплекопалки. Головні ж робочі інструменти фермерів – це сапка та руки.

Господарі вирощують свої овочі на 10 гектарах землі та в теплицях. Самі сіють, самі прополюють і переробляють. Частину екологічно вирощеного врожаю продають на маленьких ринках та ярмарках, частину – постачають у роздрібні мережі, що торгують екологічною продукцією. Фермери не використовують мінеральних добрив, а виснажений ґрунт збагачують у природний спосіб, зокрема, засаджуючи бобовими культурами. Головне органічне добриво, яке використовується в господарстві, – це компост. «Для ведення екологічного фермерського господарства необхідні певні знання», – каже Арунас. Виявляється, захищати рослини від шкідників здатен навіть базилік. А якщо на сусідніх грядках вирощуються різні культури, паразитам стає значно важче розповсюджуватися.

Криза змусила молодого фермера до рішучих дій

Декілька років тому, після неочікуваної хвороби батьків, Саулюсу Ясінявічюсу довелося полишити роботу в столиці та перейняти до своїх рук одне з найсучасніших у країні тваринницьких господарств у Рокишкському районі. Часи були несприятливі, адже в Литві з'явилися перші провісники економічної кризи: впали закупівельні ціни на молоко,

▲ В унікальному трав'яному господарстві Ядвігі Балвочюте зростає біля 150 різновидів трав, з яких виготовляються цілющі чаї.

виробництво зазнавало збитків. Однак молодий фермер почав діяти рішуче: відкрив у господарстві молокопереробний цех та став виробляти й продавати продукти без посередників. Незабаром сміливий задум виправдав себе: люди й дотепер з руками відривають їхні домашні продукти.

Сьогодні фермерське господарство Ясінявічюсів відвідують не лише гості з різних районів Литви, але й з-за кордону. «До нас постійно приїздять інші фермери, ветеринари, дитячі екскурсії, сусіди з Латвії», – розповідає Саулюс. За модернізацію заснованого ще в 1987 році фермерського господарства взялася його мати. Під її керівництвом була одержана чимала допомога з фондів ЄС. Це дозволило зміцнити та розвинути господарство, а також полегшити управління ним. Тепер Саулюс продовжує розпочаті матір'ю роботи, намагається й далі розширювати виробництво та переробку.

Молода сім'я фермера тішиться не лише добрими результатами свого бізнесу, але й високими оцінками: в 2011 році їхнє господарство отримало районну відзнаку «Фермерське господарство року», а садиба неодноразово відзначалася званням зразкової.

У господарстві зараз відгодовують 350 корів, працює десятеро найманих робітників, троє з яких працюють у заснованому три роки тому цеху з переробки молока. Тут виготовляється високоякісна

сметана, тверді сири, солодкі та солоні сиркові маси, масло. Продукцію реалізують по-різному: частину – в столиці, на малих фермерських ринках, частину – безпосередньо в районі Рокишкіс. Особливу увагу в господарстві приділяють підвищенню якості та безпеки продуктів, залежно від актуальних потреб клієнтів розширюють асортимент молочної продукції. Частину молока фермер продає й на переробне підприємство. Однак те, яким буде співвідношення кількості проданого та самостійно переробленого молока, регулює ринок.

Унікальне трав'яне господарство Ядвігі

Чаї Ядвігі Балвочюте добре відомі мешканцям міст та містечок Литви. Її трави сьогодні можна знайти як у магазинах здорового харчування, так і в аптеках. Особливо полюбляють їх ті, хто цікавиться ідеями екологічного життя та шукає альтернативних засобів для підтримки та зміцнення власного здоров'я. Проте так було не завжди. Станом на сьогодні пані Ядвіга заслужила велику довіру клієнтів, а її господарство («Трави Ядвігі») не лише отримало статус екологічного, але також і спеціальний сертифікат, що закріплює за ним статус національної спадщини Литви. Однак для досягнення цього знадобилися довгі роки праці, величезне бажання й величезні зусилля, а також безмежна любов до природи. Цю любов, як і перші знання про лікувальні властивості трав, жінці передала її бабуся. Фармацевт за освітою, Ядвіга спочатку працювала в аптеці провізором, але за першої-ліпшої нагоди перейшла на роботу до Каунаського ботанічного саду. Там у лабораторії лікарських рослин вона пропрацювала до осені 1990 року.

Професійні амбіції Ядвігі не полишали її ні на мить: вона постійно розмірковувала про можливі альтернативні засоби допомоги для хворих, її непокоїло те, що на литовській землі росте так багато цілющих трав і рослин, про які чомусь забуто. Крім того, раніше лікарських трав у аптеках було небагато, та й ті не завжди відзначалися високою якістю. «Часто-густо лікарські трави були нелитовського походження, невідомо як вирощені. А вони ж мусять додавати здоров'я, а не псувати його», – стверджує травниця. Тож після розвалу Радянського Союзу вона повернула собі батьківську землю й з радістю перебралася назад у старий дім – поближче до природи.

Попервах травниця винаймала приміщення в найближчій аптеці, але досить скоро там стало за тісно. Друзі порадили їй розширюватися. Отримавши фінансову допомогу, фармацевт створила перші робочі місця та почала потрохи розвивати унікальне трав'яне господарство. Тепер тут задіяні сучасні сушарки, змішувачі, проте найбільше роботи робиться руками. Залежно від сезону в господарстві працюють 30-35 робітників, які допомагають садити, вирощувати, доглядати та збирати рослини. В самому господарстві вирощують понад 150 сортів трав, однак левову частку – майже 400 сортів – Ядвіга збирає на сертифікованих, екологічно чистих натуральних ланах. Причому робота вирує тут цілий рік: восени збирають та очищують коріння рослин, узимку – бруньки, навесні – кору, а найгарячішою порою для травників є, звичайно ж, літо.

▼ Фінансова допомога ЄС та внески Литви до бюджету Євросоюзу

Як **Вікторія** та **Антанас Белініси** перетворилися зі звичайних литовських фермерів на районних бізнесменів-новаторів та навіть улюбленців ЗМІ? Відповідь є простішою, ніж може здатися: вони одними з перших у Тракайському районі Литви започаткували й досі не всім до кінця зрозумілу справу – сільський туризм.

Започатковану дідами справу продовжать онуки

Від обробки землі – до бізнес проєктів

Вікторія та Антанас Белініси, які мешкають у дивовижному куточку Литви, на околиці містечка Аукштадваріс поблизу озера Нава, колись були звичайними фермерами. Зрештою, вони й зараз мають декілька гектарів землі, проте фермерство для них – другорядне заняття. Сьогодні Белініси є добре відомими підприємцями не лише в регіоні, але й в усій країні. 15 років тому вони були одним з перших у Тракайському районі, хто зацікавився можливостями розвитку сільського туризму. «Довший час у мене в голові свербіла думка: треба щось вигадати з тою надзвичайною природою, котра оточує нашу домівку», – розповідає Вікторія. Крім того, озеро, що простягалося неподалік, натякало на можливості багатьох водних розваг, а відвідувані туристами місця свідчили про те, що ця місцевість є цікавою для шанувальників не лише природи, але й культури. Передчуваючи, що гостей не бракуватиме, підприємці власноруч заповнили заявки та склали бізнес-плани, отримали допомогу з фондів Європейського Союзу та почали розвивати агротуризм.

Навідуються й гості з-за кордону

Звичайно, вишукані садиби, банний комплекс та спортивний майданчик з'явилися на фермерському подвір'ї не відразу. На перших етапах розбудови свого бізнесу фермери здавали кімнати в будинку, де мешкали й самі. Відвідувачів вистачало, проте отримана фінансова допомога дозволила підприємцям реалізувати наявні в них ідеї з розширення справи. Задоволені клієнти з уст в уста поширювали схвальні відгуки про садибу та її хазяїв. «Зростала й зацікавленість ЗМІ, чоловік навіть жартував, що ми у певний час стали справжніми телезірками», – сміється господиня.

Белініси здають в оренду садибу на різні свята, зокрема весілля та хрестини, для проведення сімейного відпочинку, а також підприємствам – під корпоративні заходи та конференції. Маєток Вікторії та Антанаса відвідують не лише литовські, а й за-

кордонні гості: з Німеччини, Польщі, Росії, України. Впродовж цілого року підприємливому подружжю клієнтів не бракує. «Аукштадваріс – благодатне місце, тут дійсно є чим займатися. Приміром, улітку тут доступні численні водні розваги, неподалік є картодром та пам'ятка природи – Чортова яма», – говорить хазяйка.

Сподіваються, що бізнес перейде у спадок

Власники намагаються хазяйнувати в гармонії з природою, бережно ставитися до навколишнього середовища. «Зараз ми докладаємо до цього найбільше зусиль. Упорядковуємо все, прагнемо й далі покращувати маєток», – запевняє пані Белінене. В садибі постійно працюють два найняті робітники, влітку підприємцям допомагають також діти та онуки. Антанас і Вікторія сподіваються, що колись їхні нащадки успадкують та продовжать розпочату ними справу. «Чоловікові вже 75, ми старішаємо, стаємо дедалі повільнішими. Однак я впевнена, що діти плекатимуть те, що ми заснували. Онук-студент уже застерігав мене продавати маєток. Хоча доведеться зачекати ще три роки, допоки він не скінчить навчання», – всміхається Вікторія.

СИМОНА ЖЯМАЙТІТЕ

Для відпочинку облаштовано 5 будівель з рубленого бруса, в яких можуть зупинитися біля 40 осіб. Будівлі – зі всіма зручностями, кухоньками та камінами. Крім того, поруч з озером є лазня.

ІНВЕСТИЙ У ЛИТВІ: ВОРОТА ДО СВІТУ

Добробут країни значною мірою залежить від того, що вона може запропонувати решті світу. Зручне географічне розташування та кваліфіковані працівники, найшвидший у Європі широкосмуговий Інтернет, великі напрацювання в галузі біо- та лазерних технологій дозволяють Литві розраховувати на увагу закордонних інвесторів. Тим, аби цей потенціал перетворився на реальність, опікується державна агенція «Інвестуй у Литві» та її генеральний директор **Мілда Даргужайте**.

АНТАНАС МАНСТАВІЧЮС

«Формула дуже проста – міцні підприємства, міцний бізнес творять міцну економіку: вони платять добрі зарплати, привносять нові знання, вищу культуру праці, врешті-решт, купують товари та послуги в місцевих підприємств», – так користь від закордонних інвестицій пояснює амбітна 35-річна жінка, яка є відповідальною за один з найважливіших інструментів економічної дипломатії Литви.

У США М. Даргужайте жила та працювала майже половину життя – 17 років. За цей час вона досягла посади віце-президента в одному з найвідоміших інвестиційних банків світу «Голдман Сакс». Після цього повернулася до Литви працювати радником міністра економіки. З 2012 року її основне завдання – знайомити іноземних партнерів з інвестиційними можливостями в Литві.

Досвід роботи по той бік Атлантики дозволив пані Даргужайте безпосередньо познайомитися з тими вимогами до реалізації проектів, що висува-

ються великими міжнародними компаніями. Вона прекрасно знає, чого потенційні інвестори зазвичай шукають на ринках, до яких мають інтерес, тож може формувати на цій основі відповідні пропозиції з боку Литви.

Зрозуміла всю важливість іноземних інвестицій

«Я можу лише тішитися, що й політики, й підприємці вже зрозуміли користь від проектів залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), – каже М. Даргужайте. – Без сумніву, нові великі проекти викликають поживлення на ринку праці, однак змагання за кращих спеціалістів змушує розвиватися всіх його учасників: оптимізувати свої бізнес-процеси, підвищувати продуктивність, впроваджувати системи мотивації персоналу».

Як місцевий бізнес, так і закордонних інвесторів, по суті, цікавлять ті самі речі – збалансовані тру-

дові відносини, спрощена система використання й забудови територій, прозорі правила регулювання бізнесу. Досягнуті на сьогодні результати, на думку керівника агенції «Інвестуй у Литві», показують, що в Литві встановлено сприятливий інвестиційний клімат. У неї інвестує дедалі більше закордонних компаній. Вони сприяють появі нових робочих місць і заохочують підприємства змагатися за кваліфікованих спеціалістів, що покращує умови їхньої праці. Крім того, до бюджету держави надходить більше податків.

«Дію інвестицій ми оцінюємо за їхнім впливом на економіку та суспільство – це комплекс різних критеріїв. Ми орієнтуємося на ті проекти, які створюють більше нових робочих місць для фахівців високої кваліфікації, оцінюємо середній рівень їхніх зарплат, розмір інвестицій, місце здійснення проекту, а також частку експорту», – пояснює М. Даргужайте. За її твердженням, Литва першою запровадила новітню модель створення спільних цінностей (Creating Shared Value, CSV), що дозволяє отримувати більше допомоги від Євросоюзу тим підприємствам, які зобов'язуються власним коштом фінансувати конкретні соціальні проекти.

Членство в ЄС репрезентує країну світові

За твердженням керівника агенції «Інвестуй у Литві», успіх Литовської Республіки в справі залучення інвестицій значною мірою залежить від її членства в ЄС та НАТО. Адже завдяки цьому про країну, про яку досі мало хто чув, дізнався весь світ.

«Членство в ЄС, а також у НАТО або в інших визнаних міжнародних організаціях підвищує довіру до незнайомого ринку», – каже М. Даргужайте і зазначає, що з кінця 2003 року, коли Литва ще не була членом ані Євросоюзу, ані НАТО, накопичені прямі іноземні інвестиції вирости майже втричі, при цьому в другому кварталі 2012 року цілих 77,7 % з накопичених ІІІ становили інвестиції з інших країн Євросоюзу.

За словами генерального директора агенції «Інвестуй у Литві», литовська держава цілеспрямовано прагне репрезентувати себе в контексті Північної Європи. Проте це не означає, що вона відмовляється від своєї приналежності до країн Балтії, регіону

Центральної чи Східної Європи. «В контексті бізнесу північноєвропейські країни розглядають Литву як свій домашній ринок. Інвестиції цих держав у Литві становлять приблизно 30 % усіх прямих іноземних інвестицій, а скандинавських банків – 92 % всього банківського сектору країни», – зауважує п. Даргужайте.

Разом з тим вона підкреслює, що членство в ЄС не означає, що Литва є привабливою лише для тих компаній, які вже зараз працюють у Євросоюзі. Дедалі більше підприємців із третіх країн обирають Литву «як місток для подальшого розширення в Європі». Один з останніх подібних прикладів – найбільший китайський виробник банківського обладнання GRG Banking Equipment, який для свого походу до Європи обрав саме Вільнюс. Китайці, за словами М. Даргужайте, оцінили те, що в Литві можна знайти чимало фахівців, які володіють іноземними мовами та добре розуміються на європейських ринках, до того ж їх можна порівняно недорого та швидко відправити до будь-якого європейського міста.

Позитивно керівник агенції дивиться й на вільне пересування людей у межах Євросоюзу. «Більшість тих литовців, які виїхали, повертаються назад, якщо знаходять добрі можливості для роботи в Литві. Майже в усіх компаніях з іноземним капіталом, які розгорнули свою діяльність у Литві, працюють спеціалісти, котрі повернулися з-за кордону», – каже вона, нагадуючи, що в XXI столітті «фізичне місце перебування» не має значення: люди й надалі підтримують зв'язок за допомогою мобільного зв'язку та Інтернету. Крім того, тисячі литовців не просто так вирушають на Захід – вони також встановлюють нові взаємини та здатні привертати увагу міжнародних корпорацій до литовського ринку.

Перспективне сусідство

Існують речі, що їх країни, як і люди, не можуть вибирати. Литовці добровільно вступили до ЄС та НАТО, проте набагато раніше історія також призначила для них життя на південному узбережжі Балтійського моря, по сусідству з Росією та Білоруссю. На думку М. Даргужайте, це також можна використати, ведучи переговори з потенційними західними партнерами.

За 17 років,
що я провела
в США, Литва
із сірого
простору
задвірків
Радянського
Союзу
перетворилася
на сучасну
країну, яка
швидко
зростає.

▼ Найбільші та найвідоміші інвестори в Литві з 2004 р.

Інвестор	Країна походження	Сектор	Інвестиції, євро	Робочі місця
Teva	Ізраїль	Біологічні науки	2,9 млрд	180
Valeant	США	Біологічні науки	365 млн	112
Orlen	Польща	Енергетика	244 млн	1901
Thermo Fisher Scientific	США	Біологічні науки	210 млн	360
Ryanair	Ірландія	Інженерія	195,6 млн	60
Philip Morris	США	Тютюнові вироби	150,6 млн	450
Barclays	Велика Британія	Загальні послуги	69,36 млн	713
TeliaSonera	Швеція	Інформаційні та комунікативні технології	55,56 млн	2749
Deutsche Post	Німеччина	Транспорт і логістика	47,6 млн	149
Mars	Велика Британія	Продукти харчування та тютюнові вироби	27,23 млн	600

Литва першою запровадила новітню модель створення спільних цінностей (Creating Shared Value, CSV), що дозволяє отримувати більше допомоги від Євросоюзу тим підприємствам, які зобов'язуються власним коштом фінансувати конкретні соціальні проекти.

Росія донині є найбільшим торговельним партнером Литви. В 2011 році імпорт товарів з цієї країни становив 32 % всього імпорту Литви – зокрема й через велику залежність від Росії в сфері енергетики, яка зберігається до сьогодні. Російський ринок приваблює також і литовських виробників: експорт до цієї держави становив 17 % всього експорту Литви. А от до Білорусі литовці, навпаки, більше експортують (5 % всього експорту), ніж імпортують з неї (2,4 % загального імпорту).

«Росія та Білорусь є великими ринками, що мають значний потенціал зростання. Завдяки нашому сусідству та історичним обставинам литовці чудово розуміють, як треба працювати на цих ринках, знають російську мову. Тому для інвесторів, які шукають шляхи виходу на російський та білоруський ринки, Литва є просто ідеальним місцем», – каже пані Даргужайте. Вона також підкреслює, що Литва є найбільшою з-поміж трьох країн Балтії, й іноді «саме лише це стає важливим аспектом для інвесторів».

Говорячи про зв'язки з Україною, керівник агенції «Інвестуй у Литві» підкреслює, що з нею Литву також пов'язує спільна історія. Одна зі спроб це використати – човниковий контейнерний потяг «Вікінг», який регулярно курсує через територію Литви, Білорусі та України, з'єднуючи регіони Балтійського й Чорного морів. У мирний спосіб продовжуючи традиції середньовічних шукачів пригод – вікінгів, цей проект націлювався також і на порти Туреччини, що постала на теренах колишньої Візантійської імперії.

Як зазначила М. Даргужайте, останнім часом ініціативу з рук державних агентств перейняли приватні фірми. Значними інвестиціями та активною діяльністю в Україні відзначаються девелоперська компанія Hanner, авіаційне підприємство Avia Solutions Group, компанія Invalda, а також інші великі підприємства Литовської Республіки. Найбільшим українським інвестором в Литві є виробник солодошів «Рошен», який придбав кондитерську фабрику портового міста Клайпеда та інвестував у її відновлення понад 8 млн євро. Продукція фабрики, що здатна виготовляти більше 15 тис. тонн цукерок на рік, постачається з Литви на ринок всього Євросоюзу – представництв у інших країнах ЄС «Рошен» не має.

Підстави для оптимізму

На запитання, що вона могла би порадити Україні, яка прагне встановити продуктивні зв'язки з країнами ЄС, Мілда Даргужайте насамперед відзначила необхідність забути про радянський спадок.

«З моменту розвалу СРСР минуло понад 20 років. Виросло нове покоління працівників, яке ніколи не жило в СРСР, – каже вона. – Литва досягла істотного прориву, інтегруючись до ЄС, коли нам треба було виконувати вимоги щодо вступу, запроваджувати чинні в ЄС правові акти та принципи. Я вважаю, що й Україна могла б використати цей досвід, прагнути гармонізувати свої основні правові принципи з тими, що діють в ЄС».

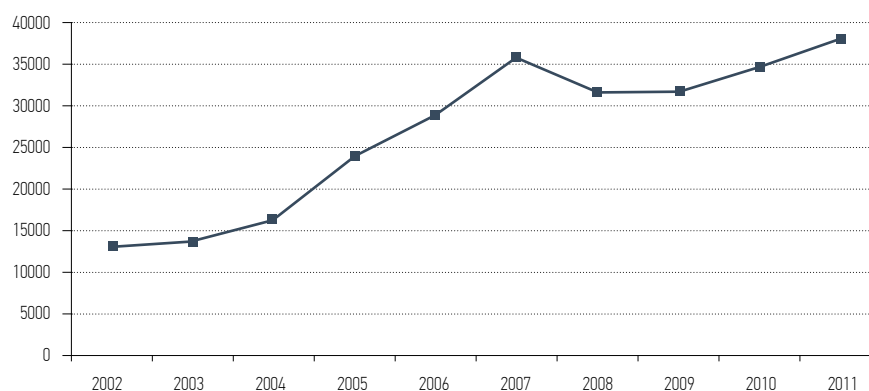
Говорячи про майбутнє головування Литви в Євросоюзі, п. Даргужайте демонструє оптимізм, хоча й розуміє, що легко не буде: «Литва вперше головуватиме в ЄС. Безумовно, це є викликом як для уряду Литви, так і для всіх державних інституцій. Однак безсумнівно й те, що Литва стане більш знаною в світі. Тож ми прагнемо якнайкраще використати цей період».

Оптимізм керівника агенції «Інвестуй у Литві» випливає з особистого досвіду та уважного погляду на найважливіші економічні чинники. М. Даргужайте зазначає, що протягом 1995-2011 років економіка Литви в середньому зростала на 4,5 %, ВВП у розрахунку на одного жителя виріс більше ніж у 7 разів, а частина ВВП, що створюється приватним сектором, перевищила 80 %. Прямі іноземні інвестиції в країні зросли за цей період від 266 млн євро до 10,7 млрд євро – у понад 40 разів.

«За 17 років, що я провела в США, Литва із сірого простору задвірків Радянського Союзу перетворилася на сучасну країну, яка швидко зростає. Ми стали повноцінними членами Євросоюзу, НАТО та інших міжнародних організацій. Особливе значення мали економічні зміни: держава перейшла від централізованої планової до диверсифікованої ринкової економіки, – перераховує п. Даргужайте. – Сьогодні Литва – це молода демократична країна з західним менталітетом, що пропонує чудову якість життя. Зараз ви знайдете тут усе те найкраще, що може запропонувати сучасна європейська країна».

▼ Прямі іноземні інвестиції в Литві

у 2002-2011 роках (млн літів, 1 євро = 3,45 літи)

ДЖЕРЕЛО: ДЕПАРТАМЕНТ СТАТИСТИКИ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Друскінінкай — місто мінеральних вод

Друскінінкай — це найдавніший курорт Литви, традиції якого сягають глибини століть. Ще у 1789 році, зацікавившись лікувальними властивостями місцевих мінеральних вод, польський король та великий князь литовський Станіслав Август Понятовський доручив їх ретельно дослідити, після чого в 1794 році своїм декретом оголосив Друскінінкай лікувально-оздоровчою місцевістю.

Нині Друскінінкай переживає ренесанс. Завдяки коштам інвестиційних проєктів Європейського Союзу та Литовської Республіки, на курорті працюють оновлена здравниця та водяний парк, а також сучасні санаторії, гостьові будиночки, садиби сільського туризму та розкішні готелі й СПА-комплекси. Лагідний клімат міста, недоторкана природа та різноманітні оздоровчі процедури повертають не лише фізичні сили, але й радість життя.

Більше інформації: www.info.druskininkai.lt

www.Lithuania.travel

ІЛЛЯ ЛАУРС

Видання The Wall Street Journal включило Ілля Лаурса до списку 25 найвпливовіших світових лідерів у галузі технологій, а газета The Times визнала створену ним компанію GetJar, яка є найбільшим у світі багатоплатформеним магазином застосунків для мобільних пристроїв, одним із десяти найважливіших нових підприємств, що змінять життя кожного з нас. Окрім цього, в 2011 році асоціація бізнес-видань Європи обрала І. Лаурса європейським управлінцем року.

Успіх підприємства неможливо звести до однієї простої формули

На початку розмови Ілля зауважує, що мало не найчастіше ЗМІ ставлять йому запитання про те, що означає успіх підприємства. Співрозмовник визнає, що стислої відповіді на це не має й порівнює бізнес із бажанням вивчити французьку мову. «Ви ж не маєте сподівань, що лишень візьмете до рук підручник із французької мови й уже невдовзі – раз, два, три – чудово розмовлятимете французькою».

Дехто стверджує, що бізнес подібний до боксу, бо найважливіше в ньому – це «нокаутувати»

свого супротивника. Інші запевняють, що найближчими до бізнесу є шахи, які потребують чіткої стратегії та бачення на кілька ходів уперед. А що бізнес нагадує Вам?

Останнім часом я зупинився на моделі рулетки. В цій грі ти мусиш мати сякий-такий накопичений мінімум, що дозволяє тобі зробити ставку. Цим мінімумом є підприємницькі навички. Однак сама ставка ще не гарантує успіху, тому й твої шанси виграти в бізнесі подібні до можливості виграти в

грі у рулетку. Всі гравці більш-менш рівні за своїм розумом, мають схожі навички та досвід. Так, один може бути досвідченішим за іншого, вирізнятися більшим інтелектом, однак врешті-решт вирішальним чинником все-таки стає удача. Рулетка починає обертатися, й тільки через якісь три роки ти бачиш, чи вдалося тобі перемогти, чи ні. Якщо хочеш грати далі, роби подальші ставки, якщо ні – відступай.

Коли Ви почали займатися комп'ютерними технологіями?

Комп'ютери мені завжди були до душі, а програмувати найпростішими командами я почав ще в 4 роки. Тоді я мав змогу користуватися комп'ютером батьків, і перша введена мною команда була «*tu Mars*». Цією командою я запустив комп'ютерну гру та відчув ейфорію, збагнувши, що можу керувати цією великою машиною. В 1996-1997 роках, після того як почалася хвиля Інтернету, я зрозумів, що можна зробити прибутковий бізнес на створенні сайтів.

Ще у школі в 1993-1994 роках Ви їздили до США за програмою обміну. Чи не виникало бажання залишитися жити на Заході?

Ні, бажання втікати з Литви я не мав. Найкращим свідченням цього є рішення вчитися в литовському університеті. Я вирішив не продовжувати свого навчання у США. Часто-густо люди, які не мають досвіду життя за кордоном, порівнюють лише ті речі, які видно неозброєним оком, зокрема, найважливіше питання – чи в цій конкретній країні поліція магазинів напхані товарами. Виглядає так, що це єдиний вимір, за яким вони визначають, де краще жити. Однак коли ти потрапляєш до чужого середовища, то розумієш, як багато існує різних зв'язків, що поєднують тебе з певним оточенням. Я вирішив, що мені в Литві зручніше, тому що, як я вже згадував, далеко не все визначається кількістю товарів на полицях.

Як змінилася Литва за той час, поки Ви здійснили перші кроки в бізнесі та стали визнаним світовим лідером у галузі технологій?

Крім тих змін, які можна легко помітити (відновленої архітектури, парку автомобілів, зростання кількості автозаправок), сталися й значно серйозніші зміни. Передусім варто згадати про спрощення бізнес-середовища. Не хотілося би вживати слово «корупція», однак ті перепони, що чинила держава для бізнесу, та методи, якими вона його контролювала наприкінці 90-х років, були набагато важчими, ніж сьогодні. Неможливо було започаткувати бізнес, не найнявши бухгалтера, який мав складати різноманітні звіти та відомості. Це надто ускладнювало бізнес та створювало психологічні бар'єри. Крім бухгалтера, я мусив наймати ще одну людину, яка лише сиділа й контролювала дотримання прав у сфері охорони праці, заповнювала журнали, стежила за різноманітними змінами, що регламентували навіть те, якою має бути відстань очей людини від монітора комп'ютера. Можемо лише риторично запитати, чи Марк Цукерберг створив би у своїй кімнаті в гуртожитку соціальну мережу Facebook, коли б до нього «причепили» ще кількох людей, яких йому довелося б утримувати. Тепер, на щастя, умови спростилися.

До того ж змінюється й сам погляд на підприємництво, зростають фундаментальні знання людей.

Раніше зазвичай дуже бракувало знань про те, як створювати бізнес, як його фінансувати. Я сам, вивчаючи протягом 6 років в університеті економіку, жодного разу не чув про термін «венчурний капітал». Це багато чого говорить про рівень тодішньої освіти. Уявіть собі, що за 6 років вивчення банківської справи ви жодного разу не почули би слова «банк»! Знання людей про підприємництво на той час були нульові.

Як на Литву вплинуло членство в Європейському Союзі? Чи це було важливою подією особисто для Вас?

Сам момент вступу був насправді важким. Потому як відкрилися кордони та люди отримали можливість вільно пересуватися, в Литві відразу ж зросли

І. Лаурс на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (ВЕФ). У 2011 р. його компанію GetJar було внесено до списку «Технологічних піонерів» ВЕФ.

ФОТОГРАФІЯ З ВІДСІТНО АРХІВУ

зарплати. Адже програмісти – це та група людей, яка користується великим попитом і може легко пересуватися. Натомість пізніше, коли виникла потреба здійснювати перші інвестиції, членство в ЄС дуже допомогло. Якби в нас не діяли норми та стандарти ЄС, навряд чи ми б могли сподіватися на інвестиції. Дуже багато закордонних компаній діють, так би мовити, за трафаретом, у відповідності до наперед розроблених шаблонів домовленостей. Якщо ти в Євросоюзі, то це означає, що до тебе можна застосувати підготований для членів ЄС пакет угод. Окрім того, інвестори почуваються безпечніше, бо їх захищають брюссельські закони.

Чи прибуток є єдиним критерієм, за яким можна визначити успішність бізнесу?

Для мене в бізнесі дуже важливим є критерій того, скількох людей ти охоплюєш і на скількох впливаєш своїми ідеями та продуктами. Через Інтернет ти можеш сягнути не одного, а сотні, тисячі людей. Саме так я і створив своє підприємство. Ми мали багато напрямків діяльності – ігри, електронна торгівля, створення баз даних.

Сьогодні магазин GetJar пропонує понад 700 тисяч застосунків для мобільних пристроїв, причому підраховано, що за весь час роботи сайту підприємства відвідувачі скачали їх понад 2 мільярди. Компанія має офіси в Литві, Великій Британії та США.

Комп'ютери мені завжди були до душі, а програмувати найпростішими командами я почав ще в 4 роки.

Улітку 2012 р. стартувала програма «Створюй для Литви», орієнтована на повернення в Литву молодих фахівців, яку підтримує уряд Литовської Республіки. Нині 20 молодих спеціалістів, поміж яких **Рута Мачюліте** та **Паулюс Вертялка**, діляться набутим за кордоном досвідом, консультуючи інституції державного сектора Литви.

«СТВОРЮЙ ДЛЯ ЛИТВИ»: молоді спеціалісти повертаються додому

АНТАНАС МАНСТАВІЧЮС

Для мене бути громадсько-активним означає брати на себе відповідальність за свої рішення, за те, як ти впливаєш на свою країну і як ти сам у ній живеш.

Рута і Паулюс – двоє молодих литовців з міста Шяуляй, які вирішили використати новопосталі можливості після навчання в західних університетах. Розмовляючи з учасниками програми «Створюй для Литви», відчуваєш, що для них життя та пересування по Європі – чи за її межами – це не лише абстрактні слова, а швидше добре відома реальність. Така, в якій завжди знайдеться місце рідному краю.

Паулюс: робота для Литви в Литві

Відповідаючи на запитання, чого він навчився у США, куди переїхав жити разом із батьками 9 років тому, Паулюс передусім згадує зміцнілу любов до Батьківщини. Закінчивши в Америці середню школу, він обрав студії економіки та політичних наук в Іллінойському університеті в Чикаго – почасти й через те, щоб одного дня мати можливість на практиці застосувати набуті знання в Литві. При цьому серйозна робота почалася ще по той бік Атлантичного океану.

«В Америці я багато працював для Литви – як з Асоціацією литовських студентів Північної Америки, так і з балтійськими лобістськими організаціями. Тепер з'явилася нагода займатися тим самим, тільки в Литві. Для мене це була велика перевага. Я хотів повернутися та бути тут», – підкреслює він.

Заявку на участь у програмі «Створюй для Литви» Паулюс заповнив, уже перебуваючи в рідній країні, де він проходив практику в державній установі «Інвестуй у Литві». Під час практики Паулюс складав профілі інтересів потенційних закордонних інвесторів. Його привабиває можливість ще принаймні на рік залишитися на Батьківщині та випробувати себе в різних установах державного сектора.

Рута: можливість випробувати себе

Руті студії соціальної політики в Йоркському університеті у Великій Британії також допомогли поіншому подивитися на свої взаємини з Литвою. За кордон вона виїхала мало не спонтанно, прагнучи

ФОТОГРАФІЯ З ВІСНИКА АРХІВУ

змінити оточення після середньої школи. Діяльна Рута невдовзі стала головою литовської спільноти Йорка та неодноразово бачила на власні очі, як новоприбулі литовські студенти намагаються пристосуватися до нового оточення.

«Я не знаю анікого, хто б не розглядав хоча б найменшої можливості колись повернутися до Литви, – каже вона. – Немає такого, що люди виїжджають і зовсім відмежовуються».

Коли для Руті прийшла пора вирішити, що робити після навчання, родичі поквалили її взяти участь у програмі «Створюй для Литви». Після певних роздумів вона зважилася спробувати. «Я весь час знала, що мушу хоча б спробувати повернутися до Литви, – каже вона. – Я зрозуміла, що ця програма – мій шанс. Для мене це була можливість випробувати себе, працюючи в державному секторі Литви».

Рута стверджує, що бачить Литву як відкриту країну, в якій для ініціативних людей є багато можливостей проявити себе. «Якщо тільки маєш ініціативу, то можеш знайти «вихід» на будь-яку потрібну людину. Просто ідеальне середовище!», – захоплюється вона. За словами Руті, у Великій Британії, яка має вдвадцятьоро більше населення, досягнути чогось було б значно важче.

Знайомство з державним сектором Литви

Прагнучи стати учасниками програми «Створюй для Литви», Паулюс і Рута повинні були перемогти в конкурсі. 125 кандидатів претендували на 20 місць. Переможці отримали можливість протягом 12 місяців попрацювати у трьох установах державного сектора – по 4 місяці брати участь у кожному конкретному проекті, що їх зацікавив.

«Наша мета – якнайкраще пізнати державний сектор зсередини», – говорить Паулюс. Зараз він готує рекомендації творцям литовських кластерів на основі аналізу досвіду Скандинавії в громадській організації «Підприємлива Литва». Пізніше він відповідатиме за програму громадянського виховання в Центрі громадянського захисту Міністерства оборони Литви, після чого повернеться до програми «Інвестуй у Литві» та працюватиме у сфері інвестицій в «зелену» економіку.

«З конкретною інституцією нас пов'язує лише те, що ми консулюємо її з певного питання», – пояснює Рута, яка готує стратегію формування нової Ради з питань розвитку держави для адміністрації Прем'єр-міністра Литви. Пізніше вона перейде працювати до комітету соціальних справ та праці Сейму (парламенту) Литви, а завершить свій рік участі в програмі «Створюй для Литви» в Міністерстві соціального захисту та праці.

За словами учасників програми, їхня діяльність не обмежується лише роботою в установах державного сектора, за яку вони отримують звичайну зарплатню державного службовця. «Створюй для Литви» є для них також і платформою для підтримки різноманітних соціальних ініціатив. «Ми збираємо кошти на добродійні цілі, відвідуємо школи, передусім ті, які ми самі закінчували або в яких навчалися, – каже Паулюс. – Ніщо нас не обмежує, крім того, що маємо виконувати свою роботу».

Вітер змін

Молоді люди, які повернулися до Литви, не приходять, що все ще бачать чимало проблем на Батьківщині, проте з оптимізмом дивляться в майбутнє. «Принаймні я, повернувшись після 5 років, бачу великі зміни. Люди стають більш культурними. Думаю, це й через те, що суспільство стає відкритішим», – каже Рута, якій понад усе бракує довіри людей одне до одного і толерантності.

Для Паулюса найбільшою відмінністю між США та Литвою є те, що на Батьківщині й досі спостерігається песимізм та небажання вірити у власні сили. «Для мене бути громадсько-активним означає брати на себе відповідальність за свої рішення, за те, як ти впливаєш на свою країну і як ти сам у

ФОТОГРАФІЯ З ВЛАСНОГО АРХІВУ

ній живеш, – каже він. – Якщо ти сам песиміст, то тягнеш усіх донизу, аби й вони не пробували щось змінити, а це недобре».

«Повернувшись, ти маєш приклади, що може бути інакше, тож хочеш зробити так, щоб і тут було добре, – додає Рута. – Мене запитують, звідки в мене стільки бажання. Я відповідаю: я тут житиму. Зрештою, в моєму паспорті написано, що я – литовка. Хочу, щоб в інших країнах люди чули про Литву інформацію в позитивному ключі».

Рута і Паулюс впевнені, що більшість молодих людей, які виїхали з Литви, рано чи пізно знайдуть дорогу назад – і зроблять свій вагомий внесок у розвиток Батьківщини. При цьому вони не приховують, що одного дня також можуть знову вирушити кудись у далечінь – однак впевнені, що налагоджені ними зв'язки вже не розірвуться.

«Необов'язково бути в Литві, щоб працювати для неї», – стверджує Рута.

«Я весь час знала, що мушу хоча б спробувати повернутися до Литви, – каже Рута. – Я зрозуміла, що ця програма – мій шанс».

Ужупіс (або Заріччя) – це незалежна мистецька «республіка» в центрі Вільнюса, яка має свій гімн, прапор, конституцію, президента й уряд, а також сім мостів та особливого охоронця – Ангела Заріччя. Ця обитель митців, яку часто порівнюють із богемним паризьким Монмартром або Вільним містом Християнія в Копенгагені, давно вже стала визнаним осередком розвитку культури та місцем проведення найрізноманітніших мистецьких акцій. Саме в Ужупісі проходять фестивалі альтернативної моди, численні концерти та виставки, поетичні читання, перфоманси, а також власні зарічанські свята.

Республіка УЖУПІС – «несерйозна серйозність»

РІТЕ КУКУЛЬСКІТЕ

У радянські часи Ужупіс перебував у занепаді, набувши репутації одного з найнебезпечніших районів Вільнюса, – стверджує Томас Чяпайтіс, який уже багато років мешкає на Заріччі та обіймає сьогодні посаду Міністра закордонних справ Республіки Ужупіс. Із відновленням незалежності Литви дешеві помешкання Заріччя поступово почали заселятися художниками та іншими митцями. Ці люди відчували потребу змінити похмуре довкілля і, незважаючи на весь той негатив, що був у минулому, власними зусиллями відродити особливий вільний дух цього місця.

Перший крок було зроблено ще в 1998 році, коли художники, зібравшись разом уночі проти першого квітня, позамінювали вивіски, що «прикрашали» собою цей сірий район, – саме так в Ужупісі зненацька з'явилися магазин Harrod's та штаб-квартира НАТО. На ранок люди, які прийшли на роботу, раптом опи-

нилися в зовсім іншому просторі, – посміхається Томас Чяпайтіс. З того часу 1 квітня щорічно відзначається як День незалежності Республіки Ужупіс.

«Усі нас питали, чи це ми серйозно, чи несерйозно», – згадує Томас. Однак, на його думку, чіткої грані між серйозністю та гумором не існує. «Без гумору та щирої самокритичної усмішки не варто нічого й робити», – додає пан міністр. Тож і не дивно, що, ставши найавангарднішим районом Вільнюса, Ужупіс першим поквапився вступити до Європейського Союзу. Навесні 2002 року, з ініціативи теперішнього члена Сейму (парламенту) Литви Пятраса Ауштрявічюса, Ужупіс оголосив про своє приєднання до сім'ї держав-членів ЄС – на два роки раніше, ніж це зробила власне Литовська Республіка. Того ж таки 2002 року на Заріччі було врочисто відкрито бронзову скульптуру Ангела. З часом саме цей бронзовий ангелик, створений скульптором Ромасом Вільчяускасом, став символом Ужупіса.

Сьогодні громада Ужупіса активно бере участь у найрізноманітніших проектах, прагнучи співпрацювати з митцями з інших країн. Так, навесні 2012 року в приміщенні посольства Литви в Україні відбулася зустріч, у ході якої зарічанці познайомили українських художників і творчу інтелігенцію з феноменом Республіки Ужупіс. «Одна з найголовніших речей на Заріччі – це творчість. Тому ми докладемо зусиль, аби цей простір був якомога більш креативним і продуктивним, а наш досвід міг би бути застосований та розвинутий також і в Україні», – відзначає один з активних зарічан, куратор міжнародного проекту Інкубатора мистецтв Ужупіса Марюс Абрамавічюс Небойса.

Долучайся: <http://www.facebook.com/uzupis>

«Євроуж» – валюта Ужупіса, випущена в 2002 році з нагоди вступу Заріччя до ЄС

ФОТОГРАФІЯ КЕВІН ШІЛІНІС

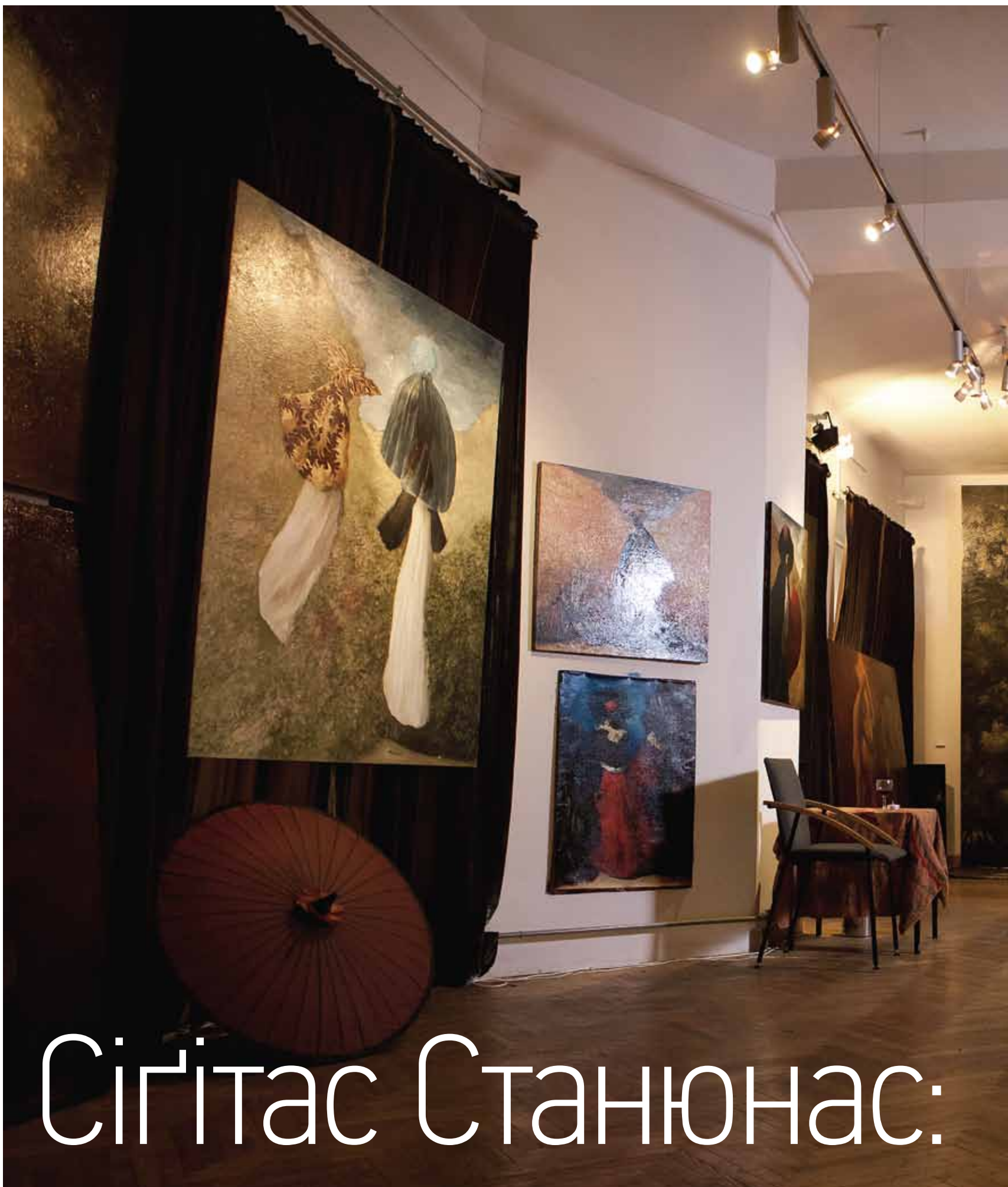
КОНСТИТУЦІЯ РЕСПУБЛІКИ ЗАРІЧЧЯ (ВИТЯГ)

1. Людина має право жити поруч з річкою Вілейкою, а Вілейка – текти поруч з людиною.
4. Людина має право помилятися.
6. Людина має право кохати.
7. Людина має право бути нелюбою, але це необов'язково.
8. Людина має право бути невідомою та незнанною.
15. Людина має право сумніватися, але не зобов'язана.
16. Людина має право бути щасливою.
17. Людина має право бути нещасливою.
18. Людина має право мовчати.
19. Людина має право вірити.
20. Людина не має права чинити насильство.
21. Людина має право усвідомлювати свою мізерність і свою велич.
34. Людина має право не бути зрозумілою.
38. Людина має право не боятися.

Не перемагай

Не боронися

Не здавайся

Сігітас Станюнас:

Роботи художника **Сігітаса Станюнаса**, що зачаровують уяву, народжуються як симбіоз різних мистецтв — живопису, музики й танцю. Тому в творчій майстерні художника поруч з картинами, які він малює на мольберті, безліччю пензлів та упаковок різнобарвних фарб стоїть також і музичний програвач, з якого лунають найрізноманітніші мелодії з усіх куточків світу.

ДОНАТАС ПУСЛІС

важливо любити
те, що робиш

Сігітас люб'язно запрошує шанувальників свого мистецтва до творчої майстерні, яка знаходиться в самому серці історичної частини Вільнюса: на вулиці Бернардіну. Білі стіни приміщення прикрашають надзвичайної краси картини Сігітаса, що своїми дивовижними кольорами ніби притягують відвідувачів, розкриваючи перед ними нескінченні фантазії. Сігітас згадує, як нелегко йому було організувати студію в цьому місці – знадобилася допомога не лише його друзів, але й студентів та інших волонтерів.

ФОТОГРАФІЯ ТОМАС КІПЧОС

Упродовж багатьох років я шукав своєї мови, якою міг би проявити себе. А як ти її знаходиш, то найбільша радість приходить тоді, коли цю мову розумієш не тільки ти сам, але й інші.

Сігітас пише технікою багатощарового живопису, який дійшов до наших днів як спадщина великих майстрів часів Ренесансу. За його словами, натхнення подекуди так захоплює, що забуваєш навіть про час.

Натомість тепер тут працює як постійно діюча студія художника, так і цілий будинок мистецтв, у якому реалізуються міждисциплінарні мистецькі проекти, що об'єднують живопис, музику, відеоінсталяції та перфоменси.

Гостями творчої майстерні Сігітаса були такі всесвітньо відомі зірки, як Стінг, його гастрольний партнер і гітарний віртуоз Домінік Міллер, лауреат премії Grammy і саксофоніст Кенні Джі, або члени легендарної російської рок-групи «Акваріум». Відомі виконавці залюбки вливаються в творчі процеси С. Станюнаса. Під їхню музику Сігітас малює, а коли якісь картини не вдається завершити під час творчої зустрічі, вони терпляче очікують наступного побачення художника з музикантом. Таким чином досягається гармонія між живописом та звуком, а іноді, коли запрошуються професійні танцюристи, також і поміж живописом та рухом.

Сігітас пише технікою багатощарового живопису, який дійшов до наших днів ще з часів Ренесансу. Яскравими барвами створюються загадкові сади з таємничими пластичними істотами. Прагнучи знайти для них необхідний відтінок, художник подекуди накладає кільканадцять шарів різних фарб. На думку С. Станюнаса, мрія кожного митця полягає не лише в тому, щоб продовжити традиції, котрі склалися протягом століть, але й віднайти свою власну, самобутню мову, що дозволить стати винятковим. «Упродовж багатьох років я шукав своєї мови, якою міг би проявити себе. А як ти її знаходиш, то найбільша радість приходить тоді, коли цю мову розумієш не тільки ти сам, але й інші», – пояснює художник сутність своєї творчості.

Сігітас стверджує, що малює з 9 років, однак, навіть розмінявши п'ятий десяток, усе ще прагне вдосконалитися. «Для художника не досить лише оволодіти технікою, важливу роль відіграє й серце», – розкриває таємницю творчості митець. Він зазначає,

що дуже важливо любити те, що робиш. «Протягом останніх 10 років я організував безліч виставок та перфоменсів у різних країнах. Часом і сам дивуюся, як усе встигаю, проте я дійсно дуже це люблю й цим живу», – каже С. Стасюнас.

Виставки робіт художника проводилися у Франції, США, Бразилії, Тайвані, Індонезії та, звичайно, в Україні. При цьому твори Сігітаса придбали такі відомі особистості, як держсекретар США Гілларі Клінтон, а королева Нідерландів Беатрикс, високо оцінивши виставку художника в Роттердамі та його внесок у розвиток двосторонніх культурних стосунків між Литвою та Нідерландами, навіть відзначила Сігітаса Командорським хрестом ордена Орансько-Нассауської династії.

У творчості художника помітні яскраві відбитки різних культур. Адже Сігітас часто пише свої роботи в чарівних закуточках світу, де має можливість заглибитися в місцеву культуру. Зокрема, митець довгий час гостював на острові Ітапарика біля берегів Сальвадору. Цей острів – перший, куди конкістадори почали привозити чорношкірих рабів. Там і досі по-особливому відчувається старовинна культура Африки. Натомість під час подорожей по Тайваню Сігітас черпав натхнення з багатої цивілізації старого Китаю. Між іншим, тривалий час митець просто відмовлявся виставлятися у художніх галереях, обираючи для своїх виставок зовсім нетрадиційні для мистецтва території: наприклад, поруч з оборонною стіною та фортифікаційними спорудами Старого Вільнюса або в ризькому Арсеналі. Якось Сігітас влаштував свою виставку навіть у залах обсерваторії. «Я шукав контекст для ще більшого розширення своїх творів», – пояснює митець.

Виставки робіт С. Стасюнаса неодноразово організовувалися і в Україні. На запитання, як це сталося, художник відповідає: «Усе почалося зі студії в Ужупісі. Створений цикл картин відкрив ширші можливості представити свою творчість не лише в Литві, але й в інших країнах. Тож я попросив одну людину, яка мріяла стати арт-менеджером, поїхати до Києва». Сігітас придбав йому квиток на автобус, дав грошей на оренду помешкання і попросив разом з каталогом робіт відвідати місцеві галереї, зокрема, добре знаний центр сучасного мистецтва «Совіарт». Зі слів Сігітаса, Україну він обрав не випадково – адже її та Литву пов'язують глибокі історичні зв'язки, сформовані впродовж століть. Окрім цього, Україна відома й своїми мистецькими галереями високого рівня.

Першу свою виставку на українській землі Сігітас влаштував 2005 року в галереї «Совіарт». Пізніше були виставки в одеській галереї «Морська» та в Лівадійському палаці у Криму. Перед тим можна згадати і друге повернення до Києва, під час якого в Українському домі був організований перфоменс з презентацією робіт художника, в якому брали участь відомі виконавці сучасної литовської музики.

Сігітас радіє з можливості робити виставки на чужині: «Це дає шанс подивитися, як інші культури сприймають та розуміють твої роботи». Адже, на думку художника, крізь мистецтво, ніби крізь діамант, віддзеркалюється вся культура.

Сігута Ах – добре відома в Литві художниця та письменниця, яка пише казки для дітей. «Мене часто називають найбільш несерйозною литовською художницею, а фраза «Нічого серйозного» є моїм кредо», – каже Сігута. Коли ж авторка розповідає про своїх улюблених персонажів, то підкреслює – найголовніше, щоб вони були крилатими. «Вирощуючи» крила своїм корівкам, котикам чи овечкам, художниця прагне нагадати про те, що піднесений стан знаходиться всередині нас, а «розбудити» його можна за допомогою усмішки, лагідності, доброї справи та краси.

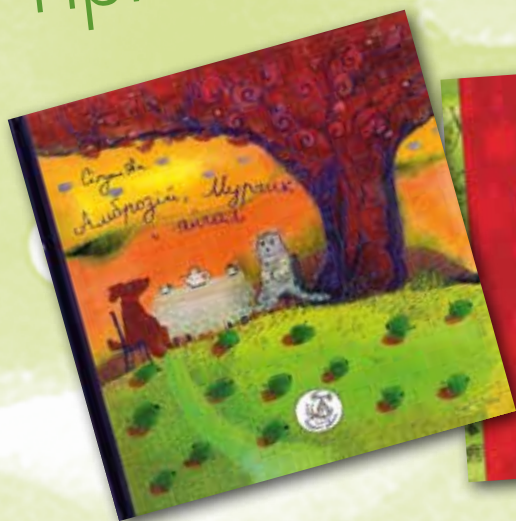

ФОТОГРАФІЯ З ВІДСІЛНОГО АРХІВУ

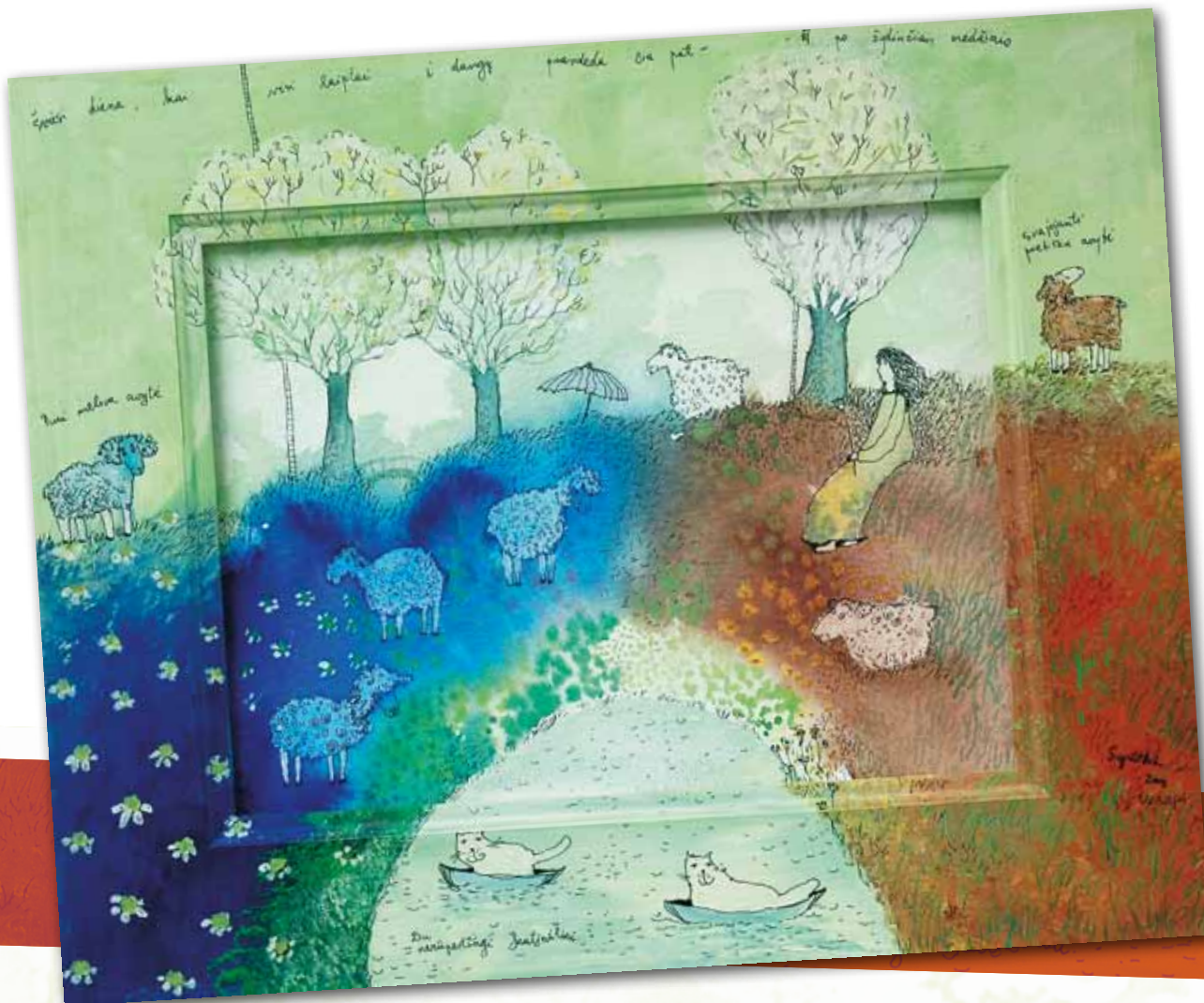
Крилата
творчість

Сігута Ах

приносить радість українським дітям

Ілюстровані Сігута Ах книжки та листівки видає видавництво «Неко рімто» (у перекладі з литовської – «Нічого серйозного»), керівником якого є її друг Арвідас Верецкіс. Сама ж художниця, за її словами, вже понад одинадцять років працює у видавництві музою. Видавництвом видано багато листівок та малюнків авторки, а також близько двохсот чудових книжок для дітей, автори яких – відомі в усьому світі письменники та художники. З «Неко рімто» тісно пов'язана й освітня діяльність Сігута Ах. Зокрема, просто над видавництвом відкрилася дитяча творча майстерня «Човни мистецтв», двері якої завжди відчинені для кожного, хто полюбляє читати, фантазувати, бажає творити чи випробувати свої здібності. В майстерні проводяться зустрічі юних читачів з литовськими письменниками, які пишуть книжки для дітей та молоді, пізнавальні семінари та уроки акварельного живопису.

Вперше Сігута Ах відвідала Україну декілька років тому, взявши участь у Львівському міжнародному дитячому форумі видавців – одному з найбільших свят дитячої книги. Відтоді співпраця художниці з Україною продовжується, а одним з найвагоміших її результатів стала написана та ілюстрована Сігута Ах дитяча книжка «Амброзій, Мурчик і янгол», яку було презентовано на Львівському міжнародному дитячому форумі видавців 2011 року в українському перекладі. До речі, в самій Литві цей твір був визнаний найгарнішою книжкою для дітей. Художниця розповідає, що всі книжкові фестивалі, на яких їй доводилося гостювати, дуже різняться між собою, однак головне, що їх усіх об'єднує – це сповнені ен-

тузіазму організатори та захоплені відвідувачі, які з широчен зацікавленістю беруть у них участь. «Ця атмосфера зіграє душу та мотивує знову відвідувати гостинні українські міста», – запевняє художниця.

Говорячи про співпрацю між Литвою та Україною в галузі культури, Сігута відзначає, що вона зустрічала в Україні багато талановитих мистців, творчість яких, без сумніву, могла би зацікавити литовську аудиторію. Отже, подібне співробітництво здатне збагатити обидві сторони. Недаремно посольство Литви в Україні розвиває зараз дедалі більше проєктів у сфері культурного обміну між двома країнами. Зокрема, Сігута Ах дуже втішена останнім досягненням – за підтримки Центру міжнародних програм Литви, видавництва «Неко рімто» та майстерні «Човни мистецтв» в 2012 році на Вільнюський книжковий ярмарок змогли приїхати відразу чотири відомі митці з України: популярна дитяча письменниця Леся Вороніна, дві художниці-ілюстраторки її книжок Катерина Білетіна та Катерина Штанко, а також лялькарка Олена Терехова. У приміщенні видавництва «Неко рімто» вони презентували виданий литовською мовою дитячий детектив Лесі Вороніної «Суперагент 000», що викликав насправді жвавий інтерес до себе з боку литовської аудиторії.

Українською мовою перекладено також і дитячі книжки двох інших литовських авторів: Кястутіса Каспаравічюса «Садівник Флоренціус», «Білий слон», «Заєць Морквус Великий» та Вітаутаса В. Ландсбергиса «Любов коня Домінікаса» та «Мишка Зіта».

«Вирощуючи» крила своїм корівкам, котикам чи овечкам, художниця прагне нагадати про те, що піднесений стан знаходиться всередині нас, а «розбудити» його можна за допомогою усмішки, лагідності, доброї справи та краси.

Величезна частина України понад 200 років – з першої половини XIV ст. до Люблінської унії 1569 р. – управлялася безпосередньо з Вільнюса, входячи до складу Великого князівства Литовського (ВКЛ). Навіть попри те, що згодом ми ще два століття жили в спільній державі (Речі Посполитій), «литовський» період, можна сказати, хронологічно є пропорційним до інших періодів історії України: часів Київської Русі, «польської» епохи (1569-1795 рр.) або «російського» двохсотліття XIX-XX ст. Проте ані за критерієм уваги до себе з боку істориків, ані за історичною пам'яттю суспільства «литовська доба» не може зрівнятися з іншими згаданими періодами. Часто-густо і в написаних раніше, і в тих, що пишуться в наш час, працях з історії політики та культури України майже немає згадок про Велике князівство Литовське.

На початку XIII століття син литовського князя Гядімінаса Любарт (1300-1383 рр.) одружився з дочкою галицько-волинського князя Агрипиною та розпочав будівництво мурованого Луцького замку. Після обрання 1340 р. Любарта великим князем галицько-волинським столицю князівства було перенесено з Володимирів до Луцька.

Погляд з Вільнюса на Україну

доц., д-р ГЕНУТЕ КІРКЕНЕ,
проф., д-р АЛЬФРЕДАС
БУМБЛАУСКАС

*статтю підготовлено на основі
передмови до видання «Україна:
литовська доба 1320-1560»

Це можна пояснити, насамперед, впливом російської історіографії: в ній не видно історичної суб'єктності не тільки України, але й ВКЛ. У свою чергу забуття історії ВКЛ зумовило прагнення царської Росії бачити в цьому просторі лише російські землі та «південно-західні» або «північно-західні» краї. Радянський Союз перейняв цю традицію ігнорування спадщини ВКЛ, перетворивши свою історію на історію Московської держави, а на просторах ВКЛ дозволив бачити тільки орієнтовані на Схід історії «братніх народів» (українців та білорусів). Накінцями радянським режимом концепція відносин ВКЛ та України, яку можна стисло зобразити у вигляді схеми «загарбання – зусилля до звільнення – визволення», непомітно прижилася в історичній свідомості українців, ставши ще одним бар'єром на шляху до актуалізації історії ВКЛ в Україні.

Щоправда, патріарх та класик української національної історіографії Михайло Грушевський у чет-

вертому томі своєї багатотомної «Історії України-Руси» (присвячену історії України з 1340 р. до Люблінської унії) докладно говорив про «окупацію» з боку Литви та Польщі, ввівши до історіографії поняття «литовсько-польської доби». На перший погляд, славетний науковець цим поняттям ніби погоджується з тими істориками, які відносять історію ВКЛ до Польщі вже від часів Кривської унії. Проте Грушевський мав на увазі інше. Річ у тім, що чимала й багата частина України, а саме Галич зі Львовом, уже в 1-ій половині XIV ст. потрапила до складу не Великого князівства Литовського, а Польщі. Крім того, і сам Михайло Грушевський в історії України XVI ст. відводив значно вагомішу роль власне ВКЛ, даючи, таким чином, оцінку політичному впливові Литви в порівнянні з Польщею: саме Вільнюс (Вільно), а не Москва чи Краків згуртував українські землі, отже – не тільки Москва, а й Вільно було спадкоємцем Київської Русі.

У XIV–XVI ст. Луцький замок був головною резиденцією литовських князів на Волині. Коли в 1321 році під час війни з литовським князем Гядімінасом (Гедиміном) загинув останній князь із династії Рюриківичів Георгій, місто Луцьк увійшло до складу Великого князівства Литовського (ВКЛ). Після підписання 1569 р. Литвою та Польщею Люблінської унії Луцьк разом з Волинню відійшов до Польщі.

Однак Грушевський не бачив у цій державі нічого українського: «в процесі формування ВКЛ наші землі та наш народ відігравали другорядну роль: основу ВКЛ становили литовські й білоруські племена – руський елемент, що створював ВКЛ, був не українським, а білоруським». І схоже, що саме з цього твердження походить поширена думка про литовців як «найкращих окупантів», які були аж настільки хорошими, що не залишили жодного сліду в історії України.

Отже, навіть у сучасній історіографії, що прагне позбавитися традицій советизму, в українській історичній культурі «литовська доба» ніяк не може зрівнятися з іншими століттями та процесами, які, на думку українців, зумовили їхню ідентичність: спротивом Росії та Радянському Союзу, козацькою добою й війною козаків з Польщею, зрештою – добою Київської Русі. Більше того, здавна повелося так, що при згадці Вільна в пам'яті спливає, передусім, образ міста Тараса Шевченка, в якому великий український митець у 1829–1831 роках навчався живо-

пису. З такими думками ми й почали готувати книгу «Україна: литовська доба 1320–1569» (видана 2008 р. українською мовою, 2009 р. – литовською).

При цьому, дивлячись із Вільнюса, достатньо лишень окинути швидким поглядом українські землі, щоб відзначити: в «литовських» землях України ще протягом «литовської доби» тривалістю в двісті років було створено чимало речей, які можна вважати частиною спадщини не тільки України, але й усього Великого князівства Литовського. Насамперед, звісно, йдеться про пам'ятки Волині та Поділля: знаменитий Луцький замок, що пам'ятає литовських князів Любарта, Вітаутаса Великого (Вітовта) та Свидригайла, а також Володимирський, Кременецький, Кам'янець-Подільський, Острозький, Олеський, Дубенський замки та храми. Досить часто цю спадщину «литовської доби» вкривають пізніші культурні нашарування, проте і в період після Люблінської унії, коли українські землі вже не належали безпосередньо ВКЛ, вельможі та князі литовського походження розбудовували

У 1429 р. великий князь литовський Вітаутас (Вітовт, 1350–1430 рр.) скликав у Луцькому замку з'їзд усіх правителів Європи, в якому взяли участь король польський Ягелло (Ягайло), імператор Священної Римської імперії та король угорський Сигізмунд Люксембурзький, московський, тверський, рязанський великі князі, послы Данії, Молдови, Золотої Орди та ін.

«Вітаутас Великий на Луцькому з'їзді». Автор картини Йонас Мацявічюс, 1934 р. Картина зберігається в Президентському палаці Литовської Республіки. У центрі картини стоїть імператор Сигізмунд Люксембурзький, праворуч від нього – князь Вітаутас із дружиною Юліяною, ліворуч сидять дружина імператора Барбара, дружина польського короля Софія та сам Ягелло.

Костянтин Острозький (1460–1530 рр.) був першим в історії великим гетьманом ВКЛ. Незважаючи на вірну службу переважно католицькому уряду ВКЛ (князь провів 33 битви, з яких лише в двох зазнав поразки), К. Острозький залишався православним та щедро підтримував розбудову православних церков і шкіл. У самому тільки Вільнюсі він перебудував православний собор Пречистої Богоматері та звів 3 муровані церкви: Св. Миколая, Воскресіння (не збереглася) та Св. Трійці біля Острої брами. За видатні заслуги князя Костянтина поховано в Києво-Печерській лаврі.

Кругла башта Острозького замку. У XIV–XVII ст. замок, який розташований у сучасній Рівненській області, був головним осередком династії Острозьких – славетної руської родини ВКЛ. Верхню частину башти в стилі Відродження облаштував у XVI ст. князь Костянтин Острозький.

резиденції в своїх, придбаних за «литовської доби», володіннях. Найвизначніші приклади: містечко Олика Радзивиловичів та Млинів Ходкевичів на Волині, а також резиденції Сангушків Заславль, Славути, Підгірці. Все це чудово ілюструє зв'язки між народами та регіонами ВКЛ. Насмілимося припустити, що про цю спільну спадщину було відомо й раніше, нехай і фрагментарно, як в самій Литві, так і «литуаністам» в Україні.

Однак, що стосується «прочитання» Києва, то й литовські, й українські фахівці мусили розпочинати його заново. Ми знали, що в часи Київської Русі центр міста здійснювався на пагорбах поміж сучасною Андріївською церквою, Софійським та Михайлівським соборами, а також те, що стародавній Київ було зметено монгольською навалюю. Проте ми не знали, а ніхто й не акцентував на тому уваги, що в часи ВКЛ Київ відновився на Подолі, тобто в Нижньому місті, над яким височів утрачений на сьогодні «Литовський замок» з 18 вежами. Іншого центру Києва довгий час узагалі не існувало; весь Київ «литовської доби» – це й був, власне, Поділ. Це визнав і великий литовський князь Олександр 1494 р. (за іншими даними – 1497 р.), коли надав Києву Магдебурзьке право самоврядування міста. Ратуша, що стояла на Подолі, на довгий час стала епіцентром київського міського життя. З іншого боку, відновився – хоча й лише як частина церковних володінь – і Верхній Київ. Адже відомо, що і в Києво-Печерській лаврі був руський пантеон ВКЛ, у якому, зокрема, похований князь Костянтин Острозький та шанована до сьогодні праведна діва литовського походження Юліана Гольшанська.

Інша річ, що як для українця, так і для литовця було чимось геть новим віднайти сформоване в XIV ст. «руське місто» у Вільнюсі, про українськість якого

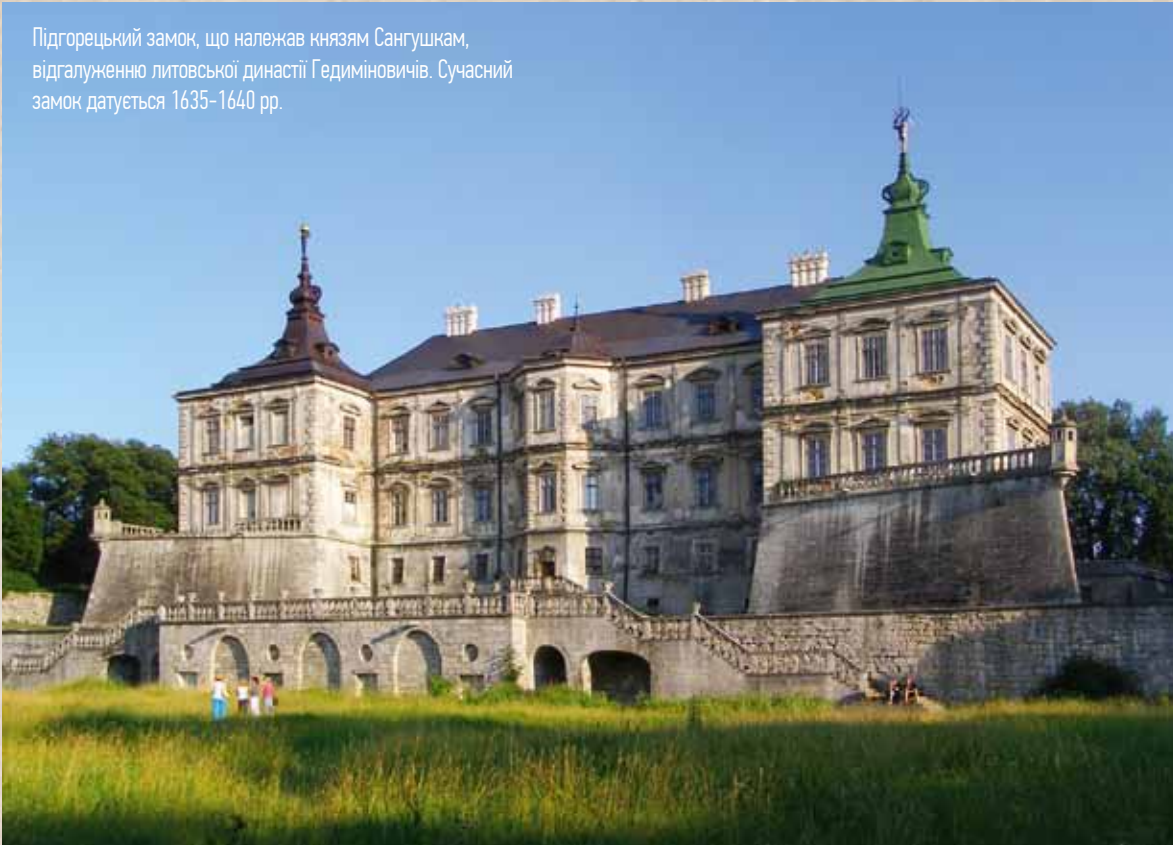
поки що нагадує тільки віддана греко-католицькій конфесії церква Св. Трійці (нині znana як «українська»). Адже саме тут Костянтин Острозький будує православні церкви та споруджує майбутню кафедру й резиденцію Київських греко-католицьких митрополитів, а від його прізвища виводять навіть назву одної з найвизначніших пам'яток Вільнюса – Острої (Гострої) брами.

З іншого боку, пам'яті українців про Литву як про «найкращого імперіаліста в історії України» нічим не поступається і «спомини» литовців про «державу від моря до моря». Адже це також було лишень гучним твердженням, ненаповненим змістом, а особливо сюжетами спільного буття. Найцікавіше те, що походження цього литовського уявлення також безпосередньо пов'язане з Україною. Як відомо, основи національної ідентичності литовців заклав великий литовський поет Майроніс, а створена ним концепція про славні часи князя Вітаутаса стала кульмінацією литовського національного міфу. При цьому сам Майроніс навчався в Київському університеті й вивчав історію ВКЛ у видатного історика Володимира Антоновича. Після своїх коротких студій Майроніс написав першу стислу історію Литви, в якій і було сформульовано популярну й донині «велику оповідь» про героїчний період литовської держави: про державу від Балтійського до Чорного моря, яка, отже, містила в собі й Україну. Проте сучасні литовці, досі повторюючи оповідь про «епоху героїв» і про коней Вітаутаса, яких той напував у Чорному морі, про спадщину ВКЛ в Україні знають напрочуд мало і уявляють її собі дуже туманно. Адже у міжвоєнний час нам доводилося лише здалеку оплакувати навіть свою давню столицю м. Тракай та й сам Вільнюс, оскільки вони опинилися в складі Польщі. Пізніше ми вже могли подумки заблукати до Криво

Існує гіпотеза, що слов'янська назва вільнюської Острої брами (лит. Аушрос вартай), де зберігається ікона Пресвятої Діви Марії, яка вважається чудотворною, походить від імені князя Костянтина Острозького. Автор ікони невідомий, проте одна з легенд свідчить, що князь ВКЛ Альгірдас (Ольгерд, 1296–1377 рр.) привіз її зі свого походу на Крим.

Підгорецький замок, що належав князям Сангушкам, відгалуженню литовської династії Гедиміновичів. Сучасний замок датується 1635-1640 рр.

У 1494 р. (за іншими даними – в 1497 р.) великий князь литовський Олександр (1461-1506 рр.) надав Києву Магдебурзьке право самоврядування. Під кінець життя, у 1501-1506 рр., Олександр став також і королем польським.

чи Ліди на теренах сучасної Білорусі, проте Україна й тоді лишалася за межами цих історичних спогадів. Тому пошуки спадщини ВКЛ вже в наш час ми й назвали пошуками «Забутої Литви».

Ця робота була розпочата ще 1988 року з низки передач Національного телебачення Литви, в яких ішлося про Крево, Несвіж, Гродно, Новогрудок, трохи пізніше в циклі телепередач «Таємниці буття» (ведучі проф. Альфредас Бумблаускас та проф. Едвардас Гудавічюс) з'явилося також і Підляшшя (Супрасль, Тикоцин, Бяла, Кодень). А у 1998-1999 рр. подібним чином було «віднайдено» й Україну та створено 12-серійний телецикл про сліди ВКЛ на українській землі (Луцьк, Кременець, Кам'янець-Подільський, Олика, Олесько тощо), а на основі зроблених передач видано DVD-диск «Забута Литва: Україна» (2007 р.), а також компакт-диск «ВКЛ на європейському шляху» (2008 р.). Слід зазначити, що по шляхах спадщини ВКЛ сьогодні вже створюються туристичні маршрути, видаються нові альбоми тощо, проте іноді здається, що палиця наче перегинається в інший бік: коли в Україні бачать не «Забуту Литву», а «Велику Литву». Й тоді знову актуалізується не раз порушване під час передач «Таємниці буття» питання: що робити зі слідами Литви за кордоном, яким є співвідношення місцевих українських та литовських «акцій» у цих об'єктах і шарах спадщини, що їх ми визнаємо за спільні.

Як уже зазначалося, в Україні є регіони, які ніколи не входили до складу литовської держави. При цьому, навіть говорячи про ті землі, які безпосередньо належали до ВКЛ, слід згадати про складний цивілізаційний характер цієї держави: створили її давні литовці, але грамоти їх навчали давні українці та давні білоруси (предків яких ми сьогодні називаємо руськими або русинами), і саме з ними нам сьогодні

належить ділити Литовську метрику та Литовські статuti, а також литовські літописи, що писалися найчастіше руською мовою. Отже, відкриваючи сторінки забутої історії Великого князівства Литовського, ми бачимо, що жоден з його «нащадків» не може одноосібно привласнювати спадщину тої багатонаціональної держави, при цьому не менш хибно було б і забувати про неї.

Однак іще більш важливим є інше питання: а чи додає ідея «Великої Литви» литовцям віри не лише у власне минуле, але й у сьогодення? Адже в наші дні дуже часто чути зойки й запитання: як ми з таких великих перетворилися на таких малих?! Ця зневіра егоїстична, оскільки в старій Литві литовці все ще бачать лишень самих себе. Натомість Велике князівство Литовське стало колискою не тільки для Литви, але й для Білорусі, а також України. А хіба ж комусь спаде на думку, що Україна – це мала країна?! Отже, ВКЛ нікуди не поділося – ми всі й досі є тут, поруч один одного; треба тільки вийти із забуття, позбувшись історичних химер різного штибу.

Соціолог Зенонас Норкус у своїй праці «Непроголошена імперія» пише: багато давніх імперій загинули, залишивши про себе згадку як про тюрму народів, а ті, що не загинули, перетворилися на плавильні казани народів. Такі процеси плавлення відбувалися і у ВКЛ, причому особливо важливим тут був чинник польської мови. Проте ці процеси скінчилися не загальною полонізацією, а утворенням кількох сучасних націй (литовців, білорусів, українців). Тому Велике князівство Литовське увійшло в історію не як тюрма народів або плавильний казан, а як колиска народів, що є, на думку Норкуса, найважливішою особливістю імперії ВКЛ.

В ім'я історичної справедливості слід додати, що, хоча після Люблінської унії 1569 р. українські

У сучасних євроінтеграційних процесах європейський досвід історії ВКЛ відкривається по-новому та по-справжньому актуально. А вже Литва вже повернулася до родини європейських країн, а в Україні проводиться відповідна політика.

Тракай — місто, де промовляє історія

Замки міста Тракай, які пам'ятають XIV століття, є одним із найвідвідуваніших туристичних об'єктів Литви. Найбільш вражаючий острівний замок у Тракай, оточений водами озера Гальве, збудував разом зі своїм батьком великий князь Литви Вітаутас (Вітовт). Славні часи Вітаутаса і дотепер пам'ятають караїмська та татарська спільноти Литви, пращури яких на запрошення князя переселилися з Криму в Тракай та вірно служили в особистій варті князя й замку.

Кажуть, що саме караїми навчили литовців засолювати огірки. А також познайомили їх зі своєю національною стравою — кібінами, не скуштувати яких під час перебування у Тракай просто неможливо.

Більше інформації: www.trakai-visit.lt

www.Lithuania.travel

Кухня Беати

Книжки якої посідають найвищі сходинки в списках найбільш продаваних, діляться з читачами своєю пристрасною готувати їжу й розповідає про особливості традиційної литовської кухні.

ФОТОГРАФІЯ З ВЛАСНОГО АРХІВУ

Перші мої спроби змінити кар'єру та писати про їжу датуються тим часом, коли я почала виношувати свою доньку. Саме тоді я замислилась над тим, чим я зможу займатися й що робитиму, коли матиму дітей і більше не зможу щохвилини літати з Лондона, де знаходиться наша домівка й мешкає мій чоловік.

Після довгих роздумів про справжнє своє покликання я зрозуміла, що інша справа, яку я люблю так само, як і спілкуватися, вчитися та писати, або ж просто розповідати та слухати різні історії, – це кухар-

ство. Ще з дитинства ставлення до їжі в нашій сім'ї було вельми серйозним. Я чудово пам'ятаю ковбаси, які були розвішані в нас на горищі, квашену капусту, що її робила бабуся, домашні ковбаски та сік з домашніх яблук і помідорів. Мені не треба було повному відкривати для себе задоволення, яке дарує смак різних страв.

Традиційна литовська кухня значною мірою визначена самою природою. Вона славиться житнім хлібом, лісовими ягодами та грибами. Якщо виді-

ляти якісь особливі продукти, з-поміж овочів варто відзначити картоплю, кріп, буряк; серед м'ясних продуктів – курятину та свинину, а такі молочні продукти, як білий сир з тмином, кефір та сметана заслуговують на особливу увагу. Моя подруга-англійка, яка є шеф-кухарем, жартує навіть, що вся їжа перетвориться на литовську, якщо тільки додати кропу та сметани.

З усіх литовських страв, якими я частую своїх друзів в Англії, найбільшим успіхом користується

червоний борщ. Іноді я готую його зовсім без м'яса, а заради потрібного смаку використовую томатну пасту та бальзамічний оцет. Також дуже популярними є голубці. В фарш для них я кладу багато овочів та обираю савойську капусту. Знаю, що обидві ці страви є також популярними і в українській кухні.

Останнім часом я помічаю, що литовці потроху вбирають у свою кухню нові смаки та інгредієнти. Якщо 20 років тому пасифлори та артишоки знані були лише в колі гурманів, то сьогодні всі вміють

Останнім часом я помічаю, що литовці потроху вбирають у свою кухню нові смаки та інгредієнти.

Кількість продуктів розрахована на один пиріг, який випікатиметься у формі розміром 20-24 см.

ДЛЯ ТІСТА:

- 120 г пшеничного борошна;
- 80 г ціЛЬНОзернового житнього борошна;
- велика щіпка солі;
- 100 г масла;
- 80 мл (біля 6-7 ложок) води.

ДЛЯ НАЧИНКИ:

- 200 г звареної гречаної крупи;
- 20 г масла;
- 1 невелика цибулина;
- 50 г грудинки холодного копчення;
- 2 яйця;
- 150 мл молока;
- жменька кропу.

Приготування пирога:

1. Борошно необхідно просіяти через сито. На ситі залишаться висівки – додайте їх назад до миски з борошном.
2. Додайте до борошна велику щіпку солі та натріть на грубій терці масло.
3. Покришіть пальцями грудки масла та розітріть їх з борошном так, щоб було схоже на купку великих крихт.
4. Підготуйтеся однією рукою місити тісто, а іншою – доливати воду. Добре все замісіть, а потім стисніть рукою все в одну грудку. Якщо тісто не зліплюється в одну грудку, посипте його ще водою.
5. На посипаній борошном дошці розкачайте тісто та покладіть його у форму для випікання. Обріжте краї та поставте тісто на півгодини в холодильник або на 10 хв. у морозильну камеру.
6. Після того як тісто схололо, постеліть на нього папір для випікання та насипте баласт (гороху, кvasолі чи монет) для того, щоб тісто під час випікання не зморщилося й не втратило своєї форми. Далі поставте його на 15 хв. випікатися в духовці при температурі 190 °С. Потім вийміть тісто, зніміть непотрібний уже баласт і допечіть тісто. Загалом процес випікання має тривати 25-30 хвилин.
7. Готуючи начинку, дрібно наріжте грудинку та підсмажте її так, аби потік жир, потім докладіть масла й обсмажте на ньому дрібно нарізану цибулю, щоб та розм'якла.
8. Підсмажену грудинку та цибулю перемішайте зі звареною гречкою.
9. Яйця легенько збийте з молоком, процідіть (щоб «виловити» тверду частину білка, яка тримає жовток і ніколи добре не випікається). Досипте посіченого кропу та помірно все посоліть.
10. У форму з випеченим тістом покладіть гречану начинку, поверх того вилийте збиті з молоком яйця та поставте випікатися в нагріту до температури 160 °С духовку на 35-40 хв.

готувати суші, відвідують численні винні магазини та крамнички італійської їжі у Вільнюсі. Так само Литву нещодавно охопила й тенденція до вживання здорових і екологічних продуктів, вирощених чи виготовлених дрібними виробниками. Нині всі великі торгові центри мають спеціальні відділи, де продається саме така продукція.

В Україні я була лише одного разу, проте зауважила там і на вулицях, і на місцевих кухнях дуже

багато близьких до Литви речей. Тому хочу поділитися з читачами знайомим для української кухні рецептом гречаного пирога на литовський лад. Для мене цей пиріг – велике відкриття. Основа, яка тримає випічку з ціЛЬНОзернового житнього борошна, є надзвичайно крихкою, хрусткою й дуже «земною». А начинка пирога готується з цибулі та шкварок з грудинки, плюс додаємо ще трошки кропу й скріплюємо все яйцем із молоком.

БІПЛАН

Барabanщик «Біплана»
Олександр з українським
гітаристом Енвером Ізмайловим.

«Біплан» часто гостює в Україні. Останнього разу в Києві гурт презентував свій новий російськомовний альбом «Плюс/Мінус». Зліва направо: гітаристи Олег та Серж, вокаліст Макс.

рок-гурт поза рамками

«Біплан» – це один з найтитулованіших музичних гуртів Литви, що презентує свою творчість по всій Європі. Не є винятком і Україна, яку колектив нещодавно відвідав зі своїм новим російськомовним альбомом «Плюс/Мінус».

ДОВІЛЕ ШУКІТЕ

Хлопці невдовзі зрозуміли, що не варто ганятися за модою й набагато легше виразити себе рідною мовою.

У складі рок-гурту «Біплан» четверо друзів: вокаліст Макс Мельман, гітаристи Олег Алексеев та Серж Грей, а також ударник Олександр Казакевич. Група була заснована 17 років тому, коли, за словами її лідера Макса, хлопцям ще бракувало навіть елементарних навичок гри, однак вони вже бачили себе на сцені.

Музичний успіх

Перший концерт новоспеченого гурту відбувся в 1995 році, коли відомі на той час рок-групи «Мерлін» та «Шяурес кріптис» запропонували «біпланам» виступити в них на розігріві. «Для нас то був серйозний виклик, а разом і сповнення нашої мрії. Ми відіграли 4 пісні, після чого зрозуміли, що більше не хочемо сходити зі сцени», – згадує гітарист «Біплана» Олег.

І заповітні бажання музикантів незабаром здійснилися. В 1997 році вийшов дебютний альбом гурту Banzai («Банзай»). До речі, він і до сьогодні

лишається єдиним англomовним альбомом «Біплана». За словами Олега, хлопці невдовзі зрозуміли, що не варто ганятися за модою й набагато легше виразити себе рідною мовою, яких у гурті відразу дві – литовська та російська. Другий альбом Vraškęs («Полуниця») вийшов литовською, а найпопулярніший його сингл «Лабас рітас» («Добрий ранок»), за твердженням Макса, напрочуд природно зазвучав також і російською. Незабаром гурт дебютував і на російськомовному музичному ринку зі своїм альбомом «Блондинкам».

На сьогодні «Біплан» має в своїй дискографії 9 альбомів. Окрім того, виконавці можуть похвалитися безліччю музичних нагород, серед яких титули «Найкращого рок-гурту» та «Гурту року», а також, звісно, нагородами за найкращий альбом та пісню року. Незважаючи на багаторічне визнання, «біплани» не втомлюються дивувати своїх слухачів. Останній сингл гурту «Плюс/Мінус (Усе буде добре)» якнайкраще втілює в собі властиві цьому колективі

бешкетництво та безмежний оптимізм. За словами самих «біпланів», їх, на відміну від інших виконавців, музи навідують лише при позитивному настрої. Відзначаючи, що в рок-музиці це досить рідкісне явище, Макс відкидає будь-які спроби обмеження творчості гурту тими чи іншими рамками. На його переконання, в репертуарі «Біплана» можна знайти також і пісні, що характерні для поп-музики з певними елементами електроніки. «Найголовніше – грати те, що тобі близьке й подобається членам колективу», – запевняє фронтмен гурту.

Відкриті кордони для концертів

Один з найприємніших етапів творчого шляху музикантів – презентувати свою музику слухачам з різних країн. Тож «біплани» дуже раді тим можливостям вільного пересування, організації турне та участі в міжнародних музичних фестивалях за кордоном, що відкрилися після вступу Литви до Європейського Союзу. В творчості гурту навіть знаходять своє відображення ті часи, коли про це можна було лише мріяти. Наприклад, написана 1996 року пісня «У Лондоні» народилася з мрій Макса про це місто. Зараз колектив із задоволенням виконує цю

свою композицію під час гастролей у Сполученому Королівстві.

В Україні грати весело

Гурт, який нещодавно повернувся з України, відзначає, що під час подорожей на Схід усе значно складніше. «Ми вже звикли трактувати Євросоюз як одну державу», – стверджує Олег. У Києві «Біплан» презентував свій новий альбом російською «Плюс/Мінус», взяв участь у ранковій передачі телеканалу М1, організував фотосесію в центрі міста та, звісно ж, зустрівся зі своїми шанувальниками в концертному арт-клубі «44». За твердженням музикантів, відвідувати Україну для них – завжди велике свято. «Українська публіка набагато щиріша. Коли звучить музика, яка їм подобається, українці слухають і танцюють під неї по-справжньому. Тож грати їм справді дуже весело», – запевняють «біплани».

Теплі згадки хлопців про Україну та їхнє бажання знову сюди повернутися не підлягають сумнівам. За словами Олега, з часу перших відвідин Києва 10 років тому йому довелося грати в багатьох чудових місцях, однак і сьогодні він залюбки б влаштував свій концерт на літній сцені столичного «Зеленого театру».

Один з найприємніших етапів творчого шляху музикантів – презентувати свою музику слухачам з різних країн.

«Біплан» у ранковій передачі українського телеканалу М1. Осінь 2012 р.

Щорічний фестиваль «Джазовий марафон у Ніді», який організовує Л. Шинкаренко, збирає виконавців світового рівня та меломанів з різних країн.

За словами одного з найвидатніших литовських джазових виконавців, басиста-віртуоза та талановитого композитора **Леоніда Шинкаренка**, Литву неможливо уявити без джазу. «Джаз і досі лишається важливим виявленням свободи особистості», – запевняє музикант.

Розмова з джазовим віртуозом Леонідом Шинкаренком

Ви займаєтеся музичною діяльністю вже понад 40 років, а що привело Вас до світу джазу?

Коли мені було п'ятнадцять, я почув тріо В'ячеслава Ганеліна та надзвичайно захопився грою саксофоніста Володимира Чекасіна. На той час я вже закінчив дитячу музичну школу за класом акордеона. Пригадую, як важко мені було попервах зрозуміти джаз. Ця музика дуже відрізнялася від рок- та поп-музики. Я захотів осмислити цю музику, тому після повернення з армії попросив того ж таки В. Чекасіна мене навчити.

На той час я вже мав певні здібності, зокрема, декілька років досвіду гри на бас-гітарі, тож розпочав грати відразу в двох джазових квартетах – у квартеті мого вчителя Володимира Чекасіна та Пятраса Вішняускаса. Ми багато їздили з гастрольями по тогочасному Радянському Союзу, а музичні критики 5 років поспіль визнавали мене одним з найкращих виконавців серед бас-гітаристів. Згодом я розпочав

власну творчість і в 1997 році заснував свій колектив «Леонід Шинкаренко Джаз 4», з яким випустив перший альбом «Сагіттаріус». Зараз ми з моїм квартетом (а іноді, залежно від програми, також і з квінтетом або секстетом) даємо концерти по всьому світі. Час від часу збираю й міжнародні колективи, з якими ми виступаємо в Литві та за кордоном.

На Вашу думку, чи вплинуло членство Литви в ЄС на культурне життя країни?

Безсумнівно, вплинуло! Передусім, нам відкрилися кордони, що значно полегшило спілкування з митцями інших країн. Нині закордонні виконавці без довгих вагань приїжджають до Литви, та й нам набагато легше: між Литвою та більшістю країн, включно зі США, відсутній візовий режим. Відкрите спілкування розширює світогляд, додає нових ідей. Литва стала повноправною частиною культури цілого світу. І зараз вона вже не є сірою плямою на джазовій мапі світу, що позначена відміткою «з Росії».

ДОВІЛЕ ШУКІТЕ

Відкрите спілкування розширює світогляд, додає нових ідей.

«ІНФЕКЦІЯ МОДИ»

Фестиваль «Інфекція моди», який вперше відбувся 12 років тому, з часом став найяскравішим святом моди та культури в Литві. При цьому фестиваль не ставить собі за мету диктувати моду, а надає ідейну свободу та відкриває нові таланти. Логотип «Інфекції моди» – череп та ножниці – об'єднує молодих творців та фахівців світу моди своєю індивідуальністю й прагненням вирізнитися з сірої маси.

www.madosinfekcija.lt

Миттєвості з «Джазового марафону у Ніді».

Під час «Джазового марафону у Ніді».

ФОТОГРАФІЯ З ВЛАСНОГО АРХІВУ

ФОТОГРАФІЯ З ВЛАСНОГО АРХІВУ

Унікальна місцевість Ніді – це досконале місце для проведення джазового фестивалю, оскільки сама природа творить тут свої імпровізації.

А як Ви оцінюєте фінансову допомогу ЄС на культурні проекти?

Допомога, скерована на розвиток культури, є дуже важливою. Зокрема, мені не раз траплялася нагода брати участь у Днях литовської культури в різних країнах Європи, які проводилися на кошти ЄС. При тому, що найбільшу підтримку власної творчої діяльності я отримую все-таки від приватних спонсорів.

У Литві свого часу проводився такий захід як «Вільнюс – культурна столиця Європи 2009». Чи не розвивається національна ідентичність литовських творців у загальному просторі європейського мистецтва?

Національна ідентичність залишається і повинна залишитися. Литовці прагнуть зберегти національні риси в своєму мистецтві, і джаз тут – не виняток. Зрештою, в масштабі Європи литовська школа джазу є особливою. Місцеві джазмени використовують

у своїй творчості литовський музичний фольклор. І хоча він дуже наближений до модального джазу, однак при цьому суттєво відрізняється від тих американських стандартів, що характерні для решти світу.

Ось уже 12 років Ви проводите «Джазовий марафон у Ніді» – як народилася ідея організувати цей фестиваль?

Містечкові Ніді – як елітному курорту Литви – вельми бракувало свого джазового фестивалю, що їх мають більшість відомих світових курортів. Унікальна місцевість Ніді, яку оточує Куршська затока, Балтійське море та піщані дюни, котрі перебувають під захистом UNESCO, – це досконале місце для проведення джазового фестивалю, оскільки сама природа творить тут свої імпровізації.

Для митця власноруч взятися за організацію фестивалю – дуже важка місія, проте я все-таки зважився. При цьому головним задумом фестивалю було не лише долучити цей фантастичної краси курорт до широкого світу джазу, познайомивши місцеву публіку з його зірками, але й популяризувати в світі, власне, саму Литву. За 12 років ми реалізували цю мету, тож зараз фестиваль у Ніді, що має заледве 3000 мешканців, яскраво сяє на мапі світових джазових фестивалів.

А чи маєте Ви якісь творчі зв'язки з Україною, що думаєте про її сучасний розвиток?

Так, я маю досвід виступів в Україні, зокрема, неодноразово грав у Києві, Дніпропетровську. Вважаю, що Україна – це дружня держава. Мене тішить, що відроджується українська мова. Маю надію, що ця близька Литві країна-сусідка втілить свої прагнення в реальність та стане членом Євросоюзу.

ФОТОГРАФІЯ ДАРЮСЬ АБРАМОНІС

Нерінґа — легенда, що надихає

Легенда оповідає, що півострів Куршської коси створила дівчина-велетень на ім'я Нерінґа, яка, бажаючи захистити місцевих рибалок від морського чудовиська, власними руками насипала в Балтійському морі довгу та високу піщану смугу.

Протягом століть ця легенда надихає людей жити, працювати й творити в унікальному затишку Куршської коси, де домінують вічні конкуренти: пісок, море та ліс. З плином часу протистояння піску та рослинності сформувало неповторну природну красу — піщані дюни. Сьогодні іменем дівчини Нерінґи називають місто, яке складається з поселень Юодкранте, Пярвалка, Прейла та Ніда, а її чудесне творіння — Куршську косу — внесено до Списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

Більше інформації: www.visitneringa.com

www.Lithuania.travel

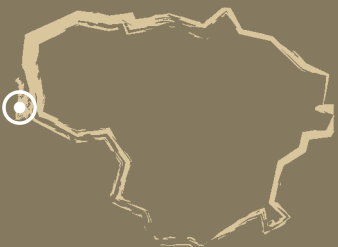

ФОТО: СТРАЖИТРА, ДАРИСАВА, ВІСКИПІС

Парк Європи — місце, де зустрічаються мистецтво та природа

Створений скульптором Гінтарасом Каросасом у 1991 році, парк Європи вважають одним з найбільш вражаючих музеїв сучасного мистецтва просто неба. Мовою мистецтва тут осмислюється географічний центр європейського континенту, який, згідно з підрахунками Національного інституту географії Франції, знаходиться за 26 км від Вільнюса.

На відвідувачів парку чекає, зокрема, скульптура з телевізорів "LNK Інфодерево", яку внесено до списку світових рекордів Гіннеса, найбільше в світі крісло, каміння, що висить у повітрі, будинок, що гойдається, а також багато інших робіт, які вражають уяву. Загалом у парку експонується більше 100 мистецьких творів, авторами яких є митці з 34 країн світу.

Докладніша інформація: www.europosparkas.lt

www.Lithuania.travel

